

პ რ ი ლ ი

(153)

საზოგადოებრივ-ლიბერალური ჟურნალი

25 პაიტი

1134
2000

ფასი 50 თეთრი

RAGA

#8 2000

„ელიოტმა თავისი სამყარო შექმნა - უღიმღამობის, უაზრობის, არარაობის, აშშორებული არხების, ლონდონის ქუჩების სამყარო, სადაც გამკვლელები მიცვალებულთა ანრდილებს უფრო გვანან, ვიდრე ცოცხალ ადამიანებს.“

ჩესლავ მილოჩი

ერული ბაზათი

თბილისის ბარდები

პ რ ი ლ ი

პრილი

საზოგადოებრივი-ლიბერალური
ასოციაცია "პრილი" გაეფუძვნა

პრილი - დასასვენებელი სიწმინდეოა(ნი)
სულჯან-საბა

პრილი - მზის შუქი, რამეზე დამდგარი
ძარბაზლი მისს
ბანარტაბათი ლეჟიონი

მთავარი რედაქტორი შადიან შამანაძე

სარედაქციო საბჭო
მალხაზ ხარბედია
(მთ.რედაქტორის მოადგილე)
ლევან აბაშიძე
ია ანთაძე
ირმა არჩუაშვილი
ანდრო ბუაჩიძე
გია გორგოძე
თამაზ ვასაძე
ნინო ზურიაშვილი
ზაზა თვარაძე
ვახტანგ კომახიძე
დავით ნინიკაშვილი
(პასუხისმგებელი მდივანი)
ზვიად რატიანი
ირაკლი სამსონაძე
სოზარ სუბელიანი
ზაზა ფაჩუაშვილი
ზაზა ჭილაძე
ბესო ხვედელიძე

ღირებულება
მიხეილ ჩიტაძე

კომპიუტერული უზრუნველყოფა
თამაზ ჩხაიძე

ტელ: 93-40-35, 93-52-96;
ფაქსი: 98-67-90;
e-mail: kharbedia@yahoo.com
მისამართი: პ. ინგოროყვას ქ. №5

ფურნალი იბეჭდება გაზეთ
"კავკასიონის" სარედაქციო ბაზაზე

№8 ხუთშაბათი, 25 მაისი, 2000
გამოდის ორ კვირაში ერთხელ

პიორამი ლეონიძე - 100

ანდრო გუარჩია მინით შესვრილი ლექსი.....	1
ნოდარ შამანაძე მოგონებები გიორგი ლეონიძეზე.....	2
ლიბერალურა	
ზურაბ ლეჟაძე თავისუფლების სუსხიანი ნაკენი.....	6
მანა სარიშვილი ლექსები.....	9
აპის ზღაპარი.....	10
ზაზა ავაჩიანიძე ბუსუნსულები.....	13
ინგოროძე ბახმანი სიზმრების მალაზია.....	14
პერსონა	
ჩისლავე მილოში ფიქრები ტ.ს.ელიოტზე.....	16
რობერტ ლოუელი: საუბარი ტომას სტერნს ელიოტის შესახებ.....	19
ტომას სტერნს ელიოტი ქოროები "კლდიდან".....	22
თემატური ძალაში - პრაპა	
შან-შაპ ვოლე გოლემის მინა.....	24
ვილიკა შარდენი მილან კუნდერა "შინ".....	27
პოსტპოდიური და ..ისპირის დასასრული..	
მადი სერიპრინაქოვა პოსტმოდერნი - ხელოვნების დეკონსტრუქცია თუ რეკონსტრუქცია.....	29
ფრანსის ფაუპიაშა "კულტურული ომები" და სამოქალაქო საზოგადოება.....	33
უპალინსტიკა	
ია ანთაძე შევარდნაძის სამთავრობო საიდუმლოებები.....	37
ზაზა ფაჩუაშვილი მომავლის გაკვეთილი.....	40

ახარო გააჩიძე

XXI საუკუნის მიჯნაზე გიორგი ლეონიძე ახი წლის შესრულდა. ეს თარიღი შარშან ძალზე მოკრძალებულად აღინიშნა. არადა ახალი დროების შესაყარზე ამ თარიღს სიმბოლური ელფერი გადააჰყარავს. პრაგმატული სტრატეგიების და კომპიუტერული სასაზღვის ვიკოქში გიორგი ლეონიძის პოეზია თავის სიღრმისეულ აზრს და ცხოველმოსილებას განხალებული ნიშნით წარმოაჩენს. ამ პოეზიაში ადამიანური არსებობის ისეთი ელემენტებია შედუღაბებული, რომელთა რღვევაც დღევანდელი სამყაროს ტრაგედიად ქცეულა. ეკოლოგიური კატასტროფების, ტოტალური ტექნიზაციის, სუროგატების მომრავლების ხანაში გიორგი ლეონიძის შემოქმედება, ერთგვარად წინასწარმეტყველურ აზრსაც ფლობს და გვაბრუნებს კიდევ არსებობის პირველსაწყისებთან. ის თითქოს იმას უფრთხილდება და ეცლება თავს, რის სიმწირემაც დაასწულა თანამედროვე ქვეყნიერება. ლეონიძეს სხვაგვარად არც შეეძლო. ამ პოეტის შთავონება იმათითვე სამყაროს პირველსაწყისთა ცხოველყოფილიდან იღებდა სათავეს. გიორგი ლეონიძის შთავონების წრეში ყველაზე მრავლისმომცველი ცნება სამშობლოა. სიცოცხლე სწორედ სამშობლოს შგნით იძენს აზრს. პოეტისთვის სამშობლოს ფენომენი განსაზღვრებას არ ექვემდებარება. ეს არის ადგილი, სადაც როგორც თავადვე იტყვოდა:

*ულამა ზესი მხოლოდ ის არის
კინც აესებულა თავის დროს ძალით -
ადიდებული, დამწიფებული
ყანა, მდინარე, უნახი, ქალი.*

სამშობლოს ცნებაში ყველაფერი ორგანულადაა გაერთიანებული და შერწყმული. ყველაფერი ერთმანეთს უკავშირდება და ეწყვილება. ეს კავშირი ისეთი მჭიდროა, რომ წარსულსა და აწმყოს შორისაც ნაშლილია ზღვარი. ჩემი აზრით, საქართველოს ისტორიის ლეონიძისეული აღქმა შესაშური უშუალოებით და სინრფელითაა აღბეჭდილი:

*მე კვითხულობდი "ქართლის ცხოვრებას"
წუხელის დიდ ხანს, ვათენებამლი.
როგორ ველეწავდნენ, ჩემი ქალაქი,
სისხლით მოედნებს როგორ ღებავდი!
გამოეკარადები, ზარ თუ აღარა,
კიდევ ვაისმის ქუჩებში ჩეხა?
ვხედავ შენს სახლებს, ვხედავ შენს აბრებს
და მიზარან, რომ ისევ დგებარ!*

იგივე აღქმა გაცხადებული სხვა ლექსის სტრიქონებშიც - არანაკლებ მწვავედ და მხედრად:

*უცხად მეგონა სუნი დამწერისა
თუმურის ხანძართ ნატისუალი,
თითქოს მან ქართლი ამ წაშლ გასრისა
და ერთი ფეხით ვერ მიეუსწარა.*

"ქართლის ცხოვრების" კითხვის პროცესში წარმოშობილი აზრები და შთაბეჭდილებები საესებით განკერძოებული მოტივებია გიორგი ლეონიძის პოეზიაში. ოღონდ აქ თვალშისაცემია არა ვრცელი მედიტაციები, არამედ ელფისებური განცდა, წარსულის წამიერი წვდომა, რომელიც პოეტისთვის სიცოცხლის უმძაფრესი შეგრძნებებისაგან განუთიშველად არსებობს. ლეონიძე ერთვან თუ ენოსვით გრძნობს ქართლის წახანრავლებს, სხვაგან მასვილი ყურთახმენით იჭერს მშობლიურ წიაღში აღძრულ კვებსას:

*როგორ მტანჯავდა, როგორ მესმოდია
რა ყურმა წვილად მეყურებოდა...
ჩემი სამშობლიო როგორ კვესიდა,
ლობის ძახლი მეყურებოდა.*

მიწით შესვრილი ღემსი

ზოგჯერ რომელიღაც პოეტის ანთეოსს ადარებენ და ეს შედარება მეტად თუ მეტულად ესადაგება მას. გიორგი ლეონიძე კი ნამდვილი ანთეოსია, მინის ცხოველყოფილი მადლის გარეშე მისი პოეზია წარმოუდგენელია. მინა ლეონიძესთან სამშობლოს სინონიმია, წინაპართა ძველთშესალაგია, ნაყოფიერების გრძნული წიაღია. გიორგი ლეონიძის პოეზიაში არცერთი სიტყვა არ არის შემოსველი და "მინაც" მეტაფორულ მნიშვნელობას მიეღი მისი პოეზიის კონტექსტში იძენს: "აქ ისტორიამ გადიგრი-ალა და მინა ჩუმად სინჯავს ტკივილს", "აქ დაევცმა მინაზე აულერებულ სიტყვებში", "ამ მტევანმა, ამ ბარაქამ ჩემს მინის გულს გადაამბა". და ა.შ. ყველა ამ სტრიქონში პოეტის სწორედ ანთეოსური ძალმოსილება გამოიჭევის, მაგრამ ჩემი აზრით, განსაკუთრებულია ლექსი "სვეტიცხოველი". ამ ლექსში ლეონიძე განცუბის ნებით კურთხეულ უბრალო ხეს მიმართავს და აი, რა საკვირველი სიტყვებით:

*აღვის შტო იყავ, სარო, ლამაზი
მოკვეუთს თურმე, ზეცას წაწვლი...*

საქართველოს
პატრიარქის
აღმსრულებელი

მოკარ პაპანაძე

მოგონებები ბიორბი ლეონიძეზე

ფოლკლორული ექსპედიციის დამთავრება პატარა სუფრით აღვნიშნეთ, რესტორან "თბილისში" ესხედვართ. გოგლაც ჩვენთანაა. ჩვენთან არის აგრეთვე ოსი ფოლკლორისტი ზაირა აბაყა, სიღამაში და მოხდენილობით ფეკლას ყურადღებას არც იქცევს. იგი პოეტის გვერდით ხის.

გოგლამ ადღევრებლა, ფრთიანი სიტყვებით შეამკო. მერე ზუმრობაში გაუტარა, მაკოცეო. მან უპასუხა, ოსურ ნართებში ქალი მეტად მოკრძალებული და ხათრიანი გამოიყურება. მას შეიძლება აკოცო, ის ეი არამც და არამც არ გააკოცებო. გოგლა გააღეგვია და ჩაკოცნა, მერე ექსპრომტიც მოაყოლა:

*ქართული მშით ვა ზრდილ ზარამ
ეშხით გული გამობ ზარა,
თუმც მუორედ არ ვაკოცებ,
არ ჩამივალის აბე ზარად.*

ბიორბი ლეონიძე თელავში მიწვიეს. დანიშნულ დღეს რაიკომის წინ უამრავი ხალხი მოზღვადა. დიდი ინტერესით მოულოან მირფას სტუმარს, წუთი-წუთზე რომ უნდა გამოჩნდეს. დამხვედურთა შორისაა ხალხური პოეტის არჩილ შიშანაშვილი. ყინაღ მიდი-მოღის, უხარია, ჯიბეში გოგლასადმი მიძღვნილი ახალი ლექსი უდებს. იმედი აქვს, თავს ისახლებეს. მაგრამ ეს ვინაა გამოჩნდა? სიკო ჩანგაშვილი! არჩილი მიეჭრა:

- შენ რა ვინდა აქ, ენ დეგაპატოტა?

*სადა ხარ, მტკვარზე მოჭრილი ხეო,
ნუთუ არ წავგვია მიწის ნალექლი?
ჩამო, აკევალი... ბრწყინავს მისი,
ვევლა ხეების გამოშჩარ ხველი...*

საერთოდ ამა თუ იმ პოეტის მიმართება ბუნებასთან მრავალგზის გამოყენებული სიტყვებით აღინიშნება. ვთქვათ, "პოეტი ხატავს ბუნებას", "პოეტი უმღერის ბუნებას" და ა.შ. ეს გაცვეთილი სიტყვა-თქმანი ლეონიძის შემოქმედებს არ მისადადება, ვინაიდან პოეტი საკუთარ თავს ბუნების განუყოფელ ნაწილად აღიქვამს. და ეს აღქმა მხოლოდ ცალკეულ ფრაზებში არ გამოსჭვივის ("შე ამ თუთის გაზრდილი ვარ განა, მისი სიტკობი ჩემს ძარღვებში სწევთავს", "და ვგრძნობ არასდროს მოგვედები" და სხვა), მთელ მის პოეტურ შემოქმედებაში განფენილი. ბიორბი ლეონიძის პოეზია ბუნებასთან შერწყმის, ბუნებასთან თანაზიარობის, თანაარსებობის დღდასტურებაა.

*ჩემ სიტყვას ზრდიდა ნაყური
რძევახილ კვირტის ძაღვებს...*

უკვე ნახსენები მინის მეტაფორული განზომილებაც სხვა პერსპექტივას იძენს, როცა საკუთარ ლექსზე ამბობს პოეტი:

*დღეს ხეობებში ჩემი ლექსი ჰქრის
მწიხთ შესვრილი, ტახის ღონისა.*

სწორედ ამიტომაც, რომ ბიორბი ლეონიძე ბუნების ნაწილად აღიქვამს საკუთარ თავს, მისი შემოქმედება მოკლებულია ვინრო ნაციონალისტურ ელფერს, მოკრძალებულია, უშურველი და უანგარო. მის სიცოცხლისმიერ ლტოლვას ეს ზნეობრივი სიძლიერეც ახლავს. სხვაგვარად ვერ შეიქმნებოდა "ოლე", "წინწინწინის ღამე", "ყივჩაღის პაემანი" და ყველა ის ბრწყინვალე ლექსი, რომელთა შეფასებაც მომავლის საქმეა.

თუ ჩვენს ქართველებით აღსავსე დროში, ახალი ასწლეულის მიჯნაზე ბიორბი ლეონიძე ჩვენი არსებობის ქვაკუთხედისაკენ გვაბრუნებს, თუ მან ჩვენს ძარღვდაშრეტელ საუფუნეში სიცოცხლის უსახლგვრო საბადო ჰპოვა საქართველოს მინაში, არც ჩვენ უნდა ვიყოთ ამ პოეტისადმი გულგრილნი.

ბრილი

- გოგლას უნდა მივესალმო, - უხსუსუხა მან ჯიბეზე ხე-
ლი გაიკრა. ლექსი მასაც შუადა აქვს.

- აბა, წაიდა ახლა აქედან, სანამ გცემდე!
არჩილმა სიკო ერთხელვე რომ დაიბრუნა, მერე
ხელს ვეღარ უბრუნებს, ბალდივით ემორჩილება. ახ-
ლაც უხმოდ გამოირდა, ვერხვებს ამოეფარა, თან ცა-
ლი თვალით გზისკენ იჭყიტება, ერთი სული აქვს გოგ-
ლას მოსვლამდის.

სულ მალე ვერხვების მხრიდან ხმამაღალი ლაპა-
რაკი მოისმა. სიკო ჩანავსული მასზე დაბალი რანგის
სახალხო მოქმელს ვანო კუდიანაშვილს უჯავრდება,
რატომ მოეხეტე, აქ ვინ მოგიწვიაო.

ამ ხალხური მოქმელების ამბავი გოგლას რომ
უამბეს, მან გაიყინა: მეტოქეობა და ჯიბური მარტო მწერლობა-
ში კი არა, სახალხო მოქმელებშიც ყოფილაო.

ლიტერატურის ინსტიტუტის თანამშრომელმა შერმადინ
რინანმა დღეს მიაბოძა: "სამედიცინო ინსტიტუტთან ვიდექი. უც-
რე ჩემს წინ "ვოლგა" დამუხრუჭდა. მანქანის ღია კარიდან გოგ-
ლამ შემომბუსუნა, წამო, სამსახურში თუ მოდიხარო. ჩავეკეცი.
მის მანქანაში არასდროს ვეგადარე არა უხერხულად ვიშეშ-
ნებოდი. დაბნეულობა რომ შემატყო, გამოიღმა, ვაითო პაემანზე
იფავი და ხელი შევიშალეო. მერე ვანის წარწერებზე გამოიხსა-
ვითი. ერთი წარწერა ვუთხარი, ქალი წერს: ჩემსავით ლამაზი
ქვეყანას ზედა არ იპოვებოდიო. ეს ვისზე შეიძლება ვთქვაო
ჩვენს ინსტიტუტშიო, მკითხა. იქ ასეთი არავინ მეგულედა-მეთ-
ქი, ვუპასუხე. რას ამბობო, ჩვენს ინსტიტუტში ისეთი ქალები
არაინა, თითოეული მათგანისათვის საერთოაოცხის შეიძლება. ომი
დაეწყეთო. იგი ცოტა ხანს გაეყურა, მერე დაუმატა: აი, თუნ-
დაც ჯივანა, კარბელაშვილი, მეგრელაშვილი, ყფოშიძე, დანე-
ლია... რომელი ერთი ჩამოეთვალო?!"

დავით გოგოჭურმა საკანდიდატო დისერტაცია დაიცვა. დე-
სერტაცია ლაღო ბალაურის ოჯახში აღინიშნა გულუხვი სუფ-
რანი. გოგლა ცოტა მოვიგანებით შემოიხიროხნდა და ჩემს
ვევრდით დაგლა. ზშირად მზარედ ვიყინებოდა. ლექსი რომ
მომიხდევინა, ამ ხალხთან თქვი, ხეცურებმა პოეზიის ყადრი იც-
იანო, ჩამილაპარაკა. ვთქვი... ლექსი ასე მთავრდებოდა:

გავიძელე ჯარისკაცებს,
შე უბოძე ხიის მარშალი!

გოგლამ ვაითომ პირველად მოისმინა, გაკვირვებით შესასხა:
- ეს რა თქვი, კაცო, პოეზიის მარშალი! ცოტა ხანში, ალ-
ბათი, გენერალ-სიმეონასაც მომბანიებე!

- გენერალ-სიმეონს მაშინ გიყოფოები, პოეტებში მარშალი
თუ ვინმე გამოიწნადა, - უთხრა არჩილ სპარსისაშვილმა.
- გოგლას გარდა, მარშალიც არა, გენერალიც აღარ
გვეყავს, - პოეტებს წყალი გადაუწურა ნანტყელითონ ბერაკემ.
- არც ვერკა საქმე, თავი ყველას გენერალად მოაქვს, ვფერე-
ტრობა აღარავის უნდა! - თქვა გოგლამ.

- ქეთია სინარულიძე და ელენე ვირსალაძე წამოდგნენ, უნ-
და დატყურობით. გოგლამ გადმოვილაპარაკა, ადექით, გააცი-
ოლო, ხელი მოითხოვო.

...გოგლა უკუბოთ ჩაფიქრდა, მერე თავი ასწია, სუფრას თვა-
ლი მოატრია და გაღიმებულმა შესასხა:
ხეცსური იბრძვის გმირულად, ხელი აქვს ხმლისა ტარზე-
და,

ყორნები ლემით ძებნიან მის ნაბიძოლ-ნაობაზედა.
გოგლამ გადახორტილ თავზე დამხედა და მისაყვედურა,
როგორ ბეჭენწელა ცხვარივით გაკვირდებხარ, ავერ მე ამდენი
ხნისა ვარ და თმა მაქვსო. თმა კი არა, ფაფარი გაქვი-მეთქი,
შევიცინე.

- პო, ფაფარი მაქვს, ლომი ვარ, ლომი! - სახე გაემაღრა და
ვეება ტორი თავზე დამაღო.

სუფრას ვუსხედვარი რესტორან "ყაზბეგში". მიხეილ ჩი-
ქოვანი თამადაობს. გოგლა და "დინამოს" მეკარე სერგო კობრი-

კაძე გვიან შემოგვესწრნენ. თამადამ გოგლას სადღევრელო
წამოიწყო. გოგლამ შეაჩერა, წამოგდა და თქვა: კობრიკაძეს
გაუმარჯოს, საქართველოს მეკარესო. სტალიონზე მარტო ბურ-
თის თამაში კი არა, ბრძოლაა ერთეული ინტერესისთვისო.
მერე ცოტა ხანს უტყუენდა და ხმას აუწია.
- ხერგო სერგოკაძე და გიორგი ლეონიძე საქართველოს
მეკარეები არა!

- არა, ბატონო გიორგი, თქვენ თავდამხმელი ბრძანდებით!
- შესასხა იოსებ მეგრელიძემ.
- პო, სწორია, სწორი! - დაეთანხმა გოგლა და სადღევრე-
ლო გალაკტიონის სიტყვებით დაამთავრა:

გული გჯივრებს უსეტყავს თოვლისა,
საქართველო უბირეკლეს ყოვლისა.

გოგლას კაბინეტის წინ გავიყარე. კარები ღია იყო. სწავ-
ლულმა მივიანმა ვახტანგ ჭველიძემ გამოიხედა, დირექტორი
გებახისო. შევედი.

- ვახტანგ, რა უკუთო ამ კაცს, ხელფასი ოთხმოცი მანეთი
აქვს. ამით შეინახავს ცოლ-შვილს?
- დირექტაციას დაიცავს და ხელფასიც მოემატება, - მიუგო
ვახტანგმა.
- მანამდე? - ჩაეძია გოგლა. ვახტანგი ღღმდა.
- სწავლული მდივნობა რომ ჩაებაართო? - თქვა ეგვლამ.
ვახტანგი შეება, სახე გაუნჯანაფერდა.
- შენ ხელფასი ისეც დიდი გაქვს. დირექტაცია კარგა ხანია
დაიცავი, - არ ემუხებოდა გოგლა.

...გამეცნებო საბჭომ უნდა გადაწვიცოთ, - ამოდერლა
ვახტანგმა ვიანა-გვიან.
- მოამზადე საკითხი საბჭოზე გასატანად!
მეორე დღეს ინსტიტუტში ამბავი მოიტანეს, ვახტანგ ჭვე-
ლიძე აყად გამხდრა, გული აწუხებეს, ვალერიანის წყევით
აბრუნებინა. გოგლამ სწავლული დამინის შეცვლა კარგა ხნით
შეაჩერა.

გალაკტიონ ტაბიძის მრავალტომეულის პირველი წიფი
გამოვიდა. შიგ შეცდომები და უზუსტობანი აღმოჩნდა. ტექსტო-
ლოგიის განყოფილებას, სადაც აღნიშნული ტომი მომზადდა,
სოლომონ ყუბანიშვილი შემდეგინაწვლობს. დაიბარა გოგ-
ლამ და პირდაპირ მიახალა:

- შენ რა გაგვეება პოეზიისა, რატომ ხარ ხელმძღვანე-

ლი?

- თქვენ დამავალეთ, ბატონო!
- რომ არ შეგეძლო, რატომ ითავებ?

- მომხსენით, ბატონო და ის იქნება! - ისე მოსაწყვლევლად ამოთქვა სოლიონმა, იფიქრებდა სადაცაა ატირდება.

გოგლა ჩაფიქრდა. ცოტა ხნის შემდეგ უთხრა:

- წადი, წადი იმუშავე! რომ მოგხსნა, ვინ დაგაყენო?! შენ გამძრე და მუყათით მინჯ ხარ, სხვები ზარმაცები არიან, ხელნაწერის წაიხიხვა ესაიკვლილებათ. * * *

ინსტიტუტის დერეფანში გოგლა შემხვდა და მიხიზრა, ჩაიციკა ბატილი და ჩემთან წამოიწყო. "ვოლგაში" ჩაესხედით: გოგლა, ელიზბარ მასურაძე, მირიან აბულაძე და მე. საუცხოო ამინდა, დეკემბერს რომ არ შეეფერება. გაეცდით მცხეთას, შევედით სოფელ ქსოვრისში. სკოლის ეზო ბავშვებთან და მასწავლებლებით არის აფერადებული. საზეიმო შეხვედრა იქვე იმართება, შუაგულ ეზოში. გოგლა უჩვეულო გუნებაზეა. გაიკავა საცეკვაო წრეში, გამალა ხელები და ჩამოუარა. ბავშვები მტრედობის გუნდებით შემოეხვივნენ. ვედაგოვები და მასწავლებლები ერთმანეთს ეჯიბრებოდნენ ენაშხიობაში. ერთი რამ იყო საგულისხმო: ყველა ლაპარაკობდა ზებირაზე, აზრიანად და ლაკონურად. გოგლამ ამის გამო ემოციურობა გამოითქვა და დასძინა, არაფერია ისე თაქოსაზეზრებელი და მოსაწყენი, როგორც გაქიანურებული მოხსენება. აქ ეთითოს ჩემს გულში სხვადა, ისე ლაპარაკობენ.

მახარული განწყობილება გოგლას სუფრაზეც მიჰყვა. თამაშობდა დაიწყო ექსპრომტი:

*დღე შშინა გქონდეთ მუდამ,
არა შავი, მონისოლუმი,
პირნაიელი ყოფილიყოთ,
ჩირორც ღვირი ქსოვრისოლი.*

გოგლამ როგორს თავი აიღო და მასხინმელს მაიაწოდა: დამიჩხე, ღოღონდ ცუდით, სხვა იარაღი არ იხმარო. მოუტანეს. შეხედოთერ-ჩაითვალეთა და თქვა, ეს ცუდით დაჩხელი არააო.

კოლმეურნეობის თავმჯდომარე გვიან შემოვიდა და ბოდიში მოხადა. შენ ტიპიურ თავმჯდომარეს ვერ ვიწოდებ, ღამი არა გაქვსო, გაეხუმრა გოგლა და მერე დამატა, ალბათ სკამზე ახლანან დაგექვი, გაქონანება ვერ მოასწარიო. თავმჯდომარემ თამაშის სადღეგრძელოში დიდი სიყვარული გაუშვალა, რომ შეიძლებოდას დღევებს ჩამოვიკლებ და თქვენ შეგმატებო.

- რასა, შრომადღევებსა? - ხუმრობაში გაუტარა გოგლამ. მან კიდევ ერთი ექსპრომტი წარმოსთქვა: აფრინდა ქორი, აფრინდა, არავა ჩაინადირა, შეხმდებანელებო, შემოკრებით, სხდომები კმარა ნამდვილად,

კრებები კმარა ნამდვილად, აქ მომიჯიქით ნადიმად. თამადამ "ვოგლაურა" სულ ბოლოს დალია. შემდეგ კი თქვა: ადვილია დევთა შეყრა, მაგრამ გაყრა გაძნელებებს... და წამოდგა. ჩვენც წამოვიშალეთ. * * *

გიორგი ლეონიძეს განცხადება წარუდგინე, ესთხოვი, ლენინგრადის სალტიკოვ-შჩერბინის სახელობის ბიბლიოთეკაში მიმაველინეთ, იქაური ლიტერატურის გაცნობა მჭირდება წლიური ნაშრომის დასაწყერად-მეთქი. აქაური ლიტერატურა ყველაფერი დაამუშავეო? არ მომიწერა ხელი. კარგეში რომ გავიდო, ჩემდა უნებურად, ჩავილაპარაკე, საოჯახო საქმეზიბე მაქვს-მეთქი.

- რაო, რა თქვი? - წამომეწია გოგლას ხმა. შეყერიდი და ახლა უკვე გაბედულად ეუთხარი: - საოჯახო საქმეზიბე მაქვს მოსაკვარებელი, ბატონო გიორგი! - ო, ეგ სხვა ამბავია. მომეცი ქაღალდი! - გოგლა განცხადებაზე ხელს მიწერდა, თანაც მელაპარაკებოდა: - შე კაცო, ბიბლიოთეკას რომ მიწერე, გვეონა მოგტყუვე-

ბოლი? სხვა ხომ არაფერი გჭირდება?

- არა, ბატონო გიორგი!
- წადი, აბა, გზა მშვიდობისა!

* * *

გოგლას კაბინეტის კარი შეუკლე. თავდახრილი იყო, რაღაც ქაღალდებს ჩასცქეროდა.

- შეძლება? - შესვლის ნებახოვა ვთხოვე.

- მისი! - მითხრა ისე, თავი არ აუღია. დაჯექვი და დაველოლე. ცოტა ხნის შემდეგ სათვალე მოიხსნა და წარბშეკრულმა შემომხედა:

- ჩემთან შემოსვლას "შეიძლება" რად უნდა?! შემოდი ვიქურ და დაჯექი აგერ სკამზე. მე ჩინონიკი ხომ არა ვარ, ვარცე გაყურეუტო?

- ბატონო გიორგი, იქნებ ვინმე ისეთი გყავს...

- თუ ნანა მყავს, კარს ღიას ხომ არ დატოვებ?! - გავიძმა.

გულზე მომეშვა, გოგლას წარბშეკრულობა არ უხდება. * * *

გიორგი ლეონიძეს ინსტიტუტის თანამშრომლებთან ღმობიერი და მგობრული ურთიერთობა ჰქონდა. პარტიის ცეკაში რომ უსაყვედურებდნენ, თქვენიან დისციპლინა მოიკოჭლებს, თანამშრომლები თავის ნებაზე გყავს მიშვეულო, ზოგი ალბის დადის, ზოგი ბალთსო, მხოლოდ მაშინ შეფუცხუნდებოდა. იმ ცხელ გულზე თუ ვინმეს გამოიჭერდა, "ცოდეგს" გაუხსენებდა, ზოჯერ ხმასაც უსწევდა. ერთხელ "რისხვა" შურმანს კიკავძეს დაატეხა:

- სამუშაოს რატომ აცდენ, ერთი კვირა ინსტიტუტში არ გამოცხადებულხარ?!

- ვინა თქვა, ერთი კვირააო? სამი დღე გამიცდა. - უკასუხა მან.

- მერედა, სამი დღე ცოტაა? თუ არ გინდა მუშაობა, აქ მოსვლის მსურველი უმარავია, კარს მიტელახიანებენ!

- ბატონო გიორგი, რატომ მელაპარაკებით ასე აბუჩად? ჩემი ნეივეულობა არ შეიძლება, ავად ვარ!

- ავად? - შეწუხდა გოგლა, - რას უჩივო?

- წწევა მაქვს, ბატონო გიორგი.

- რამდენი?

- ხშირად ორასამდე აღის.

- უჰ, ბერი გქონია! რა წამალს იღებ?

- რაუტატნს.

- მაგას ადელფანს სჯობია.

- ვერ ვიშოვე, ბატონო გიორგი!

- მეო მაქვს, ხვალ მოვიტან.

შეორე დღეს გოგლა მოხვლისთანავე პირად მდივანს ეუბნე-

ბა:

- შურმან კიკავძეს სთხოვე მოვიდე!

შურმანი ინსტიტუტში არ აღმონდა. ალბათ, წწევამ

აუწაო, მოიწუხრა გოვლამ და თავისი მძღოლის ხელით წამალი შინ გაუგზავნა.

გოვლა კრებებზე გამოსვლისას ხშირად ამბობდა, ინსტიტუტი არა მარტო ძიებითა და მეცნიერული მიღწევებით უნდა იყოს მაღალ დონეზე, არამედ ზნეობრივი და მორალური სიწმინდითაცო.

ერთხელ სწავლული მდივანი ნუკრი კობიძე დაიმარტოებულა და ჰკითხა, ჩვენს თანამშრომლებში ხომ არ გვევლება ისეთები, და-ძმურ ურთიერთობებს რომ არღვევენ და დაუკრეფავში გადადიოდნენო.

- გურჯიერობი გივი ლომიძეს და ლამარა შავგულიძეს ვამჩნევ მსუბუქი ყოფაქცევის ნიშნებს, განსაზღვრებიან ხოლმე და საათობით მუშრულებენო. - უპასუხა ნუკრიმ.

- იქნებ და-ძმურად ლაპარაკობენ? - ჩართო გოვლამ.

- და-ძმურ ლაპარაკს ოთახში ჩაკეტვა რად უნდა?!

- ოთახში იკეტებიან?! ვაჰ, როგორ შეიძლება, კაცო! - წარბებს წკურავს გოვლა. რომ ატყობს ღვიძანდებია, სწავლული მდივანი ფითილს მაღლა უწევს:

- ევ კი არა და, ზოგჯერ ღამფაშობითაც აქ რჩებიან, აპა!

- უჰ, ეს რა მითხარი! მაგათ ეუწევენ სეისარ! - იმუქრება გოვლა. მჭორღლეს გივი ლომიძეს იბარებს:

- მე კახელი კაცი ვარ, სათქმელი პირდაპირ უნდა ვითხრა, შენ ინსტიტუტის სიწმინდეს ზღალო!

- როგორ გეკადრებათ, ბატონო გიორგი! - იწურება მხრებში გივი. - ინსტიტუტის სიწმინდეს მე ვბლაღოვ?

- ჰო, შენ და ლამარა შავგულიძე.

- როგორ, რანაირად, ბატონო გიორგი? - სახზეუ სისხლი აწვება გივი.

- უტყუარი ცნობები მაქვს, თქვენ აქ ერებით და ეშმაკობთ.

- ღამარა ჩემი მუღლეა, უკვე ბიჭვი გვაკვს ერთი.

- მუღლეა?! - თვალები უფართოდება გოვლას, - კანონიერი?

- კი, ბატონო გიორგი, ჯვარი სვეტიცხოველში დავიწერეთ, ნუკრი კობიძე იყო ხელისმომკიდე.

- ნუკრი იყო?! - თავი გადაქინა გოვლამ, თუმცა სწავლული მდივანზე გაბრაზება არ შეიძინა და გივის შემრიგებლური კიბლითი უთხრა: - თუ მუღლეები ხართ, რა თქმა უნდა, გაქვთ უფლება ოთახში ჩაიკეტოთ, მაგრამ აქ კი არა, სახლში. ჰო, თუმცა ბინა არა გაქვთ... აქ ჩაკეტვა მაინც არ შეიძლება. მოთმინეთ ცოტა ხანს და ბინა უეჭველად გექნებათ!

გოვლა ხშირად წარმოთქვამდა ხოლმე ერთ პატარა ლექსს:

*წინოწმინდელი საბედა
გოვლობაში დაბერდა,
იშისი მარწყვის ტურების
კოცნა ვერავინ გაბედა.*

ერთხელ გაკუთამამდ და ვკითხე: ეს საბედა ვინ იყო-მეთქი.

- დედამისიგან გამოიწინა, საბედა მეტად ტანადი და ფოველშივე მომზობლელი ქალიშვილი ყოფილა, თანაც საოცრად ამაყი და უკარება. მისი გულის მონადირება თურმე ვერავინ შეძლო. საწყენია... გოვო ქალწულობაში არ უნდა დაბერდეს. ასეთი ქალი დამარხული ოქროა, არც სხვას არავა, არც თავის თავს. - მიახსუნა გოვლამ და ცოტა ხნის შემდეგ დასძინა:

- თუმცა, საბედა პოეზიის თემად იმიტომ იქცა, გოვლობაში რომ დაბერდა. პოეზიას განსაკუთრებულ ამბები და ადამიანები აინტერესებს.

სიონის (თიანეთის) საშუალო სკოლაში წარმოდგენილ ლიტერატურულ მონატას გოვლაც ესწრებოდა. ზეგსურულ ტანსაცმელში გამოწყობილმა ბიჭვამ კარგად წაიკითხა "ხეცსურე-ბი".

- ვისი ლექსია? - იკითხა გოვლამ.

- ჭილაძის. - უთხრა შოთა ჭინჭარაულმა.

- რომლის?
- ოთარისი.
- ამას წინათ თამაზის "ყინვისი" წაიკითხე. მომეწონა. - თქვა გოვლამ და მერე დასძინა: - კარგია, ძმა ძმას გვერდით რომ დაუდგება, მითუმეტეს მწერლობაში!

დავით გამეზარდაშვილმა გვიამბო: "სერგი ჭილაძის ოჯახში ვიყავი წვეულებაზე. გოვლაც ჩვენიან იყო. ოჯახის უფროსი თამაზობდა. მან გოვლას სადღეგრებლო თავმომბეზრებლად გააგრძელა, სიყვარულსა და ერთგულებას ეციცებოდა. გოვლამ შეაჩერა და სიცილით ჰკითხა:

- ცეკავდი რომ დაგირეკონ, ზეულ გოვლას მოჭრილი თავი ათ საათზე უნდა მოგვტანო, რას იტყვი?

ველა შევტივთ. სერგიმაც ენა ველარ მოიბრუნა. თავის კითხვას ისევ გოვლამ უპასუხა:

- არ შეიძლება, ბატონო, ცხრა საათზე რომ მოგართავითი?!

ლიტერატურის ინსტიტუტმა გამოსცემად მოამზადა ქართული ლიტერატურის ისტორიის ტომეულები. გოვლამ ერთი ტომი სასრციენზიოდ კონსტანტინე გამსახურდიას გადასცა. მან გააკრიტიკა მოსახრება, თითქოს რომანტიზმი ორგვარი იყოს - აქტიური და პასიური. შეეკამათნენ, ეს ჯერ კიდევ მაქსიმ გორკივს უნდა. გორკი ვინაო, შემოშობა კონსტანტინემ, ის მწერლად კომუნისტება გამოიფინესო.

ინსტიტუტის ერთმა თანამშრომელმა ცეკავა იჩივლა, სამეცნიერო საბჭოს სხდომაზე გორკი გალანდეს, უკადრებელი აკადრეს, გიორგი ლეონიძემ კი მის დასაცავად კრინტიც არ დაბრაო. ცეკავა შკვიანი კაცო აღმოჩნდა, მომწივანს უყვარა, ეს შენი განცხადება წაიფე, თორემ მოსკოვში რომ გავიწო, ამ თქვენს ინსტიტუტს მიოლად დავიხურავენო.

მინაწერი:

ის შკვიანი კაცი ვახტანგ ქორიბაძე იყო.

ბ რ ი ლ ი

სურათი

ვიქტორ ნაზრადე, სული რომლისაც ეშმაკმა, სამართლიან გარიგებაში პატიოსნად შეიძინა, სართულის მორიგე საწინიდან გამოიყვანა, კედელთან გააჩერა, ხელების კედელზე მიბჯენა უზრძანა და ფეხები განზე გადაგმეცინა. მერე საწინს ტლანქი, ურჩი კარი ჯახუნით დახურა და დედის გინებით ოროდებელი წიხლაც მიართყა, რათა იგი თავის ბუდეში ჩაესვა. ურდული გაუყარა, კედელზე ხელემაბიჯენილ, ფეხებგაჩაწულ პატიმარს ვიქტორ ნაზრადეს მიუბრუნდა, უწინიდან მიუდგა და ჩხრეკა დაუნყა: ჩხრეკდა ზერეღედ, დაუდევრად, უხეშად - ზერეღედ და დაუდევრად იმიტომ, რომ იცოდა, ამ პატიმარს ათავისუფლებდნენ, ხოლო უხეშად იმიტომ, რომ უყვარდა უხეშობა. სართულის მორიგე ბუნებით უხეში კაცი იყო. ვიქტორის სახეში სცემდა ზედაშედეგელის როტველურული ცხვირ-ხახიდან ამომავალი სპირტისა და ხახვის მძაფრი სუნი. სართულის მორიგე, როგორც ყოველთვის, ზარბოზში იყო და მუდამ დაუოკებელს, ახლაც უნდოდა რაიმეთი დაეცხრო ხეაშიაი, მაგალითად: მონეგნილობის გასაქარებლად, თიამაშა ფეხბურთი ნაგვის ყუთით, ამოერთყა პანდური შემინებული შწირისათვის, ვითომდა უსარისხოდ მორეცხილი იატაკის გამო, გასალეგების მიმე ასხმულა ესროლა თავში, საკანში მჯდომ პატიმრებთან მოლაპარაკე ბლანდიორისათვის, ანდა ეს საცოდავად ფეხებგაჩაწული, კედელთან ატუხული პატიმარი გაუნვალებინა უაზროდ. ის კანონის დარღვევას ექება ყველას საქციელში, რათა შემდეგ თავად მოქცეოდა მათ უკანონოდ. ვიქტორმა იცოდა ეს და ამიტომაც მორჩილად ასრულებდა ზედაშედეგელის ბრძანებებს, არ აძლევდა საბაბს. ეს კი, ანუ საბაბის უქონლობა, თავის შრივ ალიზინანებად ზედაშედეგელს. პატიმრის წასაცვანად მოსული კორპუსის უფროსი კი ამასობაში შორიანბლოს იდგა და ამ უაზრობას გულგრილი, არხინი სიხანტით უყურებდა.

- გრიშა, გეყოფა შშინეა, - მიმართა ბოლოს მონეგნილი ტონით, კორპუსის უფროსმა ზედაშედეგელს, - იმ უკვე ჩვენია, ჩვენი საზოგადოების წევრია, ჩვენი ძმა და ჩვენი ბიჭი. ნუღარ უტყევე ჯიბეებს, გამოუშვი!

- მე უწინ არ ვიცე და ჩემი ძმები ბრიანსკის ტყვეებში ყმუიან, ივანიჩ ეს ძალიშვილი კი, სული რომ ასე იაფად გაყავი, ჯერ კიდევ დასადგენია, არის თუ არა ჩვენი! - უპასუხა როტველერსახიანმა გრიშამ, ჩხრეკვის შეუნყვეტლად.

- გამოუშვი, გამოუშვი, თორემ ხომ იცე თავის უფლებზე დაგებდებოდა და დაგებრიდას, - მიქარებით იხუმრა კორპუსნილი და დაფრენილ პირზე ხელი აიფარა, პატიმარს დამინიანად გადაიხარა, თან ისე, რომ თავის უხეშ ხელებში ჩაბლუფული ვიქტორი არ გაუშვია. მან ის კიდევ რამდენჯერმე შეატრიალი-შემოატრიალა, დაჭმუჭნ-მოჭმუჭნა, ახედ-დახედა და ხელით უბიძგა, დაახლოებით ისე, მეგინებო რომ დაჰკრავს ხოლმე გავახე ცხენს.

- აბა, ნაიღ, - უთხრა მან ვიქტორს უბოროტოდ, - ნაიღ და გილოცავ გათავისუფლებას, ჯოჯოხეთში შეცვდებით!

- მაღლობო, შენც იყავი კარგად, - უპასუხა ვიქტორმა, - შეცვდებით!

პირქუშ, ნახევრადხელ ციხის დერეფნებში იშვიათად თუ ვინმე გამოჩნდებოდა, ესენი ციხის თანამშრომლები ან ხოზაბასლები იყვნენ. ადმინისტრაციულ კორპუსში რომ მიუახლოვდნენ შემეფდრი ხალხის რაოდენობამაც იმატა. საკმაოდ კეთილმოწყობილ ადმინისტრაციულ კორ-

თავის უფლებების სუსხიანი ნაკბენი

პუსში, მით უმეტეს, ბევრი ხალხი ირეოდა.

კორპუსნიმი ვიქტორი პატარა ცარიელ გალიაში - ეგრეთწოდებულ ანიზინიკში ჩაკვტა, თვიონი კი უფროსის კაბინეტისკენ გაემართა მოსასხენებლად. ცოტა ხნის შემდეგ მიბრუნდა და ვიქტორს გალიის კარი გაუღო.

- აბა, მონესრიგდი! - უთხრა მან მას სხარტი, მომთხოვნი ჩურჩულით, - რომ შეხვალ, მოახსენე, აუცილებლად მოახსენე გესმის? - ისე გულის ფანცვლით ლეღავდა, როგორც რეესორი პრემიერის წინ, - გახსოვდეს რომ კონცისას აუცილებლად უნდა დაუყოქო ორივე მუხე - ამ სიტყვებს რომ ეუბნებოდა, თვალით თავიდან ფეხებამდე ზომადა და თავისი ხელით ტანსაცმელს უსწორებდა, - ლიღები შეიკარი!

უფროსის კაბინეტთან მიხვლასას, კორპუსის უფროსმა კიდევ ერთხელ შეათვალღირა ვიქტორი და უთხრა:

- შედი!

შეკრთალა, ლიღებშეკრულმა და მონესრიგებულმა ვიქტორმა დიდ დაბამებულ კარზე დააკაკუნა და კაბინეტის კარი შეღებდა:

- მსჯავრდებულნი ნაზრადე თქვენის ბრძანებით გეახლა! - განაცხადა მან მოკრძალებით, კაბინეტში შესვლისას.

- ოოო, აი ჩვენი ნაზრადეც! - ჭყვიტინ-ღრუტუნით

შესძება ციხის უფროსმა. - კიდევ ერთი ახალი წვერი ჩვენი საზოგადოებისა - და თავისი ცისფერი, მეტყველი თვალებით შესცინა იქმყოფი. - გამარჯობა, გამარჯობა ნაზრბაძე!!! როგორ გიკითხობ ძვირფასო?! უშესანიშნავესი გადაწყვეტილება მიგიაო!!! სწორად მოქცეულხარ!!! ყოჩაღ!!! ყოჩაღ!!!

ციხის უფროსი თავის ძალიან ტყედა კაბინეტში ხან-ერთიუღი საბიჯებში დაბიჯებდა, ხელებს იწევედა, ხმა-მაღლა ასამადა ზობტას ვიქტორს, თან იქ მყოფი - რამდენიმე ოფიცერსა და პარფუმერიული საშუალებებით უზომოდ გათხუზულ ბოზ მღვიან ქალს შეტყუებულ პატიმარზე მიუთითებდა. ისინიც კაყოფილების ღიმილით უყრადნებ კვერს თავიანთ პატრონს, ვიქტორს კი ღმილით შესცივრებდნენ სახეში. ამ მონოლოგის პროცესში ციხის უფროსმა რამდენჯერმე ჩამოართვა ხელი ნაზრბაძეს. რამდენჯერმე ჩაიკრა იგი გულში. დაბოლოს, როცა დაპარაკით გული ავიკრა, თავის დიდრთმ სანერ მაგადას მიუჯდა.

- დასვენებ ბატონო!!! - წარმოთქვა მან და ხელის ბატონავცუერი მორაობით იქმყოფი ოფიცერები მიიწვია. ოფიცერები უფროსის სანერ მაგიდასთან პერსონდოკულარულად მიდგმულ მკერე მაგიდას მიუსხდნენ და ახლა მხოლოდ კაბინეტის შუაგულში მდგომი ვიქტორი და კარებთან ატყუული კორპუსის უფროსი ივანიჩილა იდგნენ ფეხზე.

- შენ, ჩვენი უკიდევანო ქვეყნის გულმონყალე პრეზიდენტმა თავისი საპეციალური ბრძანებულებით შეგინწყალა, ვიქტორ ნაზრბაძე! ამიერიდან შენ ჩვენი საზოგადოების სრულუფლებიანი წვერი ხდები. დარჩა მხოლოდ პატარა ფორმალური პროცედურა, რომელიც არამედიდარამც არ არის შეგნეული ადამიანისათვის დამამტოვრებელი, პირიქით, შე გიტყობი, საპატიოა, რადგანაც იგი განამტკიცებს კორილილებას ჩვენში, ხოლო მორჩილება კი სანდინარია მითითებლობისა და შენც თუ ქვეშმარიადა შეგნებული პროცესება ხარ, შენი ვალია, დაემორჩილო იმ წესებს, რომლებიც გამეფებულია იქ, სადაც მიხედობი ვერ შესქეული დღერთითან ყოფნა?! უღალატე მას?! მიუკვდელდე აჯანყებულენს?! მაშ დღიაცგი აჯანყებულთა წესები!!! დაინყებოლდენ და გახდი პირველი, ოღონდ გახსოვდეს, რომ ეშმაკი, ჩვენი მფარველი, უღმობელია და ვერაგი. ის ბოროტად სჯის უკმაყოფილოებს და მერყევებს!!! ცცხელი და კუპრი, გოგირდი და ნალველი კი აბუზად აგდებან და შენც, ადამიანი ვიქტორ ნაზრბაძე, თუ ოდნავ მიიწვ აუხვევ დასახულ მიზნებს ბოროტად, აბუზად იქნები აგდებული, უკუნიითი უკუნიამდე!!!

ამის შემდეგ ციხის უფროსი ფეხზე წამოდგა და ვიქტორის წინ დადგა. ოფიცერები გარს შემოურტყნენ მას და დაიწყო სატანური სამსახური: ისინი ლოცვის სახით წარმოთქვამდნენ რაღაც ავ სიტყვებს, ნახევრად გასაგებ, ბარბაროზმებით გადატვირთულ ენაზე, ტრიპლენდნენ, ბუქნავდნენ, აწვიდნენ ერთმანეთს სხვადასხვა ნივთებს. ნივთების გამოშვერისას უკოცნიდნენ ერთმანეთს ხელებს, ფეხებს, ტუჩებს, იჩოქებდნენ, დგებოდნენ, და ვიქტორსაც აიძულებდნენ ეკოთბინა იგივე. ისინი აიძულებდნენ ვიქტორის დაეკონება მათ მიერ განვდილი რაღაცამოსახულებებიანი ტექსტები - ტექსტები, რომელთა ნაწილსაც მონივნებით დებდნენ შვეი ფერის ყუთებში, ხოლო ნაწილს წვავდნენ და ფერულს კი სხვადასხვანაირად იყენებდნენ: აზავებდნენ წყალში და სვამდნენ, ან აპკურედნენ ამ წყალს, აფრქვევდნენ გარშემო და ისვამდნენ სახეზე. რამდენიმე წუთს გასტანა აჰან. შემდეგ რიტუალის მონაწილენი დაშოშმინდნენ.

- ახლა კი ჩვენი ახლად შექმნილი ძმაო, - აღტაცებით წარმოთქვა ციხის უფროსმა, - ეცი თავყანი ეშმას

და ამის დასტურად მუხლმოყრით, კულტქემ მეგამობო მე - ღორმენს - სულიერ მოძღვარს შენსას. ამ სიტყვებზე ციხის უფროსმა ქაშარი მხიარულად შეისხლა და სხარტად ჩაიბრო შარვალი პირდაპირ საცვალთან ერთად, შეტბა, შემოტრიალდა და ოდნავ წაიკუნა, ოფიცერებმა ამ დროს ვიქტორის მღვებში ხელები წაავლეს და მუხლებზე დააჩოქეს. მოულოდნელად ციხის უფროსის დიდმა, უზომოდ დიდმა ვარდისფერმა საჯდომმა დაფარა ვიქტორის თვალსანიერი, საჯდომმა, განმასხვავებელი ნიშანი რომ-ლისაც ღორის პატარა აბრეხილი კუდი იყო. ოფიცერებმა ვიქტორის სწორედ ამ კუდის ქვეშ შეაყოფინეს დრწენი.

- კარგად აკოცე, კარგად! - გაიძახოდნენ ისინი. ეგრე არა, ეგრე არა, ბოჭო, აი ასე. - გაჰყვიროდა ერთ-ერთი მათგანი, ის, რომელიც ყველაზე ახლო იყო ვიქტორთან, - მწ-უ-უ-უ! - ტუჩებით წვესაბამის მოძრაობებს აკეთებდა და ხარბად უწინდა ჰჰერს. მერე კვლარ მიითმინა, ვიქტორი გამოსინა, დანარჩენ ოფიცერებს თავი დაუჭრა, უფროსის დუნდულებს შორის დინგი შეყო და იქაურობას ტუჩებით დენდა, შემდეგ ტუჩები კიტენის სახელობით შეინმინდა და აცრემლებულმა ვიქტორის ანიშნა "აი, შენც ასე!" შემდეგ მას თავი ისევ შეაყოფინეს და სანამ ისე არ აკოცინენს, როგორც უნდოდათ, არ მოეშვენ.

კარგად, კარგად! - გაჰყვიროდნენ ოფიცერები. კარგად! კარგად! - მწარედ! მწარედ! - გასწიოდა მდივანი.

- კარგად! მწარედ! - ამხნევედა ციხის უფროსიც. - კარგით, ყოვალა, - თანაგრანობით გასცა განკარგულება უფროსმა. - ეყოფა, კანარა!

ამის შემდეგ უფროსმა ქაღალდის ხელსახოცი აიღო მაგიდიდან, ვიქტორის ტუჩები მზრუნველად მოუწინდა, იგივე ქაღალდით თვითონვე გამოიშრომა საჯდომი. მერე ქაღალდი საქალაღე ურანში ჩააგდო და აღტაცებით დაიწყო ხელების ფშვტენა.

- ყოჩაღ! ყოჩაღ! ყოჩაღ! შენ დღეიდან, ჩვენი პატარა ძმა ხარ და გერქვევა ზარღრა - ეს იქნება სანენშორისო სახელი, ახლა კი გაიცინი სამძრო: ეს ჩონთაა, ეს ებრუნი, ეს არის კაჭიჭი, აი, ეს კი ურჩე, ხოლო ეს ჩვენი ტურფა სული ბოზანდარა კიკია!

ახლა კი დამლა დამლა დამლა - ფრუტუნებად უფროსი - ალბათ უკვე გახსურდა.

ოფიცირებმა ვიქტორის ხელები და მკლავები ღონივრად დაუჭირეს, მერე პირი გააღებინეს, მათი ენერგიული უფროსი კი ამასობაში გაკარგარებული დამბით ერთ ხელში და რაღაც სამედიცინო ინსტრუმენტით მეორეში პატიმარს მიუახლოვდა. ეს ინსტრუმენტი, რომელიც ერთდროულად წნავდა მაკრატელსა და პინცეტსაც, მილიანობაში კი საოჯახო ნივთს, რომელსაც დიასახლისები თეთრეულის მდულარე წყლიდან ამოღებისას იყენებენ.

ციხის უფროსმა ინსტრუმენტი პატიმარს ხახაში ჩახარა და მისი საშუალებით ენა დაუჭირა. მართალია ინსტრუმენტის ბრტყელ ტუჩებზე რეზინის დამცველი მილეზი იყო ჩამოტყვლილი, მაგრამ მინც მის ძალაზე მტკიცეყოფილად ჩაფინდებდა ნაზარაის ენას, იმდენად მტკიცეყოფილად, რომ ენადან სისხლმაც კი გამოიწვია, ხოლო ვიქტორის უნებურად კვნესა აღმოხდა. ამის შემდეგ უფროსმა მას თავისი ინსტრუმენტის საშუალებით ენა ჩვეულებრივზე გაცილებით მეტად გამოაყოფინა და ზეითი აანევირა, მერე კი გახსურებული ლითონის დამლა, პირდაპირ ენის ქვეშ ჩაუყო, ჩახარა, დაახლოებით ისე, თითქოს ანთებულ სიგარას აქრობო. გაისმა შიშინი და კაბინეტში დამწვარი ხორციის გულისამრევი სუნი დატრიალდა. იმ დროს გაისმა ვიქტორის ყვირილი, რომელიც შემდეგ ყმითლში გადაიზარდა, თუმცა დიდ ხანს არ გაგრძელდებოდა.

სამუშოში მიღების საზემო რიტუალი შედგა. ნაზრამ კვნესოდა, უფროსი როზორბედა, ოფიცირები კმაყოფილებით ფრუტუნებდნენ, ხოლო ლამაზმანი კვი კეკლავდად შესცივინებდა ყველას თვალებში.

- ესლა, მე შენ გამოიწვიე გათავისუფლების ცნობას, მოგეცე 25 მანეთს, და რომ იტყვიან, იყავი კარგად და არ დაგვიწყნო! ჯოჯოხეთში კი, უთუოდ, შეგვადებით! - უფროსი კვიკს ნაზრამს - კვი გამოუწვიე ამას გათავისუფლების ცნობა, მე კი 25 მანეთს გამოვიღებ სეიფიდან. კვიკი პარტოთვის ქექვა გასწავი, უფროსი კი სეიფიდან მივიდა, ჯრებ მოიხრჩოვ, დანსლები ამოიღო, სეიფი ენერგიულად გააღო და იქიდან ოცდასუთი მანეთი დააძრო. ამასობაში ქალაქდებში განავლუმა კვიკი გათავისუფლების ცნობა შეეგო, შიგ ნაზრამის ფიტოსურათიც ჩააქრა, თითქმის გამზადებული საბუთი უფროსის მიურბენინა. უფროსმა თვარი გადაავლო საბუთს მონონებით, გააქან-გამოაქანა თავი, ტუჩები გაანკლაპუნა და საბუთს ხელი მოაწერა, მერე უფრიდან სახელმწიფო ბეჭედი ამოიღო და საბუთს დამაჯერებლად ჩასცხო, ხელში აიღო, ზვიდან სათუთად 25 მანეთი დაადო და ვიქტორ ნაზრამეს, ახლა უკვე ზარღრას გაუწერა.

ზარღრამ ფული ჯიბეში ჩაიღო, დაუქცევივ ახალთახალი საბუთი კი ხელში დაიჭირა.

- აბა, კიდევ ერთხელ გილოცავ და გისურვებ წარმატებებს ჩვენ შეგვადებით ჯოჯოხეთში! - ამ სიტყვებზე უფროსი წამოდგა და გათავისუფლებულს თავისი დიდრონი ხელი გაუწონდა.

გათავისუფლებულმა ჩამოართვა მის ხელი, ჩამოართვა ხელი ოფიცრებსაც, ხოლო კვიკს მოკრძალებით გაუღიმა. წაიყვანე ივანჩი, - მიმართა უფროსმა კორპუსის უფროსს, - წაიყვანე და გაუშვი! აი, მაგისი საბუთებიც!

უფროსმა ივანჩის საჭირო ქალაქდები გაუწერა. პატიმარი და ზედამხედვე-

ლი კაბინეტიდან გავიდნენ. ისინი ხელი ნაბიჯებით მიმოიხედნენ ციხის ნაგებობებზე დაფრთხილებულ მასალათმბდნენ. უფრო სწორად კი მასალათმბდა ივანჩი, რადგანაც ნაზრამეს ენა სტკიოდა და არ სცხვებდა სამასლათიოდ, ის უფრო ფერობდა. ასეთი ნანატრი, ასეთი სათუთი და რაც მთავარია, ასეთი მკვიდრებრივობა, მართლაც მამასისხლად ნაყიდი თავისუფლება კი ნელ-ნელა, ნაბიჯ-ნაბიჯ უახლოვებოდა და ხდებოდა სულ უფრო სანუგევარი. თავისუფლების მოახლოება, თუ მიხილვით თავისუფლებასთან, მადებდა უცნაურ გრძნობას - სიფრთხილსა და ნეტარებისას. გრძნობას, მოგვაკი რომლისაც ეტადებდა ალბათ მტაცებლებს, რაცა ისინი თავიანთ მსხვერპლს ეპარებინა.

ვატავივ დევექვამ უნდობლად ათვალეერ-ჩაათვალეერ-განათავისუფლებული პატიმარი, დაათვალეერ ივანჩის მიერ მიტანილი საბუთები, გაეცნო გათავისუფლების ცნობას და მხოლოდ ამის შემდეგ აწინა პულტთან მჯდომ ზემდეც კარი გაეღო. ზემდეგმა ილიას დააჭირა თითი, ელექტროსაკეცმა გაიჩაპუნა და ივანჩივ მძიმე გისოსებიანი კარი შეაღო.

- მოდი, - უთხრა მან ვიქტორს. ისინი პატარა ოთახში, ვკრეთნოდებულ კონვერტში შევიდნენ. კონვერტში, რომელიც ორივე მხრიდან არის გადატისხრული და რომლის ორივე მხარეც, ერთდროულად არასდროს არ იღება. როცა ივანჩმა ღია გისოსებიანი კარი ზურგს უკან მიიჯახუნა, მხოლოდ მაშინ დააჭირა თითი მეორე ილიას ზემდეგმა. გაიჩაპუნა მეორე გისოსებიანა კარმაც და ახლა უკვე თავისი ხელით შეაღო ვიქტორმა იგი, რადგანაც ის ივანჩზე უფრო ახლოს იდგა ამ კართან, გააკეთა რადდენიმე ნაბიჯი, ისევ თავისი ხელით გააღო ბოლო უსაკეტო, უფსოსი, უბრალო კარი და თავისუფალ სივრცეში შეაბიჯა. გართ სუსხიანი, ნესტბანი ამინდი იდგა, ბუჩხა სათივლქვამედ ემზადებოდა. ნაზრამე მის უკან გაბოსულ ივანჩის მიუბრუნდა, ჯიბეში თავისი კუთვნილი 25 მანეთი მუჭტში მოქმუჭუნა და ციხის ზედამხედველობაში დაბრუნებულ კორპუსის უფროსს თითო ტყის დაღვვა შესთავაზა. კორპუსის უფროსმა არ ისურვა იმ ერთადერთი ოცდასუთი მანეთით ნაყიდი ღვინით დათორობა და ნილში ჩადგოდა, ამიტომ საკმეები მოიმიზუნა და დაღვვაზეც უარი განაცხადა. მერე კიდევ ერთხელ მიულოცა გათავისუფლებულს გათავისუფლება და ჩამოსართმევა ხელი გაუწონდა. გათავისუფლებულმა მას ორივე ხელი ჩამოართვა და არამოწყენებით, გულწრფელი გულითადობით გამოთხოვა.

აბა, ჭკუთი იყავი, - თბილად უთხრა ვიქტორს ზემდეგმა, - და ბედნიერად იარე, ჯოჯოხეთში შეგვადებით!

- შეგვადებით! შეგვადებით! - ვიქტორი არამეგობრულ, სუსხიანი თავისუფლებას მიუხრიალდა, მისი ნიჭიო შაერი ღრმად ჩაისუნთქა და მასში შეაბიჯა - უკვე საღამოედებოდა, ნილში თითქმის არავინ ჩანდა, ვიქტორ ნაზრამე წინ მიინეგდა და თავისუფლებას როგორღაც ნელ-ნელა ერწყმოდა. არასტუბრათმეყვანი თავისუფლება კი არ ჩაქარბოდა და, ალბათ, არც აპირებდა მის მკერდში ჩაჯვას. ის ცივ, გამჭოლ, სიხინა ქარად შეეგება დაუბატონებელ მომხედროს, ლიადდარჩენილ ტუჩებში მოურიდებლად შეუძვრა და დადაღულ ენის ქვეშ უტყვრად უკებინა, - ჯოჯოხეთში შეგვადებით, - ყურში ჩასწორწულა, მერე ფრთები გაატყლაშუნა და გაფრინდა. ჯოჯოხეთში შეგვადებით!

გაია სარიშვილი

* * *

ბავშვის უდიერად ნახმარი ტანსაცმელი.
 აი, რით ვიცანი ცხადი.
 მე აქ ჩამოვალ-მეთქი
 და უხმოდ ჩამომსვეს.
 მერე თავსაფრები მოიხსნეს ნივთებმა,
 რომ დამენახა, როგორ დაზრდოდათ ყურები.
 იქიდან იჭყიტებოდნენ განაგონი სიტყვები
 და ვიცანი ოთახიც...
 ჩემს საწოლთან მოვიდა
 ორი გაუმჭვირვალე ბავშვი.

* * *

გონებას მითოხნიან.
 მათ უნდათ, მომიარონ,
 როგორც ბაღს უკლიან გაზაფხულზე.
 უნდათ, ამომიედღეს მარღვეებზე დინჯი კოინდარი
 და თეთრ ღობეებს არ შეეცხოს
 არც ფუნა, არც შოკოლადი...

* * *

მთვარეს ექავება კანი ზიზღით.
 მისი შუქი ნაწყვეტ-ნაწყვეტ გველუმპავს,
 როგორც შეფურთხება...
 უკულმა გადავიცვით ბილიკები.
 ტერფები დაგვებრცა.
 ჩვენ მხოლოდ ერთხელ ავიყვანეთ ერთმანეთი ზემოთ.
 მაშინ რძეში გახსნილი ქარვა,
 ან რაბეში გახსნილი რაბე
 თუ გვესხა ალბათ ტანში.
 ახლა გადმოგვიგდია ენები მონღღობებით,
 და საუკუნეა ფრთებივით ვიქნეთო,
 მაგრამ სახეები მაინც ვერ აცდნენ
 მონიშნულ ადგილს...

* * *

ვერძობ, ჩემს სავარძელს ცვივა ჩრდილი
 შუშის ფატების.
 თეთრი პლედით მახურავს კანი -
 ზერელედ, მშვიდად.
 შენც ვეღარ მეძებ საითაც გინდა.

პაერში ლიანდაგები გაქვს მზერისთვის დაგებული.
 მაგდამი კი დათვის სულია.
 ოთხზე უჯრა
 მისი მუქართაა ამოვებული.
 ძალიან ბევრმა წამოიცვა ხელებზე მწვერვალები.
 ხრლო ნიშნობის ბეჭდები
 მშეებივით გადაცურდნენ მათ მიღმა...

* * *

ახლა ამათზე აღარ ვფიქრობ
 და დავიწყე შედგომა ფეხის წვერებზე,
 მაგრამ შორიდანაც იგივე მესმის:
 ჩააქრე ბრა და არასდროს გაიხადო,
 შალის თვალწასული რეიტუზი ფეხებზე შეინმე.
 მომკვდარა ესე იგი ზურმუხტის კარუსელი.
 მასში ისხდნენ ხოლმე თხელსარაფნიანი რადაც სულე-
 ბი...
 ვილაც მეუბნება:
 ხომ შერცხვი, რომ ვკითხონ
 რამდენი ცალი პარკეტი გიგიაო სამივე ოთახში.
 თვლას ვიწყებ.

* * *

ესენი: ქონიანი თმის გულსამრევი ღერები,
 ღორბლის ლაქები,
 კისრის ოფლით დახატული მოყვითალო ღრუბლები
 ბალიშებმა გაიტანეს მწვანე პაერში
 და დაგვეცინიან.
 ტოტებზე მიაფატრეს მუცლები სიხარულით.
 დაიხონენ რბილად.
 ჩვენი ლოვინები - თავწაკვეთილები!
 რაზე დავლით ახლა
 სიხმრები, ტვინები, ღამურებიანი ამბები?..

არძი

იენის ბავშვთა დაცვის საერთაშორისო დღეა. ეს თარიღი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს დღევანდელ საქართველოში, სადაც უამრავი ბავშვი იძულებულია იშემშილოს ანდა, ელემენტარულად, საკუთარი შრომის თუ მათხოვრობის ფასად, იშოვოს “პური არსობისა”. ამის მერე ძალზე ძნელია ბავშვს ზღაპრით მიულოცო თავისი დღეობა და თუ მაინც გადაწყვიტე ეს პუბლიკაცია სწორედ პირველი იენისისთვის დამემთხვია, უპირველესად იმის გამო, რომ მინდოდა ჩემივე თავისა და სხვა უფროსებისთვისაც შემეხსენებინა - ნუ შეგატოვებთ ბავშვებს უღცნეობ, პრაგმატულ სინამდვილეს და ყვეალოთ, არ დაეკარგოთ მათთან და საკუთარ ბავშვობასთან მისასვლელი ბილიკები.

მთარბანელი

ვიღაცას ჰყავდა და ვიღაცას არა ჰყავდა, ერთ ვაჭარს სამი ქალიშვილი ჰყავდა. ერთ დღეს ვაჭარმა სხვა ქალაქში სავაჭრო საქმეებზე წასვლა გადაწყვიტა და თავის ქალიშვილებს ჰკითხა: მითხარით, რა გინდათ, რომ იმ ქალაქიდან საჩუქრად წამოგიღოთო.

უფროსმა უთხრა - “მე ერთი კარგი ჰერანგი მინდაო”.
შუათანამ - “წინდები მიყიდეო”.
უმცროსმა სთხოვა - “მე ყვეელი მომიტანე, თმაში რომ ჩავინათო”.

წავიდა ვაჭარი სხვა ქალაქში, მოაგვარა თავისი საქმეები. დაბრუნებისას, ჰერანგი და წინდებოც იყიდა, ყვეაილის ყიფდა კი გულიდან გადაჰყარდა. სახლში რომ მივიდა და უმცროს ქალიშვილს შეხედა, მისი დანაბარები მაშინდა გაახსენდა და აპოი - ერთი მწარედ ამოიხსრა. წარუდ ამ დროს კარზე ვიღაცამ დააკაკუნა. ვაჭარი მივიდა, კარი გააღო და ხედავს - ზღურბლთან უცნობი ვაცია.

ვაჭარმა ჰკითხა: ვინა ხარო?
უცნობმა უთხრა: მე აპი ვარ. შენი უმცროსი ქალიშვილისათვის ყვეელი მოგიტანე, რომ თმაში ჩაინახსო. ვაჭარს გაუხარდა, გამოართვა ყვეელი და თავის ქალს უსაჩუქრა. გოგოს ყვეელი ძალიან მოეწონა, აიღო და თმაში ჩაიბნია.

სამი დღის შემდეგ კარზე ისევ ვიღაცამ დააკაკუნა. ვაჭარი წავიდა, კარი გააღო და ხედავს - ზღურბლთან ისევ წაწოლი აპი დგას.

ამჯერად რაღა მოგიტანიაო? - ჰკითხა ვაჭარმა.
აპმა უთხრა: “არც არაფერი! მოვედი, ყვეაილის პატრონი უნდა წავიყვანოო”.

ვაჭარი საგონებელში ჩავარდა. იფიქრა, იფიქრა, ვერაფერი მოიფიქრა და აპს შეხეენა: - თუ ვაკი ხარ, ამ საქმეზე ხელი აიღეო”.

აპმა უთხრა: “არ გამოვა! უსათუოდ უნდა წავიყვანოო”.

რაცა იზამდა ვაჭარი, დაჰყაბულდა, გამოიყვანა თავისი უმცროსი ქალი და აპს ჩააბარა.

აპმა გოგოს თვალები დაახუჭინა, ცხენზე შემოისვა და გზას გაუდგინა.

როცა გოგომ თვალი გაახილა, დაინახა, რომ ერთ უზარმაზარ წალკოტში იმყოფება. იქაურობა ვარდნარადაა ქვეული და თითოეული ვარდის რტოვან ღვიაებრივი ჰანგები მოისხის.

ეს რა ადგილიაო? - იკითხა გოგომ.
აპმა უპასუხა: ეს ადგილი შენი სახლიაო.

გაიარა სამმა დღემ. გოგოს თავისი თავისა და აპის მეტი არავინ უნახავს. მხოლოდ ჭამდა, ძინა და წალკოტში სერიანობდა.

აპის ზღაპარი

ერთ დღეს დედ-მამა მოენატრა, დალონდა და გულის ხილრიმიდან - აპო! - წაღლიანი ოხვრა ამოუშვა.

აპი მოვიდა და უთხრა: - რად ამოიხსრეო?
გოგომ უთხრა: დავლონდი და დედ-მამა მომენატრაო.

მეორე დღეს აპმა გოგოს თვალები დაახუჭვინა, შემოსივა ცხენზე და ვაჭრის სახლისკენ გაემართა.

პარამლთან გოგო მიწაზე ჩამოსვა, თვალი აუხილა და უთხრა: ხვალ დავბრუნდები და უკან წავიყვანო”.

გოგო შევიდა სახლში, ყველა დაკოცნა, მერე ჩამოყდა და შინაურებს მოუყვა თავისი სადარდელი: “ერთ უზარმაზარ წალკოტში მარტომდმარტო ვცხოვრობ. ერთადერთი მასხური მყავს და რასაც ვუბნებდი, ყველაფერს მისრულებს; საქმელ-სასმელაც გამოუღვლავდა მაქვსო”.

დეიდამ უთხრა: - ჩემო გოგო, ამ საქმის მიღმა რაღაც საიდუმლო იმალება. აუცილებლად უნდა გაიგო, რაშნა საქმე ერთი მითხარი, საღამოობით, ვახშობისას, რას გატყვევრო”.

გოგომ უპასუხა: მხოლოდ ერთი ფინჯანი ჩაი მოაქვთ ხოლმეო.

დეიდამ დაარჩია: ერთ საღამოს ჩაი არ დალოო. ადეი, ხელი გაიჭერი და ჭრილობაზე მარილი დაიყარე, რომ ტკიფობა აღარ დაგაძინოს. და ყველაფერს ნახავ, თუ რაშე მოხდებოა.

მეორე დღეს აპი მოვიდა და გოგო ისევ წალკოტში წაიყვანა.

როცა დაღამდა, ვაჭრის ქალმა ძილი მოინდომა. აპი წავიდა და ვახშმად ერთი ფინჯანი ჩაი მოუტანა. გოგომ ჩაი მალულად მაგაღის ქვეშ გადადგარა, მერე თითი გაიჭრა და რომ არ დასინებოდა, ჭრილობაზე მარილი დაიყარა. მოუღამისას ფრთხილი ნაბიჯების ხმა შემოესმა. თვალები თუნდა გაახილა და ხედავს - აპს სულში ღამპარი უჭირავს, გზას ანათებს და ვიღაც მთვარის სადარჭაბუკს მოუძღვება.

ჭაბუკი საწოლს რომ მიუახლოვდა, ამაჲ ჰკითხა - დღეს ქალბატონი როგორ ბრძანდებოდა?

ამჲ უთხრა: ძალიან კარგადაო.

ჭაბუკმა ჰკითხა: ჩაი თუ დალიაო?

ამჲ უთხრა: - დიას, ბატონიო! - მერე ჭაბუკი და გოგო მარტო დატოვა და კარი გაიხურა.

ვაჟმა ტანსაცმელი გაიხადა და უწიდა, გოგოს გვერდით მისწოლდა. ამ დროს გოგო უეცრად წამოდგა და ჰკითხა: ვინ ხარო?

ჭაბუკმა უთხრა - შენი ბატონიო!

გოგომ ჰკითხა: რატომ აქამდე არ დამენახეო?

ვაჟმა უთხრა: ადამიანი უში რძით გაზრდილია და ერთგულების გრძობა არა აქვს; ამიტომაც ვცდილობდი, არასდროს დაგენახე. ახლა, რაკილა, ჩემი საიდუმლო გამომგვლენდა, აღარ დავცემალებიო.

მეორე დღეს აპი მოვიდა და ჭაბუკი გააღვიძა. ჭაბუკმა უთხრა: "ვარდების ბალი მოანესროვე, დღეს მინდა წსროვდე იქ ვისადილოო.

აპი წავიდა. ცოტა ხანში ქალ-ვაჟიც წამოდგა და სასადილოდ ვარდების ბალისკენ გაემარინენ. გოგომ უმშენიერესი, ენით აღუწერელი სილამაზის ბალი დანახა, იქაურობა ისეთი დიდებული იყო, კაცი იტყოდა: "თვალი მომცა და მაყურებინაო".

გოგოს უწიდა ვარდი მოეწყვიტა. ბურქს ნაეტანა, მაგრამ ხელი ვერ უწვდინა. ამ დროს ქალმა დანახა, რომ ჭაბუკს ილიის ქვეშ ვარდის პატარა ფურცელი მოსდებოდა, მისწვდა ჭაბუკს და ფურცელი მოაცილა. უეცრად ჩამობნელდა და ისე იქექა, რომ გოგოს შიშისგან გული შეუღონდა. თვალი რომ გაახილა, რას ჰხედავს? - აყვავებული ვარდების ბალი ნაცარტუტად ქცეულა და მკვდარი ჭაბუკი მინახე უსულოდ დავარდნილა.

გოგომ ამოიხრწა და აპი მოვიდა. გოგომ უთხრა: ერთი ხელი შავი ტანსაცმელი მომიტანო. აპი წავიდა და გოგოს ერთი ხელი ძაბა მოუტანა. ქალი თავით ფეხებამდე შავად შემოსა. ვაჟის სასთუმლოდან ადგდა და ვიდრე არ დილიდა, ცრემლსა ღვრიდა და ყურანს კითხულობდა. ბოლოს მიხვდა, რომ ტირილითა და გლოვით ვერაფერს გაანკურდა, აპი ისმო და უბრძანა, ბაზარში წამიყვანე და გამეიდგო!

აპმა ქალი წაიყვანა ბაზარში და გაყიდა. ორი-სამი დღის შემდეგ გოგომ შეაშინა, რომ მისი ახალი პატრონის სახლში დიდ-პატარას შავები ჩაუხვეს. ყველა მოწყენილა და ჯავიანი-დარდიანი. მიზეზი რომ იკითხა, მხევალმა უთხრა: "ამასწინათ, ქალბატონს თავისი ერთადერთი ვაჟი დაეკარგა და იმასა ჰგლოვებინაო".

ქალი მუდამ თავისი ქმრის ფერში იყო. ნატრობდა, გადაარჩენის გზა მოეძებნა და სადარდელისაგან შუნსუხე-ბადლი მთელ ღამებზე თერიადა აიცივდა.

ერთ ღამეს დანახა, დაკარგული ვაჟის დედამამ ლამაზ აიღო და ფეხკარეფით სახლიდან გაიძარცვა. გოგოს მამიც არ ეძინებოდა და იფიქრა: ერთი ვნახავ, ამ შუადიძისას ბიჭს საით მიემყრებო? - ჩუმად წამოდგა და ვაჟის კედის უხმაურად უკან აედევნა. კაცმა რამდენიმე ეზო გაიარა და ერთ უზარმაზარ აუზს მიაღწია. საგებანი ამოაძრო, აუზი დაცადა და ფსკერზე ქვის პატარა სარკველი გამოჩნდა. კაცმა ქვის სარკველი გვერდზე გადასწია, კბილებს ქვემოთ დაუყვავა და ერთ დარბაზში წავიდა, სადაც ვიღაც ახალგაზრდა ბიჭი ძელზე ხელებით და ფეხებით მიიღურსმნათ.

ბიჭმა ჰკითხა ბიჭს: რა ჰქენ, მოიფიქრე?! - ყაბულსა ხარ თუ არაო.

ბიჭმა უთხრა: არაო!

ბიჭმა ბიჭს შევითხვა საშვერ გაუმეორა და სასურველი პასუხი რომ ვერ მიიღო, სასტიკად განირისხდა; მივარდა და მარაბი იმდენი ურტყა, რომ საბრალო ბიჭს ცქვით ძელ-ბოძლი გაუყრინაბა. მერე თან წამოღლებული ერთი თუფში ფლავი ძალისხალით შეაჭამა და უკან გა-მობრუნდა. ქალი დანინარდა, მოვიდა სახლში, დანვა,

თავზე საბანი წაიფარა და თავი მოიმძინარა.

მეორე დღით კაცი საქაროდ წამოდგა და აბანოში წავიდა. ქალმა კი ერთ-ერთ მხევალს უთხრა: ნუხტელ ერთ სიზმარი ვნახე, დარწმუნებული ვარ, ქალბატონმა რომ გაიგოს, სიხარულისგან გული გაუსკდება. ეს მაფიქრებს, თორემ ახლავე ავდგებოდი და ვუამბობოო.

გოგოს სიტყვებმა სახლში ენიდან წაიღე გადაიანაცვლა და ბოლოს ქალბატონის ყურამდც მიაღწია. ქალბატონმა დილითა გოგო და უთხრა: მოდე, მიიხარო, ისეთი რა სიზმარი ნახე, რომ მოყოლისა შეგზმნებიაო.

გოგომ უთხრა: ქალბატონო, გამომყევით და გზად ყველადურს წვრილად გაიამბობოო. წავიდა და ქალბატონი უკან გაყოლა. რამდენიმე ეზო რომ გაიარეს, გოგომ უთხრა: ყველაფერი უსტიკად ისეთივეა, როგორც დამე-სიზმრა. კაცი წსროვდე ის კარია, აუზიც წსროვდე ის აუზი; აბა, ახლა სარკველი ამოაძვრო, ერთი ვნახოთ, სხვა დანარჩენი თუ ისევე იქნებაო". ბევრი რომ არ გა-ვადრეკლით, ქალბატონ იარეს, იარეს და სარდაფში ჩააღ-წიეს. ბიჭმა დაიყვინა: არამაზადვე, ღამით ხომ მტანჯავ და ახლა დღისითაც აღარ მასვენებო?! - ქალბატონმა იც-ნო თავისი შვილის ხმა, გაიქცა და ჭაბუკი გულში ჩაი-ხუტა. ამოიყვინეს ბიჭი სარდაფიდან, დაბანეს, მერე ექიმ-ბაში იხმეს და დაიჩრქებულ წყულტებზე საღებური და-ფრეს. ამ დროს კარზე ვიღაცამ დააკავებინა. ქალბატონმა ბრძანა - წადით, კარი გაათავო, ალბათ ბიჭის ბიძა თუ დაბრუნდა აბანოდან. მხევალი წავიდა და ჭიშკარი გა-მოაღო. ბიძა ეზოში ერთი ალიაკითითა და ხმაურით შე-მოვიდა; მსახურებს თავში წამოუთოქა და უყვირა - სად ჯანდაბანაში ვყავრე, ჭიშკარი დროზე რად არ გამიღეთო. მაგრამ როგორც კი ბიჭი დინახა, უეცრად დამუხჯდა, სახეზე მიტკვლის ფერი დაეღო და ნაბიჯის გადადგეკი ვი ვეღარ მოახერხა. ქალბატონმა ბრძანა, ბიძა დაჭერ-ნაჭერ აეყნათ და მისი ნაფლეთები ძალღებისთვის საჯვიჯგანად მიეყარათ. ქალბატონმა გოგოს უთხრა - თუ გსურს, ჩემს შვილზე დაგაკორინებო. გოგომ უთხრა - კორინება ახ-ლა არ შემიძლია; ალთქმა მაქვს დადებული და ვიდრე ჩემს ალთქმას არ შევასრულებ, არ გავთხოვდებო. - თქვა ესა და უეცრად თავისი დარედი გაახსენდა. ამოიხრწა და აპიც იძინაშვე მის გვერდით განძადა. გოგომ უთხრა: სას-წარმად ვაჟის სასთუმლოთან მიმიყვინებო. აპმა წაიყვანა ქალი ვაჟის სასთუმლოდან. გოგო მიცვალეხულს თავითი დაუჯდა, იტრია, ილოცა, ბოლოს კი აპს უბრძანა - წამიყვანე ბაზარში, გამეყიდო.

აპმა იგი ისე წამოიყვანა ბაზარში და გაყიდა.

▶ ცოტა ხნის შემდეგ გოგომ შეამჩნია, რომ მისი ახალი ქალბატონიც დაუმორბელებელი იკითხა - რა ამბავია. უთხრეს - წლების წინათ ქალბატონის შეიღობა მაგივრად, ურჩხული შეეძინა, რომელიც აიყვანეს და მიწისქვეშ გადაამალეს. ურჩხული დროთაღმდეგ იზრდებოდა, ქალბატონს კი იგი ვერც მოსაკლავად გაუშვებინა და ვერც ეს ამბავი გაუშვებინებია. ერიდებოდა თქვას, ურჩხული მყვლიდა.

ერთ დღეს გოგო ქალბატონთან მივიდა და უთხრა: რა კარგი იქნება, თუ ამიყვანთ და ურჩხულთან ჩამაგდებათ.

- ჭკუაზე ხომ არ გადასულხარია! - ჯერ კი გაიოცა ქალბატონმა, მაგრამ მერე გოგო იმდენს ტყუენა და ემუდარა, რომ საბოლოოდ, მოლბა და დაჰყავდა.

გოგომ უთხრა: ტყავის ტომარაში ჩამსვით, ტომარას თავი მაგრად მოუკარით და გველურმათან ისე მიმავლეთო.

მართლაც ისე მოიტყუენ, როგორც გოგომ მოითხოვა - ჩასვეს ტყავის ტომარაში, თავი მოუკრეს და მიმავლეს გველურმათან.

ურჩხულმა ჩახედა ტომარას და უთხრა: - ქალო, შენი ტყავიდან სასწრაფოდ ამოძვერი, უნდა შეტყაობო.

გოგომ უთხრა: შენ თუ შენი ტყავიდან არა ძვერი, ჩემი ტყავიდან მე რატომ ამოძვერე?

გველურმაჰა უთხრა: ბევრს ნუ ლაპარაკობ, ჩქარა ამოდი!

გოგომ უთხრა: სანამ შენ არ ამოსულხარ, არც მე ამოვალ.

ქალმა და გველურმაჰა იმდენი იკამათეს, რომ ბოლოს ურჩხული დაიტყდა, ტყავი გაიძირა და მივარის სადარი სიღამაზის ქაბუთად გადაიქცა.

გოგოც ამოვიდა ტომარიდან დაჯდა ჭაბუკთან და ერთმანეთს ტკბილად გაუბეს მალაათინ.

ცოტა ხანში რომ გაიარა, ქალბატონმა მხეველებს უბრძანა - წაიღეთ, ნახეთ ერთი იმ საცოდავ გოგოს რა უბედურება დაემართათ? მხეველები წავედნენ და შიშის კანკალით სარდაფის კარის ღრიჭოში შეიხედეს. ხედავენ - რა გველურმა, რის გველურმა?! - მუსხავით გოგო ზის და მივარისკით ქაბუტს ტკბილად ემსალაობება. - სასწრაფოდ წამოვიდნენ და რაც კი ნახეს, ყველაფერი ქალბატონს მოასვენეს.

ქალბატონმა დიდად გაიხარა. მსახურები გააგზავნა და ქალ-ვაჭი სასწრაფოდ თავისთან მოიყვანა. მერე ღმერთის მადლობა შესწირა და ქალს უთხრა: კარგი იქნება, თუ ჩემს ვაჟზე დაქორწინდები. გოგომ იცოდა, რომ მისი დარდის საღბუნი სხვაგან იყო, ამიტომაც ქალბატონს უთხრა: ჯერ გაიხორცილა არ შემიძლია. ცოტა ხანს მაცდლეთ, აღთქმის ვადა გავიდეს და ქორწილზე მერე ვილაპარაკოთო. შემდეგ ადგა, განაპირდა და ამოიხორცა. აპიც მაშინვე მის წინ აისექტა. გოგომ ჰკითხა: ჩემი ქმრისგან რა ამბავიაო.

ამა უთხრა: როგორც დატოვეთ, ისევ ისე - მძინარეო.

გოგო აშთა ერთად წავიდა, ბიჭს სასთუმალთან ჩამოუვდდა, იტირა, ილიცა, ბრლოს კი მიუბრუნდა აპს და უბრძანა - წამიყვანე ბაზარში, ისევ გამყიდო.

გოგო ამჯერად ერთმა კაცმა იყიდა და სახლში წაიყვანა. მსახურებმა უთხრეს - ამ სახლში წესდად აქეთ - ყველა ახლადნაყიდა მხეველმა პირველ ღამეს ბატონისა და ქალბატონის გვერდით უნდა დაიძინოსო.

გოგომ უთხრა - ყაბულსა ვარო, წავიდა ღამით და ლოკრის ბატონისა და ქალბატონის გვერდით გაიშალა. შუალამისას გოგოს უცერდა გამოეღვიძა. ხედავს - ქალბატონი ადგა, მოიტანა მახვილი, ქმარი ასო-ასო აქნა, მერე

მახვილი განმინდა და თაროზე შემოღო. ამის შემდეგ შეიღწირა და შირით, გამოეყრა და ჩაჯდა ტყავისკანთ მდგარ ეტლში, რომელიც უკაცვლეს მის წასაყვანად გაემზადებინათ.

გოგო ეტლს უწეურად უკან აედევნა. რამდენიმე ქუჩის იქით, ხედავს, ჩამოქვეითდნენ, ერთ ალაყაფზე დააკაპუნეს და ფხვაკრეფით ეზოში შეიჭირნენ. გოგომ ტყავის ნაპობთან შეეხებოდა და დანახა - ორმოცი ყაჩაღი წრეში ჩამოქვედნა. ყაჩაღების მეთაურმა ჰკითხა ქალს - ამაღა რატომ დაიჯვანეთ.

ქალმა უთხრა: აბა, რა მეცნა, არ დაეძინათ. - შემდეგ გათვებამდე იცეკვს, იმზიარულეს და დრო ტკბილად გაატარებს.

გოგო სახლში ქალბატონზე უწინ გამობრუნდა, ჩანჯა ლოკრისში და თავი მოიძინარა. ცოტა ხანში ქალბატონიც მოვიდა; ერთი პატარა ყუთიდან ფრთის ნაგლეჯი და ცოტაოდენი ზეთი ამოიღო. ზეთი ფრთის ნაგლეჯით ქმარს კისერზე მოუსვა და თავი მიანება. კაცს ცხვირი დაეცვინა და გაეღვიძა; ცოლს ჰკითხა: სად იყავი, სხეული როგორ გავცვივებო.

ქალმა უთხრა: აბა, შენ რა იცი, დღამდე რა სადარდელი მტანჯავს და გარეთ გასვლაც რამდენჯერ მიწევსო.

მეორე ღამით, გოგომ ისევ ქალბატონთან და ბატონთან დაიძინა. შუალამისას ქალი უწინდებურად ფხვაკრეფით წამოვდგა, ქმარს თავი მოაჭრა, თანხაში შემოღო, თითონ კი ადგა და გარეთ გაიძურნა. გოგო ადგა, ყუთი გამოიღო და ზეთითა და ფრთის ნაგლეჯით კაცის თავი კისერზე მიანება. კაცს ცხვირი დაეცვინა, გაღვიძდა და გოგოს თავისი ცოლის ამბავი გამოჰკითხა.

გოგომ უთხრა: ადგე, წამოძვევი, შენ ცოლს გირევენებო!

წაიყვანა კაცი და წინაღობიწველ ადგლას მიიყვანა. კაცმა დანახა: მისი ცოლი ორმოცი ავაზაკის შუშუნა დაგას, ცეკვავს, მღერის და უცხო კაცებს ესცივარულება. კაცს სინარსივანდა სისხლი გაეყრა, უნდაღა მივარდნილიყო და მიხევეთათვის ანგარიში გაესწორებინა. მაგრამ დანახას, რომ ძალით ყაჩაღების ხროვასთან ვერაფერს გაანყობდა. წავიდა საფრინოში და ცხენზე გამოუშვა. ცხენებმა ატყეს ქიხვინი და ღრინაწველი. კაცი კი დაბრუნდა, ოთახის კარებთან დაჯდა, ამოიღო მახვილი და ვინც კი შიგნინდა გამოვიდა, უკვლევოდ ყველას თავი წააცალა. ავაზაკები რომ დახოცა, ოთახში შევიდა და შიგნინდა დაწრწილ თავის ცოლსა და ბანდის მეთაურსაც გაუსწორდა. მერე უკან გამობრუნდა, გოგოს ხელი ჩასჭიდა და უთხრა: ცოლად გამოძვევი, რომ მიველი ჩემი ქმრებმა შენ დაგიტოვეო.

გოგომ უთხრა: არა, ჩემი გული სხვას ეკუთვნის და თუ გინდა, რომ სიკვდი გამოიკეთო, ის ზეთი, ფრთის ნაგლეჯი და ყუთი მოძვევიო. კაცმა მისცა გოგოს ყუთი. გოგომ ამოიხორცა და აპიც მაშინვე მის წინ აისექტა. გოგომ უბრძანა აპს - ბიჭის სასთუმალთან წამიყვანეო.

ამა მიიყვანა ქალი ვაჭის სასთუმალთან. გოგომ ამოიღო ყუთი და ქმარს ზილიის ქვეშ ფრთის ნაგლეჯით ცოტაოდენი ზეთი გამოუსვა. ვაჭმა ცხვირი ნაგლეჯით, წამოვდგა და განარეველბათ თავისი ცოლი გულში ჩაიხუტა.

ხეები ისევ გათეთლენენ, ჩიტებმა ჭიჭიკი იწვეეს და იჭაურბოდა უწინდებურად ათასწრად ახასხასდა.

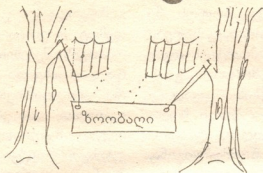
ასე მორჩა ეს ზღაპარი, თქვენ - ხეირი, ჩვენ - მშვიდობა!

სასწილადინათ თარგმნა
გიორგი ლოკაშინიძე

ზაზა ატყვიანძე

ციკლი:

* * *

დაიბადა სპილო -
ას თხუთმეტი კილო.
დედამისი დარდობს:
- გამხდარი ხარ, შვილო!

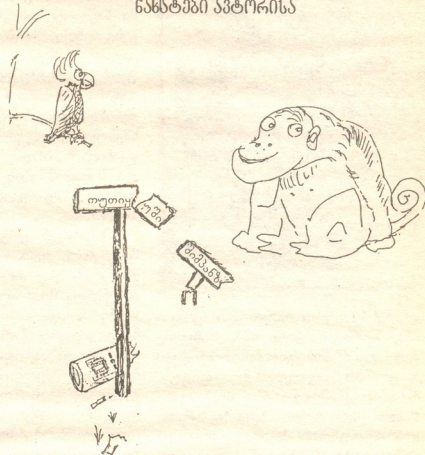
* * *

ზის მაკაკა გალიაში, შტერი,
გადმოვლებულ ბანანს ჭამს და მღერის:
- ეს ცხოვრება ჩემი ისე გავლიე,
რომ ვერ ავცდი ვისოსებს და გალიებს.
პოდა, კარგო, როცა საკანს ჩაუვლი,
ამიხსენი ჩემი დანაშაული!
ბანი მისცა შურთხმა:
- ეგებ მართლა ვუთხრათ?!..

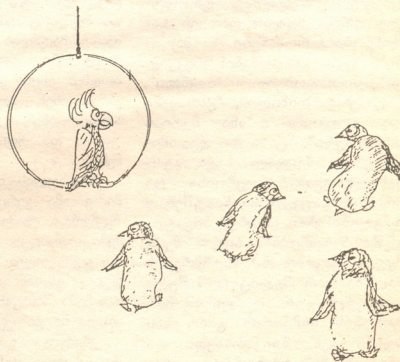
ბუსუნაყოფი

ლემსები ჩემი მემორანდუმსა და მათი შვილებსათვის
ნახსტამი ავტორისა

* * *

დარაჯები დათვრენ, დასცხეს...
თუთიყუში "იაზვობს" დილით:
- შიმპანზიკო! ხომ არ გარცხვენთ
თქვენი გარე ბიძაშვილი?!

* * *

საჩივარი შეიტანეს პინგვინებმა:
"- თუთიყუში ივინება!"

ინტერვიუ

სიზმრების მალაზონი

ავსტრიელი მწერალი ქალი ინგებორგ ბახმანი XX საუკუნის გერმანულენოვანი ლიტერატურის თვალსაჩინო ფიგურაა, მაგრამ იგი ისე მოუპოვებელი არ არის ჩვენი, როგორც თუნდაც მისივე თანამემამულეები შტეფან ცვაიგი, ფრანც კაფკა ან რობერტ მუხილი არიან. რომანი, მოთხრობა, ლირიკა, რადიოთეატრი, ლობრეტო, ესე, პუბლიცისტიკა - აი, ის სფეროები, სადაც კალამი მოუსინჯავს ინგებორგ ბახმანს, მაგრამ მისი ძირითადი სამოღვაწეო სფერო მანც პროზა და პოეზიაა. პოეტური ციკლები "სათებბად დაყოფილი დრო", "დიდი დათვის გახმობა", რომანები - "მალონა", "ფანი გოლდმანის რეკვიემი", მოთხრობები - "ზორანი", "სფინქსის ღმირი", "ქარავანი და აღდგომა", "ანა მარიას პორტრეტი", "ცსა და დედამიწაზე" და მრავალი სხვა, გერმანულენოვანი პოეზიისა და პროზის საუკეთესო ნიმუშებად ითვლება. მათ რიცხვს მიეკუთვნება მცირე პროზიდან შერჩეული მოთხრობა "სიზმრების მალაზონა" რომელიც 1995 წელს დაიბეჭდა ჟურნალ "დროშიაში". ტირაჟის სიმცირის გამო მას ბევრი ვერ ნაკითხავდა და ამიტომ მიზანშეწონილად მივიჩინე მისი ხელახლა გამოქვეყნება.

მთარგმნელი

სალამობით ყველაზე ბოლოს მე გაბოვილივი შენობიდან, გასაღები მე უნდა ჩამებარებინა პორტუგალიის და სანამ შინსაკენ მიმავალ გზას დაეადგებოდი, გონების თვალთვრებით კიდევ გადავურბენდი ხოლმე ჩავილი სამუშაო დღეს ვერ მოვივინებდი, რომ არ წარმომდგინა, ყველა ხანერ-ვალამი თუ ჩაკვეტე უფერებში, სამუშაო კალენდარში შევიტანე თუ არა ჩემი უფროსისათვის შესასხენებელი თარიღები და შეთანხმებანი. ზოგჯერ აფორიაქებული უკანაც შეგვრუნებულვარ და ხელახლა შემომინებია ყველაფერი, რაზეც პირადად მე მეკისრებოდა პასუხისმგებლობა.

შინსაკენ ყოველთვის დალილი მივემართობიდი, იმ ქუჩებში დალილი, სადაც ტრანსპორტს და ადამიანებს მტვერში უწინარდებოდნენ; ყური ძლივსა იჭერდა უკანასკნელ ჩქებს, ალარვ პარკში მოშრილუ ქარის ხმა ჩამესმოდა და არც იმ ჩიტების ფურტული მიკროთხმა სმენას, გუნდ-გუნდად რომ ირეოდნენ ქალაქარავების თავზე და მერე ქალაქარეთ, ფერდობებზე შევინლ ვენახებში ჩამოწოლილი დაისისაკენ მიფრთხილდებოდნენ.

ჩემი გზა ქალაქის შუაგულზე გადიოდა.

ვიტრინებში ჩრდილი წვებოდა და იმ ჩრდილში ითქმებოდა შიგ დახვებული საგნები, მაგრამ აქა-იქ უკვე ითებოდა ნოისის შუქი და ძალმოკრებულ სიბნელეს ფასადებისკენ მიერეკებოდა. ნაირფერი შუქი ტროტუარადან გზასავალზე იჭერებოდა და მდინარესავით მიედინებოდა. ყველაზე მაღალი სახურავებიდან შუქრეკლამები ვარსკვლავების ექიმანებოდნენ. ისინი ჯერ მკრთალად აიჭყინადადნენ ციდან, მერე კი აბღღვი-აღღებოდნენ, გადიდებოდნენ და უფრო და უფრო გვიახლოვდებოდნენ.

ზაფხულის ერთ საღამოს ქუჩაში მიმავალმა ვერც ვიგრძინე, როგორ შევჩერდი როემელიც ვიტრინასთან, ჩემი თანადგევი ჰაერის სუსტი ნაკადი ვერ კიდევ წინ მენვოდა, მაგრამ უცნაურმა სანახაობამ გარეგანურ უფრო ჩემი შინგანა მზერა მიიზიდა და ადგოვლე გამაქვავა.

ვუძეადვი გამჭვირვალე ქალაღღღვი გახვეულ პატარ-პატარა და მოზროლი, უსწორმასწორო ფორმის პაკეტებს, რომელთა შესვალზე ლენტებს მინის მიღმა მორიალე უწინარი ნიაჭი ათრიოლებდა. გონება ნელ-ნელა

გამინათდა და უკან, ტროტუარის აბღღვე დაფიხე, რომ მალაზონის კარისთვის შემებნდა, მაგრამ ვერც აბრა დავინახე და ვერც პატრონის გავარი დავლანდე სადმე. ვიტრინის გვერდით, ღია კარში ვიღაც კაცი კი იდგა, ჩამქრალი ჩიზუხი ტუჩის კუთხეში მოექცია და ხელში გულზე შექონდა დაკრევილი პიჯაკის სახელები და საყვლო ქარბი შუქისა თუ ქარბი სიბნელის გამო გაცრეცილი უწინდა. ალბათ ეს თუ იყო გამყოფველი, კაცი, რომელსაც გამგელეთა უწინტერესობის გამო თავისი ძალახა თვითონაც აღარ აიტყრესებდა და ისე არხვინად იდგა, თითქოს საკუთარი თავისთვის უკვე დიდი ხანია თავზასყრულად შექონდა დრო.

ვიფიქრე, დიდად არ შევანუხებ, თუ შევალ და საქონელს გადმოვადებინებ-მეთქი, მაგრამ მაშინვე მომბაგონდა, რომ ჩანათაში ფული ცოტა მდო, თუმცა მეტყრე რომ მქონოდა, აზრადაც არ მივითვლიდა, ვინოლა მყიდა რამე. ჯერ ერთი, არ ვიცოდი, ამ მალაზონაში რა იყიდებოდა და მეორეც, საერთოდ არ მწვეოდა უთავილოდ ნათების შექენა. მაშინ ჩემი შემოსავლის უდიდეს ნაწილს პატრონსად ვენახავდა, რომ ჰაპირაში მთაში წასვლა მომეხერხებინა, თუმცა მხოლოდ მთაში წასასვლელად არ ვერჯებოდი. ჩემი მომჭრენობის ამბავი უკლებლივ ყველა მეგობარმა იცოდა. ფულს ვაგროვებდი, რადგან აუცილებლად მიმანდა, ფული მეგროვებინა; ვემუშაობდი, რადგან აუცილებლად მიმანდა, ვემუშავა; ყველაფერს ვიკლებდი, რადგან მიმანდა, რომ ყველაფერი უნდა მომეკლო; გეგმვს ვანყობდი, რადგან მიმანდა, რომ რაღაც გეგმები აუცილებლად უნდა მქონოდა.

ქუდი თვალზე ჩამოვიფხავტე და გამყოფველთა მივედი.

- თქვენი ვიტრინა ცუდადაა განათებული, - ვუთხარი საყვედურნარევი ხმით, - მინდოდა ეს ნათობი უკეთ ამოთვალეოებინა.

- მინც რა გნებავდათ უკეთ დაგეთვალეოებინათ? - მკითხა მან რბილი, მაგრამ დამცინავი ხმით.

მე ხელით გაურკვეველად შემოვსახე ვიტრინაში დაწასული ერთ-ერთი სვეტიანი, გვერდით ავეტუხე და ისე შევჩვიე მალაზონაში, ვითომ ცნობისმოყვარეობა მკლავდა, მიელი ძალახა დამეთვალეოებინა.

უსუსტად განათებული ოთახი ძველმანებით იყო გამოჭყდილი, დახლის უკან დაკიდული სქელი ნაჭრის

ფარდა მალაზიას მომიჯნავე ოთახებშიგან ყოფდა, შერიგ მტკრითა და სიჩუმით იყო გაჯერებული, შროლოდ ქუჩიდან შემთხვევით შემოპარული მსხვილი ბუჩქი დაბზუილვდა ჭერინდან ჩაიშვებული შიშველი, საცოდავად მობზუილი ნათურის გარშემო.

ერთ კველვლ საქონლით სასვე თაროები ჩანდა, თუმცა კარგად კი ვერ გავარჩიე, თარიღები მართლა სასვე იყო თუ არა, შროლოდ ვიგარაუდებ ასე, რადგან აქა-იქ ნაკრაულბზე შემოჭერილი ლენტების ბოლოებს ვხედავდი.

უცრად შარზე გამყიდველის ხელი ვიჭერქი, მან ოთახის სიღრმისკენ მიბრძოდა და კარი ზურგსკუან მოიკეტა, შემდეგ ჩამრთველითა მივიდა და ხელი დაადო. შეცბუნებული და შემკრთალი ვადევნებდი თვალს ყოველ მის მოძრაობას. ნეტუვ რას მიპირებდა? ხომ შეეძლო ნავეეტი და ხელჩანთა წაერთმია... ისე დავიბნე, ვერც კი მოვხარებ კარისკენ გავეცეულე იყავი და თავისთვის მუშვდა; შიშისაგან ენა ჩამივარდა და გული ყელში მიმოებჯინა.

- სიზმრის ნახვა თუ გნებავთ, ოთახი უნდა დავაბნელო, - მითხრა მან შვიდობა, ჩამრთველი გადახარიალა, ფანჯარასთან მივიდა, საიდანაც ქუჩის ფარნის შუქი იქყიბებოდა, და ფარდები დახსრო.

მე ისევ გაუნძრევლად ვიდექი. მიწოდდა მეკითხა, რას გულისხმობდა, სიზმრის ნახვა თუ გნებავთ, რომ მითხრა, მაგრამ სანამ შევეკითხებოდი, სტალიტუბ დაწყობილ პატარა-პატარა პაკეტებში საოცარი რამ აღმოვაჩინე: პაკეტები უცბა აბდელიდნენ, არნახული ფერებით აღვივლიდა ჩემს თვალწინ, ჩემსა და თარიბებს შორის მანძილი გაქრა, ყოველი წილი, ყოველი ვერცხლისფერი ზედ ჩემს თვალვთან იყო ასვეტილი, ისე ახლოს, რომ ლაბის თვალვებზე მივხელობა. სიგანე, სიმაღლე და სიღრმე ამოისრუტა, ისე დაბცხა, რომ საკუთარი სხეულის შგრწმნება დავკარგე, მეჩვენებოდა, თითქმის წრასწარულში ვიყავი ჩაგარდნილი, წრასლ მივქონდი, მე კი მეძინა, თუქც პარალები ღია დამჩრქნოდა.

გონს შროლოდ მაშინ მოვედი, როცა ერთ სიზმარში ანა ვნახე. იგი უზარმაზარ თეთრ გუმბურ იდგა, სხეული ბრჭყვიალა ქერქითი ჰქონდა დაფარული და ხელებს ვერცხვენ ინვდიდა. ქარში გაშლილ კულულებზე რომელიღაც შვი ფრინველი დასტრიალებდა. შემეშინდა, ბრჭყვიალ არ გაიკუნას, არ დადარწოს ან ძირს არ დაანარცხოს-მეთქი, შიშისაგან სახეზე ხელები ავიფარე და სხვა სიზმარს დაუწყვე ძებნა. იქ უჩინარი ხელი ოქ-

როს ბურთებს მიწაზე ისროდა, ისინც ბტუნაობდნენ, ცეცქოდნენ, დავეცემოდნენ თუ არა, მაშინვე მალა აბტვოდნენ და ისეთი მშვენიერი თამაში გამოდიოდა, რომ ასეთ თამაშში მეც სიამოვნებით ჩაებმებოდი. გულმა მაინც ანასკენ გამიზინა - გაბანსენდა, რომ ანა დიდი ხანია აღარ მენახა და ახლა თავს იმაზე ვიმტვრედი, გემზე სიადან გაჩნდა, გემზე რა ესაქებება-მეთქი. ჩემი არ იყოს, ისიც ხომ ქალაქში ცხოვრობდა და თუკი ერთმანეთი დიდი ხანია აღარ გვეხანა, ეს სულაც არ იყო ჩემი ბრალი. ანამ ინდომა ასე, ახლა კი ხელებს მიწვიდა და ალბათ უნდოდა იმ შავი ფრინველის კლასტებისგან დამეფარა.

მიმიხედ შემოებრუნდი.

- ამ სიზმარს ავიღებდი, - ვთქვი მე, - ამასაც და ალბათ იმ მეორესაც, აანთო სინათლეს!

ელექტრონის შუქზე პაკეტებს ფერი დავეკრინე და ახლა ისინი თარიობზე უსახურად, მტვერნაყილი ელვაბა. თვალბი მქწვოდა, ხელი დანამულ შუბლზე გადავიყვი და დახლთან მივედი. გამყიდველმა დახლოდან ფანქარი გამოიღო და საღაროს უჯრა გაბნისა. სანამ წერას შეუდგებოდა, ხელში ვეცი, შევმინდა, ისეთი თანხა არ გამოენერა, მე რომ ვერ გადავიხდიდი.

- შროლოდ ერთ სიზმარს ვიყიდი, შროლოდ ის სიზმარი მიწდა, ანა რომ მეგებო... - სულმოუთქმელად ფუთხარი, მაგრამ სწრაფად დაბსძინე, - აი ის სიზმარი მიწდა, გოგონა რომ იდგა უზარმაზარ, თეთრ გემზე.

გამყიდველი ჩაფიქრებული იდგა და ქალაღლზე ძლიერქლოვით გამომჰყავდა რაღაც გაურკვეველი ციფრები, თითქმის ფასის გამოანგარიშება უჭირსო.

- ერთი თვე, - ნაიბურტყუნა მან ბოლოს და ნანგარისშევა მსხვილი ხაზი ჯვარედინად გადასვა.

მე მოუირიდებლად შევეყინე. მან პიჯაკის საყელი გაისწორა და მკვებდა მითხრა:

- მე არ მხებურება. თქვენ, ეტყობა, მოვლოდით, რომ ფულით მოეცნედათ დანახარჯის გადახდა, მაგრამ უნდა იცოდეთ, რომ სიზმრებს ფულით ვერსად იყიდით. სიზმრების საფასური დროით უნდა გადაიხადოს. სიზმრები დრო ღირს, ზოგი უზარმაზარი დრო ჯდება. ისეთი სიზმარიც შეიძლება გვესიზმროს, გამოსასყიდად მთელი ჩვენი სიცოცხლე რომ დასტვრებო.

- გამადიდებთ, - შევამყვებტენ მე, რადგან თავბრუსხვევა ვიგრძენი, - ვეშობო, რომ ამდენი დრო არა მაქვს, ვაი, რომ იმდენი დრო არც არასო-

დეს მექენბა, თუნდაც ერთი ჰანწანკინტილა, ყველაზე სანატრილი სიზმარი რომ გამოიყოსი. - ამ სიტყვებზე სულ ახლოს მივედი მასთან და სახეში მოფადობი შევჩერდი. - თქვენ ვერც მიხვდებით, როგორ მენატრება ეს სიზმარი, მისთვის მთელ ჩემს დანახოვს გათმებებდი, მაგრამ ჩემი სამუშაო წინ უსწრებს ჩემს დროს და ის რამდენიმე დღე, ზამთრისთვის რომ მაქვს გადანახლო, თუნდაც დასვენებაზე ხელიც ავიღო, ის დრო ამ ძვირფასი სიზმრის გამოსასყიდად მაინც არ მყავს.

სიზმრების გამყიდველმა ნიგნაკი მაგიდის ბოლოს მოისროლა, კართან მივიდა და აშვარად გასასველების მინითთა. მეც კარისკენ დავიძარი, მაგრამ მთელი ჩემი აღშოვობის მოუტვრებლად აქედან წასვლა არ მიწდოდა. თითქმის დარწმუნებული ვიყვი, რომ ჭკუა-გონება დაგარული მქონდა, ხანმოკლე, მაგრამ გაათვრებულ ბრძოლაში ჩემივე ნებით ღრმად ჩავეი, ამ მაღალაში ასე ღამად რომ შევიტყუე თავი, ახლა აქედან ვეღარც გადავწვედი და მჭონი აღარც მიწდოდა გამელწია.

- მომსმინეთ, - დაფუვიერი გამყიდველს, რომელიც ჩემსკუე აღარ იხედივოდა, იდგა და გულგრილად იხურობოდა ქუჩაში. - მე კიდევ ვიფიქრებ, ყველაფერს აწინა-დაწინი და ხვალ ისევ მოვალ. გადაამინახეთ ჩემი სიზმარი, სხვას არ გაატანოთ, სხვამ არ დამასწორა აქ მოვალ.

მალაზიიდან გამივყვარი, ანგარიშიშორეულად ჩავირბინე ის ქუჩა და გენი უფრო ჩანბნელებული ქუჩებისკენ ავიღე.

შინ გვიბნა მივედი. თვლი მშროლოდ მაშინ მოხებტე, როცა იერიჰარაუ და მაშინვე ელდანაკრავით გავიღვიძე, რადგან უკვე გვიან იყო და სამსახურში დროზე მისვლას თითქმის ვეღარ ვასწრებდი.

დღე უაშველოდ გაიწვდა, დრო ვერც აქეთ-იქით სირბილმა და ვერც გამაღებულმა, თავგადაკულუმმა საქმიანობამ გაიყვანა, ვერც იმის მცდელობამ, ყველაფერს ერთბაშად გაწვედნოდი. უკვე მუშობოდა, რომ ამიერრიდან ხელიდან აღარაფერი გამომივიდოდა, ვეღარც საქმეს ვარგებდი და ვეღარც ვინმეს ვასიამოვნებდი, ჩემს მოგადებებსაც ვეღარ აწუთავდებოდი, ვეღარც საკუთარ თავს განვაგებდი და ვეღარც ჩემს ძილ-ღვიძილს, თუკი სიზმარი არ მენვედოდა ან სიზმარს მე თვითონ არ ვენვეო-

იმ სილაშოს დიდხანს დანერიალებდი ქალაქში, ვიტრინებზე გრუხუნ-გრუხუნით ეშვებოდნენ ლითონის დარბაბები, ყოველი მა-

ჩასვს პირობა

ლაზის ნინ შოშით გული მიჩერდებოდა, ვაითო ის მალაზია გამომდგარიყო, რომელსაც თან ევძებდა და თან გაეურბოდა.

მას მერე მრავალი შინ დაბრუნება მეტა სატანჯველად, სანამ ერთ მშვენიერ დღეს არ გადაწყვიტებ ჩემი ტანჯვა-ვაიებისათვის ერთხელ და საშუალოდ მომელო ბოლო. ვიფიქრე, ერთხელ კიდევ მენახა ის სიზმარი, იქნებ მერე გამყიდველის გული მომეღბო და ფასი დამეკლებინებინა.

თუმცა რა ვიცო, იქნებ კიდევ გადამესადა, რამდენსაც მიხოვდა.

იმ შენობას რომ მიფუხსლოვდი, სადაც ის მალაზია მეტულებოდა, შორიდანვე დავინახე სახურავამდე აღმართული ხარაჩოები. ტროტუარზე კირითა და ბეტონით სასვე ვედროები და კასრები იდგა. იქ, სადაც ძველმანებით გამოტყინილი მალაზია მეტულებოდა, ცარიელი, სუფთა კედლები მოჩანდა. ვიტრინა ჩარჩოვან ახოვლით.

კედელზე მიყუდებული კიბიანი ერთი ამუშა ჩამოხტა და წინ ამეტეზა.

მე მშვიდად ვკითხე, ამ მალაზიის პატრონი სად გადაბარდა-მეთქი. არაფერი ვიცო, მიხვრა მუშამ, ისიც არ ვიცო, აქ საერთოდ თუ იყო რაიმე მალაზია, ალბათ სახლის ნომერი შეგეშალათ.

- არა, არა, - ანგარიშითყვამლად მივუტე და გზას დავადეცი. - არა, არ შემშლია.

იმ ღამეს მკვდარივით მეძინა და ამდენიწინის მანძილზე განცდილი გამთანგველი მღელვარების შემდეგ რალცანიარი სიმშვიდე ვამეფუფლა, რომელსაც, ეტყობა, თავს ვეღარც დავლენედი. მეძინა და არ მესმოდა სირენების ხმა, აქამდე დილით რომ მაღიებდა ხოლმე ჩიტებიც ამაოდ თიფივებდნენ ჩემს ფანჯარასთან, ხოლო მე თვითონ ნერვი არ მიტოკვებოდა, როცა გავიღვიძებდი და დავინახავდი, რომ ნაშუადღევი იდგა და მზის ისარი უკვე დასავლეთისკენ გადახრილიყო.

რამდენიმე კვირა ვინეცი ასე ნეტარი, თითქმის უტკივნეულო ავადმყოფობისგან სარკინულს მივაჯვრული; დრო მეტრი მქონდა, უმტკივნეულო და უსიზმრო დრო. იმ დღეს, როცა იმდენად მხნედ ვიგრძენი თავი, რომ შემძლო მუშაობა განმეახლებინა, ჩემი ფორმიდან უწყება მივიღე: თურქულ უმარავი დრო დამხიარვავს და ამერიიდან კიდევ ხანგრძლივად მჭოქინდნენ დროს. დროს კი მჭოქინდნენ, მაგრამ რილასთვის?

გვანამულიდან თარგმნა
დავით ვანჯიანიძემ

სტალინი

ფიქრები ტ.ს.ელიოტზე

1) ტ.ს.ელიოტი ლიტერატურულ სცენაზე პირველ მსოფლიო ომამდე რამდენიმე წლით ადრე გამოჩნდა. ეს იყო ეპოქა, როცა პოეზია და პუბლიკა უკვე საბოლოოდ გაყრილიყვნენ. სხვადასხვა ეროვნების პოეტებს, რომლებმაც მფარველ ანგელოზებად ფრანგი სიმბოლისტები აირჩიეს, ეროვნებითან ბოჰემის სტილი აკავშირებდათ და ნორმალური ადამიანისთვის მიუღებელი წესებიც ცხოვრობდნენ. ამ პოეტების მოტივთა "ახალი ესთეტიკისთვის ბრძოლის" რუკით ერთი გაერთიანება არანაირ შედეგს არ მოვიტანს, ანადა, სინამდვილეში სუბარე ეხებოდა პასუხს კითხვაზე, როგორ ვიცხოვროთ სამყაროში, სადაც სცენტიზმისა და პოზიტივიზმის წყალობით ყველაფერმა აზრი დაკარგა. პასუხის შესაძლო ვარიანტები სუქსიდ ზატონად წარმოგვიდგინა ნიცშემ. ამიტომაც ელიოტზე ცოტათი ვიფარხლ პოეტებისთვის (რომლებიც 1888 წელს იყო დაბადებულნი), როგორც მაგალითად, იეტისისთვის (1865 წელი), რილკისთვის (1875) და ჩემი ლესბიანისთვის (1878), მიიღო ძალა ხელოვნებაზე იყო მიმართული, რომელიც ხან საზრისის შენებად იფიქრებოდა, ხან კი (რაც ერთი და იგივეა) ღრმისთვის შექმნაში გადაიზრდებოდა. ხოლმე, სხვა სიტყვებით, იგი რელიგიის მაგივრობას წვედა. სწორედ ამგვარად გააზრებულ ხელოვნებასთან ელიოტის დამოკიდებულებამ განსაზღვრა მიიღო მისი შემოქმედება.

2) ე.წ. თანამედროვეობის მაცნეთაგან ელიოტმა თავისი არჩევანი ბოლერზე შეაჩერა და თავი აარიდა მის ყველა მიმდევარს - ჟულ ლაფორტის გამოკლებით. ბოლერე პირველქმისი ხედვის უფრო იყო და ამიტომაც - ქრისტიანი პოეტი. ირინული ლაფორგი არ იყო დამოუკიდებელი, თვითკმარი სიტყვიერი ხელოვნების აღმსარებელი, რომლის ასეცტური მღველმთავარიც ათეისტი მალარმე გახდა. ლაფორტის დეკლარაცია - მარტოსული ადამიანის სევედაა, რომელიც დარწმუნდა, რომ სციენტისტური "მსოფლხატი" არსებობა შეუძლებელია; აქედან მოდის მისთვის დამახასიათებელი სახეები, სადაც პლანეტები უშიზნი და უსასრულო რიკით უფლიან გარს სივრცელებს; ესა ადამიანთა მოული ამ ჯგოფის უაზრო არსებობის გაცნობიერება, რომელიც ფანტასმაგორები ემსგავსება და არ ემორჩილება მარტოსული მჭერტების ნებას. პარიზულ, სალაპარაკო ენაზე დაწერილი ეს სიმღერები უფრო ზუსტად გადმოცემდა მეტაფიზიკურ უიმედობას, ვიდრე ბეერი სხვა პოეტის ზღუქუნი.

გარდა ამისა, ბოლერე და ლაფორე დატესტდნენ თავიანთივემად უმაჯრებდნენ ზურგს ელიოტსა და მის მიმდევარს, შოუს. დანტე კი დაკარგული ორგანული ცივილიზაციის პოეტად მიიჩნეოდა. წარსულის მონატრებით შეპყრობილი აზრი იმ ეტაპებს უბრუნდებოდა, რომლებიც ნებისმიერი ცივილიზაცია გადაის. თუმცა კი, რომანტიზმის ეპოქაში დამკვიდრებული ევროპული ტრადიციის მიხედვით, წარსულის ნოსტალგია მომავლის ნოსტალგიათან იყო მჭიდროდ გადაჯაჭვული. თანამედროვე, მრეწველობისა და მეცნიერების ეპოქამ ადამიანი ბუნებრივი წონასწორობიდან აშორა, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ოპტიმუმი არ არსებობს და მისი მოძებნა შეუძლებელია (დაკარგული ორგანული კავშირების აშკარა იდეალიზაცია უტოპურ სოციალიზმშიც დღეს - ტრაქტატებში პირველყოფილი კომუნისტური წყობის შესახებ). ერთი არაბაანათელი: ელიოტი და მისი თანამოაზრენი ძალზე შორს იდგნენ უელსის რომანების "ხვალენდელი დღისაგან", რომელსაც მისი უკანასკნელი წყნის გამოუ-

ვალმა ჰესიზმმა გადაუხვა ხაზი. ელიოტის "უნაყოფო მიწის" ცენტრში, ის cite infernale, ქალაქი-ჯოჯოხეთია მოთავსებული, რომელიც პირველად ულიამ ბლემიკა, შემდეგ კი ბოლდერმა აღწერა.

ამ ემპაქულ სამყარო ადამიანისთვის ცხოვრება სულ უფრო შეძლებული ხდებოდა. "უნაყოფო მიწა" შეიძლება ითვლებოდეს შერეული თეზისების ილუსტრაციად გამომდგარყო, რომელიც უნაყოფო ცივილიზაციის აღწერაა. წარმოსახვის უუნარობას, სამყაროში წესრიგ შეუტანა (წესრიგი, რომელიც არც რელიგიის შექმნით, ელიოტთან რღვევა, ქაოსი, ადამიანთა მიერ საგნათა და მფუნუნთა ნაწილობრივი აღქმა შესასამებოდა, ეს კი განსაზღვრავდა თავად ლექსის კონსტრუქციას - ნაწერებების, ნამზერებების და ნაწვევების გაკვს. ამას იმ-ტომ ვამბობ, რათა შევახსენოთ: ელიოტი ხელაღ არ მიეკუთვნებოდა "ხელოვნება ხელოვნებისთვის" თავდადებულთა რიგებს და იფიქსივან განსხვავებით, იგი სრულყოფილი და სამარადისოდ გაქვეყნებული ფორმათა ბიზანტიამოც კი არ მემარტობოდა, არამედ სურდა პოეტო-განმმარტებელი ყოფილიყო, ზოგჯერ კი ქრისტიანი სატრიოკოსი.

3) მისი პოეზიის ერთი აუცილებელი წინააღმდეგობა ელი საფუძველია. იგი "ინტელექტუალური" პოეტი იყო, სხვაგვარად რომ ვთქვათ - საზრისის იმ ერთულებთან მშობლობა, რომლებიც კონკრეტული მუსტრული მთლიანობის მოხუცდავდაც არსებობდნენ. ამისათვის, პოეტური ტექსტის იგი ბევრი რაბიტი სიმბოლისტური პოეტიკის კვალზე მიდიოდა. სიმბოლიზმი კი, ჯერ კიდევ რომანტიკოსიმიდან მყოფლებული, სულ უფრო დიდ "სიწმინდეს" მოითხოვდა, სხვა სიტყვებით - სულ უფრო მკვეთრად ავლავდა ზღვრას პოეზიას და ყოფით ენას შორის, ისე რომ, ბოლისადბოლოს, "შეტაუნ"-მდე მივიდა. ამის გამო წერას და სტილისტიკაში ბევრი რამ უბრალად გამოიჩინებულ ხდებოდა: ნაწარმოების მასშტაბიც კლებულობდა; საზრისის იფრებოდა და უეცრად გამოზრწყოფილებოდა ხოლმე, თანაც ვა-სტროფში, არამედ ცალკეულ სტრიქონში. თავისი პრაქტიკით და თეორეტიკული ნაშრომებითაც, ელიოტი ინფიოსიელ და ამერიკელ პოეტებს თავს ახვევდა პრინციპებს, რომელთაც ამერიკაში, შეიძლება თქვათ, ებრძოდნენ. უპირველეს ყოვლისა, პოეტი მკითხველს ახლა "პირდაპირ" აღ-არ მიმართავდა, არამედ ე.წ. "ობიექტური კორელატის" მეშვეობით, და არ ეუბნებოდა, თუ რას ფიქრობს ან განიცდის პოეტი და ყველაფერს ამას ვგმობებთან დაკავშირებული საკვებისა და ამ საგნათა შეხამების აღწერით აკეთებდა.

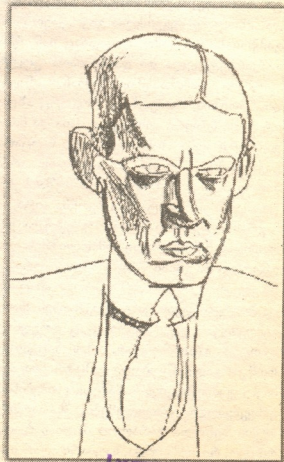
მწელი არაა გაყოფილი, რომ ამჟვარი პოეტიკა - მდგომარეობის, გრანობებისა

და ხასიათების იფაგური ხერხით გადმოცემისთვის შექმნილი - ძალზე როულ სიტუაციაში აყენებდა პოეტს, რომელიც აზრისთვის იყო თავდადებული და ტემპერამენტით XVII საუკუნის ანგლიკანელ მღვდელს უფრო ჰგავდა. არამედ ყოველად დასაბუთების, რომელსაც იგი ყოფილთვის ახლიდან და ნებაყოფლობით ძლევს, მათვლით ავჯისხნას ელიოტის ნაწერის ძალზე მოკრძალებული (პიესები მორ არ ვიკულისხმობ) მოცულობა. ელიოტის ნებისმიერი ლექსის სისასხისა და ენერჯის საიდუმლო, შუაპოზიობასა და სავალუტრეშია, ამაში ინგლისურენოვან პოეტებს შორის ელიოტს ბადალი არ ჰყავდა. მკითხველმა ისევ და ისევ თავისით უნდა გადაწვეტოს, თუ რა არის მის წინაშე: საგანი, რომელსაც მას პოეტი აწვდის მთლიანად, თუ მხოლოდ ნაწვევები მასში დავარული მუხტისა, "სიმარლის პროცენტი" - ალბათ წარმოვიდგინათ, თუ როგორ უმიდობლობს თესას ეს კრიტიკოსები შორის. ისინი ხომ მხოლოდ მაშინ შეიძლებიან, როცა პოეტის სიტყვების მიღმა კულტურის ისტორიისთვის რაღაც უკვე ცნობილს გამოშრავენ ხოლმე და ამიტომაც მუდამ კითხულობენ, "რას იმზნავს ეს?" ელიოტის ცალკეულ ნაწარმოებებზე კი არა, ცალკეულ სტრიქონებზეც კი ძალიან ბევრს წერენ, კრიტიკოსებს კომიკური უმიდობა მითაკიო ხოლმე, როცა გასაღებს ვერ არეგებენ იმას, რისი "თქმაც სურდა" პოეტს. ეს ყველაფერი გვარწმუნებს: ჩვენს წინაშეა მწერალი ძალი, რომელიც სხვაგვარ მიდგომას მოითხოვს. ფორმის სიწმინდესა და სიმკაცრეს, ელიოტი დასაბამიერ წინააღმდეგობას უნდა უშაღლოდეს, მაგრამ არჩეულმა პოეტებამ, სუვიელის საწინააღმდეგო, იგი "ხელი" სურდა აქცია: ზოგი აფილიბო, მაგალითად, "იოს კვარტეტში", შეუძლებელია კომენტარების გაერზე წაიკითხო და ყველაზე ხშირად ეს კომენტარებიც აწვა ხოლმე სანდი.

4) როგორც არ უნდა ყოფილიყო მისი წმინდა პირადი მონოღობა, ელიოტი მაინც თავის დროს ეკუთვნოდა და მის მიერ პოეზიაში შემოტანილმა მოტივებმა, რაღაც ლიტერატურული ნახსობების გარეშე, იმ წლებში სხვადასხვა ქვეყანაში გაითქურა. ელიოტმა თავისი სამყარო შექმნა - ულიმდამობის, უაზრობის, არარაობის, ამშორებული არსების, ღონღონის მქონების სამყარო, სადაც გამტელები შეიკვლებულია არდილებს უფრო გვანან, ვიდრე ცოცხალ ადამიანებს. მთავრე მსოფლიო ომის წინ, როცა პირველად წაიკითხე მისი ლექსები, განკვიფრებული დავრჩი და დავრწმუნდი, რომ მისგან წამოხულ არას - მიადი, მას ცარიელ სამყაროში ბოლად დარჩენილი ადამიანის აურა დავარტყავთ - სხვა წიგნებიდანაც ვიცნობდი. მხოლოდ სიკვდილის შემდეგ

დაფასებულმა ფრანგმა პოეტმა, რსკარ მილოშმა, ასეთივე აურით აკსო 1913 და 1920 წლებს, შორის დაწერილი თავისი "სიმფონიები", იმავე წლებში, როცა ელიოტი თავის პოემებს ქმნიდა. საოცრად სევდიანი მითოსოვული მარტოსული ადამიანის პირიზი: "ქვეყნების უდაბნო", ნესტანი კედლები. გაუთავებელი წვიმა - ნახვერდღანერეული სახლების გამოსწორებელი ქვებზე რომ აერის წვეთებს, ბებური მენაგვის ხველების ხმა ქუჩიდან, ბალახი ხეივანში, "დამზრალი და ბინძური, უძლიერ როგორც ჯიუტიც ფიერი"; ყველგან ვანგი და ხასკი. ყურადღება მიაქციეთ, ყველა ეს ხატი სწორედ მტანა-ნოხიური მისწრაფებების პოეტების ხასიათებს, "დაუცხრომლობის" პოეტებს, ისეთებს, როგორც ელიოტი და მილოში აყენენ, თუმცა კი სხვა სახელებიც შევკვილია მოვიშველიო.

პოეზიაში აღმოცენებული მოტივები, როგორც წესი, რამდენიმე ათეული წლით უსწრებს ხოლმე ასეთივე მოტივების ტრიუმფალურ მარშს ლიტერატურასა და ხელოვნების სხვა ჟანრებში. შესალოია, ეს არცაა ზოგადი კანონი, რომელიც ყოველთვის და ყველგან ამართლებს ხოლმე, მაგრამ XX საუკუნეში საქმე სწორედ ამგვარადაა. მწელი არაა უკვე ელიოტის "ფურტური ადამიანების", აღმოაჩინო ბექტრის "გოლის მოლოდინში", ხოლო ე.წ. ასურები და თეატრი კი, რომელსაც გაუცხოების პრობლემატიკასთან აკავშირებენ, არა-ენის ეტყვის ახალს უფრო მკაცრი ფორმის დამფასებელი, ისინი ხომ უბრალად იმეორებენ პოეტების მიერ აღმოჩენილ წვეთებს, გრტრეტისა და სულის მოსახელების ნახავს: უკვე ელიოტის "უნაყოფო მიწა" გროტესკული ტრაგედიაში ნიშნუა. ვაგვისკაც, მოტივების

სამკარონილონ
1940

ასეთი თანმიმდევრული პოპულარიზაციის ფორმულაც შემოთავაზონ. ჩვეულებრივ, პოეზიიდან იწყება ხოლმე, შემდეგ ესტაფეტა პროზასა და თეატრზე გადადის და ბოლოს კინოს ვერც დაუტოვებს. ზოგიერთი სცენა ფილმებისა და ანტიტინის ფილმიდან ლექსების (პირველ რიგში კი, ელიოტის ლექსების) თავისებური თარგმანია: მხოლოდ ინტელექტუალური ბოჰემის სასტუმრო იოანეს გაგასუნებრი ფილმის "La dolce vita"-დან, "ჯალფრედ პრუფორის სასიყვარულო სიბნელის" ფრაგმენტის ("In the room the women come and go/Talking of Michelangelo") ეროვარც ინტენციონებს. და არსებითად, არ აქვს მნიშვნელობა, ავტორი ან რეჟისორი ამ ლექსებს უშუალოდ იცნობს თუ სხვა ნაწარმოებების დახმარებით. ადამიანებადღე, ვისაც ცხოვრებაში არ წაუკითხავთ ლექსები, ეს მოტივები თეატრისა და კინოს მეშვეობით აღწევს. გაუბედავ ვამტკიცო, რომ ელიოტის საკმაოდ კვალთვითგებული მკითხველი ცოტა ჰკავა, სამაგიეროდ, ბევრი იცნობდა მას შორიდან, შემოვლით - როგორც ციხხალ კლასიკოსს, ვისი წიგნების გააფურცლვაც სურულიად არ იყო აუცილებელი.

6) ელიოტმა იმდენად ძლიერი გავლენა იქონია ამერიკელ პოეტებსა და კრიტიკოსებზე, რომ რამდენიმე ასოწლებული იგი, ფაქტობრივად, დეტალური უფლებებით სარგებლობდა, თუმცა კი წიგნებით ჩაფლული პატარა ოთახი გამოიმკვებოდა "ფაბრიკ და ფაბრიკა"-ს - ლონდონის რასულსკეზე - ცოტა რამით თუ ჰკავდა თვითმპრობოლის ტახტზე. ელიოტის არსობა ლიტერატურაში მართლაც დამაჩვენებელზე გაკუენას ახლენდა. თავად ამერიკული პოეზიის ტრადიციები თავის დროზე ძალზე ზუსტად განსაზღვრა ტოკილმა, როცა ამერიკულ დემოკრატიას აანალიზებდა; მხოლოდ შემგვიძლია გავოცდეთ მისი გამართობის ხარისხი, რადგანაც მან იქონასწარმეტყველა და დახასიათა უოლტ უიტმენის მანამ, სანამ იგი წერას დაიწყებდა - პოეზია, რომელსაც, როგორც ახლა იტყვიან, მამფერი ფესტიკულაცია და მრავალსიტყვაობა ახასიათებს; იგი საოცარი გაქანებისაა, თუმცა კი საერთოდ არაა მიდრეკილი ივევლირული სამუშაოსკენ. უიტმენის ესტაფეტა სენდებერგმა აიტაცა, მაგრამ საჭმე ამით არ დასრულებულა. ევროპიდან შემოტანილი სიმბოლიზმისადმი უნდობლობა (მისი მაუწყებელი ამერიკაში ედგარ ალან პოე) საპროგრამოდ იქცევა პოეტებისთვის, ვინც შეიკრიბნენ, რათა გამოეთქვან ყველაფერი, რაც თრგუნავდა, ან ახალისებდათ, იმის ნაკვლად, რომ კარგად გაუყობილი და საზრისით აღსაქვე კომპოზიციებში ჩამოეყალიბებინათ განყენებული პრობლემები. შინაარსის, თემის ზეწოლა უბრალოდ მაღალი ძლიერი იყო. რა თქმა უნდა, საუბარი ადარ იყო

კონტინენტის დაპყრობაზე, მაგრამ აკავატილებული ფიქრი საყვედლოდ ლბობაზე, ადამიანური ბუნებისა და თავად ბუნებრივი ადამიანის დაკარგვის შიშში წარმომავლობისონ ფილოსოფიური ნატეორიზმი (ე.წ. inhumanism) და უილიამ კარლის ულიამის ქრიონკები, რომელიც სამრწველო ცენტრის - პატერსონის ისტორიას აღწერდა. თუმცა, მიიღი ნუ ვიქნებით სწორნაზოვანი და ნუ დაგაბრალელებთ ელიოტს იმაზე მეტს, რაც მას არ გაუკუენდა. ბევრი გადატანვალა სულ სხვა ადამიანების დამსახურება იყო, მაგრამ ისიც უნდა ითქვას, რომ მათ ამისკენ სწორედ ელიოტზე უბიძგა. "Objective correlative"-ს პოეტკაკაში დაწერილ ლექსებთან ერთად ის ლექსები, რომლებიც მკითხველს "პირდაპირ" მიმართავენ, ყველაზე ხშირად უფერული და მრავალსიტყვა ჩანან, მაგრამ საშუალოდ, არასაკმარისად მრავალმნიშვნელოვანიც არიან ხოლმე. და აი, თანდათანობით პოეზიაში მრავალმნიშვნელოვანი ირონია გაბატონდა, სიტყვებს შორის ჩაბღებულს საზრისს მტრადიანა. თუმცა ელიოტის პოეტკის მივდა ძლიერი გონიერება იდგა, ვისაც დამუნჯებისა და ფესტიკული ენისაც კი არ ეშინიდა, ამ ადამიანს პირველადიომენის ნებისყოფა და რკინის ხასიათი ჰქონდა. სკეპტიკოსებისა და ეპიკურელების მიერ შემშინი ადგოლიბრე პოეზიას კი - რომელმაც არ იცოდა, რა იყო დაბაბული წინააღმდეგობა, თუმცა კი უკვე შეცნობილი ჰქონდა თვითკმარი სიტყვის ეგმო - აშკარად აკლდა სურობა; ნაიკიხონის სიჭარბე და გამოსახვის მარტივი ხერხებისადმი შიში კი არც ისე საზარბელო კლიმატია ლექსებისსათვის. დასაშვებ კულტურული რემისინცენციების დიაპაზონი ძალზე ფართო აღმონდა. და ისევე როგორც დიდრულ suburbia-ში, სადაც პატრონიები სახლს ნებისმიერი ქვეყნისა და ეპოქის ხელოვნების ნიმუშებით ავსებენ, ამერიკული პოეზიაც გადაკვდა ცნებებით და ხატებით, რომლებიც ლამაზყდინაი აღბიბებოდან, ფრიიდისა და იუნგის წიგნებიდან თუ მოსოფიო რელიგიათა ისტორიიდან იყო მოთრეული.

ბიტნიკების ისტერიულმა დმუილმა მოივარა წარსულის ზნეყვითლი მუხა და მშობლიურ, უბრალო, მაგრამ ნაღდ ტრადიციებს დაუბრუნდა. ეს მხოლოდ ერთიი ხერხი იყო ელიოტის "მზრუნეულობიდან" თავის დასაწვევად - რომლიც მხატვრული ჰარმონიის წინააღმდეგ ბრძოლაში გამოიხატებოდა. პატეტურული, მაგრამ უკვე აკადემიური ელიოტის სიცოცხლეშივე შევიდა ლიტერატურის ისტორიაში. მას სამშრავლად და ზემოტ დახვეწილობას აბრალებდნენ, საყვედურბოდნენ, ეკულგრილი სიტყვიერი მლაყების გამო, ვთქვით ნიღბების ამ მონოლოგების გამოყენებისას. მისი სიხუსტე ბევრს წინასწარავთიული სატყუარა გგონა,

რომილც აზრის მერყეობას იფიავდა. "ელიოტი, - როგორც ერთმა ჩემმა ამერიკელმა სტუდენტმა თქვა, - დანაა, ოღონდ ამ დანით ვერაფერს დაჭრი, არ შეიძლება". მაგრამ ყველი დიდი პოეტის სახელის მოხვევებს შემდეგ ხიმ დაიწყვეს მინიარის სხვა ნაპირზე აღმონდება ზოლმე. სკოლის მოსწავლეები ვორდსვორთს, კოლირიჯს, შელისა და ელიოტის ერთ თარიზე აწყოებენ და ფიქრობენ, რომ ეს წიგნები უსოვარდრის დაწერა.

7) ოქსფორდ უკისიისტური ტირადები ნაღრბობი საუკუნის შესახებ ოპტიმისტური ფინალით მთავდებოდა. რენესანსიდან წამოსული ამ ნაკაით გატკცებული ელიოტი ნოსტალგიის გრძობით უბრუნდება დანტესა და მის საუკუნეს, როცა რელიგიური წარმოსახვა ავებდა სამყაროს და ფილოსოფიური აზროვნებისგან იგი აზრთ წინააღმდეგობას გრძობდა, არამედ პირიქით, საყრდენს პოულობდა, როგორც მაგალითად, წინდა იომა აქენიერის სისტემასში.

ელიოტის შემოქმედება ცდილობს დამტკიცოს, რომ წარმოსახვას და მასთან ერთად სასულიერო პოეზიას, შესწევს ძალა, დაიბრუნოს თავიხი პირანდელი ადვილი. ეს წამოხატობა თითქოს დაუგჯერებელი ჩანდა: იგი იძულებული იყო საკუთარი უძლეუებისგან, ხარვეზობიდან და ნანგრეუბიდან აგმუნებია ყველაფერი და თუკი ცოტათი მაინც მოუხლოვდა ელიოტი სანუკვარ მიზნს, ეს ნიშნავს, რომ XX საუკუნის ადამიანებმა მტკიი ოპტიმისზმით უნდა შეაფასონ საკუთარი შესაძლებლობები.

ბარბარა, 1965

თარგმნა
მაკლზხ ხბრბმძიმ

ბრილი

რობერტ ლოუელი (1917-1977) ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული ფიგურაა მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ ამერიკულ ლიტერატურაში. როგორც წესი, ის ყოველთვის განიხილებოდა, როგორც შემოქმედი, რომელიც მთელი სისავსითა და, თუ გინებაყო, დრამატულობით აღიქვამდა მემკვიდრეობითობის, ტრადიციის მნიშვნელობას. არა მხოლოდ პოეზია, მისი ნარმოებებისაც კი ტრადიციის უწყვეტობაზე მიანიშნებს: XIX საუკუნის "უკანასკნელ რომანტიკოსად" წოდებული ჯეიმს რასელ ლოუელი მისი დიდაბა იყო, ხოლო ამერიკული იმპაჟიმის ერთ-ერთი ლიდერი, ამი ლოუელი, მისი დეიდა.

რობერტ ლოუელის პირველი ნიგნი, "შესაბამობათა სამყარო", 1944 წელს გამოცა და, მიუხედავად მასში წარმოდგენილი ლექსების აშკარა სირთულისა, მინც საკმაო პოპულარობა მოუტანა ავტორს. ხოლო მეორე კრებულით, "ლორდ უფრის ციხისმაგრე" (1946), ლოუელმა მყარად დაიკავა ადგილი წამყვან ანგლო-ამერიკელ პოეტებს შორის.

ნიგნიდან ნიგნამდე დიამეტრალურად განსხვავებულ სახეს იღებდა. თვით მის უკანასკნელ ნიგნში "დლითიდლე", რომელიც 60 წლის პოეტმა გარდაცვალებამდე რამდენიმე თვით ადრე გამოსცა, კრიტიკოსები სრულიად ახალი ეტაპის დასაწყისს ხედავდნენ. და ასეთი "გარდამტეხი" ხასიათის იყო მისი ბითოვული ახალი კრებული, განსაკუთრებით "ცხოვრების ფურცლები" (1959) და მის შემდგომ გამოცემული ნიგნები: "კავშირისათვის დახოცილინი" (1963), "ოკეანის მახლობლად" (1967), "ისტორია" (1973), "ლიზის და პარიტის" (1973), "დელფინები" (1973).

რობერტ ლოუელი თავის პირდაპირ წინამორბედებად და მასწავლებლებად ტომას ელიოტს, უილიამ კარლოს უილიამსსა და რობერტ ფროსტს ახსებებდა, რომლებთანაც საკმაოდ ახლობლური ურთიერთობა ჰქონდა, რაზეც წარმოდგენილი ინტერვიუც მეტყველებს. საერთოდ, ლოუელი უდიდესი ავტორიტეტით სარგებლობდა მისი თანამედროვე პოეტების ყველა თაობაში, განსაკუთრებით ახალგაზრდა პოეტებში, რომელთათვის იგი ერთგვარ კულტურულ ფენომენსა და მასტიმულირებელ დატყორსაც კი წარმოადგენდა. ეს თვალნათლივ ჩანს დენიზ ლევერტოვისა და რობერტ ბლასის მოგონებებში, სადაც ამკარაად იკვეთება რობერტ ლოუელის გარკვეულწილად მითოლოგიზირებული პორტრეტი. თვით ალენ გინზბერგიც კი, რომელიც მთელი თავისი არსით ლოუელის ანტიპოდი, ინტერვიუებში უდიდესი ატჯაყებით ლაპარაკობს მის პოეზიასა და პიროვნებაზე.

სხვათაშორის, წარმოდგენილი ინტერვიუო მთავარი გმირი, ტომას ელიოტი, გაკვირვებას ვერ მალვდა, თუ როგორ შეიძლებოდა ისეთი პრინციპული ადამიანი, როგორც იყო ლოუელი, ასეთი მისაღები და ძვირფასი ყოფილიყო ყველასათვის.

- დიდი ხანი არაა, რაც ევროპიდან დაბრუნდით. როგორც ვიცო, იქ საკმაოდ დიდხანს შერჩით. ამ მოგზაურობაზე ხომ არ ვისაუბროთ?

- იცით, უნდა შევისწოროთ; ბოდიშის მოხდით, რა თქმა უნდა. ვერა ერთი, ვეროპას ნუ ვიტყვი, მე მხოლოდ ინგლისში ვიყავი, და მეორეც: ჩემს იქ ყოფნას მოგზაურობას ვერ ვუნდავებ, ლონდონს თითქმის არ გავც-

რობერტ ლოუელი: საუბარი ტომას სტირნზ ელიოტის შესახებ

ინტერვიუ ჩანერილია 1959 წელს. დაიბეჭდა
შურნალში "MASSE & MAINSTREAM"

დენივარ. გარდა ამისა, მე სულ რაღაც თვენახევარი დავყავი ინგლისში, თქვენ კი თქვით, დიდხანს შერჩითო. თუმცა არადფერ მაქვს სანინაბდმდეყო, თუ ლონდონში შთაბეჭდილებებზე ვისაუბრებო. ერთი ეგაა, ვიშობ, ბევრიც არადფერი მოსათხრობო.

- პირველივე კითხვაში მაჭყერით...

- ვნუხვარ, მაგრამ ასე გამოვიდა. ყურადღებას ნუ მივაქცევთ, რომ საუბარი შენიშვნებით დავინწყე, ხომ იცით, მინც პედაგოგი ვარ, თქვენ კი - ძალიან ახალგაზრდა ბრძანდებით. პედაგოგები ხომ საკმაოდ არაკორექტულები ვართ აუდიტორიის მიღმა - ყველა ახალგაზრდაში სტუდენტს ვხედავთ და ქადაგების სურვილი გვიჩნდება. ეს ცუდი თვისებაა, მაგრამ, დაშეთანხმებით, სასაცილოც. ხოლო ის, რაც სასაცილოა, ნაკლებად გამაღვიზიანებელიც უნდა იყოს. რაც შეეება ჩემს ლონდონში ყოფნას, ერთადერთი მიზანი ისეც და ისეც სტუდენტებთან შეხვედრები იყო. სხვათაშორის, ბევრი ჩემი კოლეგისაგან განსხვავებით, ეს საქმე ძალიან მომპონს. ალბათ იმიტომ, რომ ბუნებით მოლაყებ ვარ. ეს თვისება ჩემში შთამომავლობითი ხასიათისაა, ისეთი რაზეც, რასაც თავს ვერსაოფეს დათანვე, მითუფრო, თუ უკვე სიბერის ომს მიუკავებო.

- ანუ შურნალისტიები არ გემდუმიან.

- შურნალისტიები არ მოგახსენიო, არც ისე ხშირად მიწევს მათთან ურთიერთობა. აი, სტუდენტებს კი სიქას ვაცლი ლაყებოთ.

- ლონდონში მხოლოდ სტუდენტებს გადატლეთ სიყა თუ სხვა შეხვედრებიც გქონდათ?

- რა თქმა უნდა, ბევრი იქაური პოეტი მოვიხსნებოდი. ძირითადად, ძველი მეგობრები. ყველაზე სწორად სტივენ სპენდერს ვხვდებოდი. ელიოტის სანახავადაც მასთან ერთად ვიყავი.

- ელიოტიც ნახეთ? როგორც ვიცო, ის შეუძლოდ არის.

- დიახ, ავადმყოფობს. მე ის სამჯერ ვინახეულე რობერტ მოულსის კლინიკაში. სხვათაშორის, ავადმყოფის ყველობაზე საკმაოდ მხნედ გამოიყურება. სამჯერ ვნახე და სამიჯვევრ დიდებულ განწყობაზე იყო. ბევრს ხუმრობდა.

- მისტერ ელიოტი ხუმრობაა?

- მერე როგორი ის ერთ-ერთი ყველაზე გონებამახვილი ადამიანია, ვისაც ოდესმე შეხვედრებივარ. ამას რომ ვამბობ, სტუდენტებს ყოველთვის უჯეროთ. რატომღაც ყველას ჰგონია, რომ ელიოტი ერთი დაბლვერილი და სიტყვაძუნძი კაცია, რომელსაც ბრინჯაოს ცივი აიბითი გადისის სახეზე. სინამდვილეში კი ტომას ელიოტი ძალიან მხიარული და გულლია მოხუცია. მართალია, მთლად ისეთი მოლაპმე არ არის, როგორც მე, მაგრამ ბევრადაც არ ჩამორჩება. მისი პოეზიით ამ კაცის ხასიათზე ვერ იმსჯელებთ, თუმცა, მე თუ მეკითხავე, არც მისი ლექსებია მოკლებული გონებამახვილობას. არ ფიქროთ, მხოლოდ იმოსუმის იკავებსა და სვინაილებს ვგულისხმობდე. ჩემი აზრით, "უნაყოფო მიწაც" და კვარტეტებზე უკიდურესად გონებამახვილური პოემებია. მაშინაც კი, როცა ელიოტი სერიოზულ რამეზე საუბრობს, სამეფო ღლიმილი დალთამაშებს.

- კონკრეტულად რა აწუხებს?

- როგორ გითხრათ... ალბათ ასაკი. მან უკვე შვიდ ათეულ წელს გადააბიჯა, ბუნებრივია, ჯანმრთელობა დაღუბნა. მაგრამ, ხომ გითხარით, შინაგანად სიბერე არ დასტყობია.

- თქვენ თქვით, რომ მას სტივენ სპენდერთან ერთად ესტუმრები.

- დიახ, პირველად სტივენთან ერთად მივედი, მეორედ მარტო, მესამედ კი პატრიკ კავანახთან და მერი ჰარდისთან ერთად. მერი ჰარდი არ გეცოდინებთ, ლონდონელი ბუკინისტია, ელიოტის ძველი მეგობარი.

- თქვენც ძველი მეგობარი ხართ?

- უფროსები იქნება, თუ ვიტყვით - ძველი თაყვანისმცემელი. ოც წელზე მეტია, რაც ერთმანეთს ვიცნობთ. თავიდან ჩვენს შორის გადარჩანი დისტანცია იყო, მაგრამ თანდათანობით საკმაოდ დაეახლოვებო. იქნებ დაფემგობრებულყავით კიდევ, მაგრამ გარემოებები ამის საშუალებას არ გვაძლევდა, ჩვენს შორის ხომ ოკეანი იყო. როცა ერთ-ერთს ამ ოკეანის გადალახვა უნდადა, ერთმანეთს ყოველთვის ვხვდებოდით. მე ყოველთვის მეამაყებოდა, რომ ელიოტიც მეკითხებოდა.

- კრიტიკოსები თქვენს შორის ბევრ მსგავსებას ნახულობენ.

- არა მგონია, თვალშისაცემი მსგავსება არსებობდეს. საერთო მართლაც ბევრია, მაგრამ მსგავსება სხვა რამეა... ჩემს პირველ ნიწმში იქნებ ესეც ჩანს, მაგრამ უმადეც - არა მგონია. ელიოტმა უდიდესი გავლენა იქონია ინგლისურწნოვან პოეზიაზე. ეს გავლენა იმდენად ყოველისმომცველი იყო, რომ თვითონვე ექცეოდა საკუთარი გავლენის ქვეშ. ამას ადვილად შენიშნავთ, თუ მის კრიტიკულ

წერილებს დაკვირვებით გადაიკითხებო. ვიცით, რატომ არის ელიოტი ბუმბერაზი პოეტი? იმიტომ, რომ არასოდეს აშინებდა შიში, რომელსაც პოეზიის მიმართ განიცდიდა. მან იცოდა, რომ ეს შიში ისეთივე ბუნებრივია, როგორც სიყვარული. ჩვენ ყველას გვეშინია წერის, ეს ბუნებრივია. მთავარია, ამ შიშმა არ შეგავინოს.

- თუ სწორად გავიგებ, თქვენ ამბობთ, რომ ყველა პოეტს ეშინია წერის.

- თითქმის ყველას. არიან ისეთებიც, რომელთაც ეს შიში არ გააჩნიათ. მაგალითად, ეზრა პაუნდს ალბათ არასოდეს უფრძენია შიში იმისადმი, რასაც წერდა. მე ვთვლი, რომ მისი პოეზიაში ამ შიშის დენელოტირ ამჯარად იგრნობა. ბევრისგან მსმენია, რომ პაუნდის პოეზია არის დენეშიშენლოვანი, მაგრამ ეს არ არის დიდი პოეზია. იმიტომაც არ არის, რომ შიშისა და ორჭოჭობის გარეშეა შექმნილი. მას რომ შიში ჰქონოდა, "კანტოსის" ავანტურას არ შეეჭვებოდა.

- მაგრამ სწორედ "პიზაური კანტოებისთვის" მიანიჭეთ პაუნდს ბოლინგრეს პრემია. ორივენი, თქვენც და ელიოტიც, ყოურის ნევრები იყავით.

- მაშინ პაუნდი დენელოტი იყო, შესაძლოა, სამართლიანად დენელოტი. უამრავი ამერიკელი, მათ შორის ლიტერატორებიც, მის სიკვდილით დასჯასაც კი მოითხოვდნენ. მე მაინც მეგონა და ახლაც მგონია, რომ პაუნდის ფაშისძობაც არც იმის ბრალი იყო, რომ ის მართლაც იყო ფაშისტი, და არც იმის, რომ ის შეიშალა. ცოტ-ცოტა ალბათ ორივე იყო, ფაშისტიც და შემოდილაც, მაგრამ მთავარი მიზეზი ბევრად უფრო ღრმა და ძნელად გასაშფერია. ყველაფრის თავი და თავი ისაა, რომ ეზრა პაუნდს ყოველთვის აკლდა საკუთარი ძალიან რეალურად აღქმის უნარი, მას საკუთარი თავი მართლაც უსაზღვრო ეგონა. მისი გაფაშისტება, თუ გნებავთ, მისევე პოეზიის ლოგიკური შედეგი იყო. ბოლოს და ბოლოს, ის ხომ თანაბრად თანაგრძნობდა როგორც მუსოლინის და შიტლერს, ისე სტალინს. ექვთარეშეა, ამ კაცს ხილავდა ყველანაირი დამპირისპირება, ძალა, თუ უფრო ზუსტნი ვიქნებით - ტირანია. მე არ ვარ მისი პოეზიის თაყვანისმცემელი, მაგრამ უნდა ვაღიაროთ, რომ ეს შემოქმედება უმაგალითოა თავისი სითანამით, თუ გნებავთ - თავუედობით. ეს უკვე რაღაცას ნიშნავს. არათუ მისთვის პრემიის მინიჭება, მისი კანდიდატურის დასახლებლაც კი მტრებულობად აღიქმებოდა, მაგრამ ჩვენ, ყოურის ნევრებმა, დაუფიქრებლად დავაყენეთ საფრთხის ქვეშ საკუთარი რეპუტაცია და დავაჯილდოვეთ კაცი, რომელც ლამის ამორალურობის პირად აღიქმებოდა საზოგადოებაში. ამით ხნამაღლა განაცხადდეთ, რომ პოეზია მარადიულია, პოლიტიკური შესვდულებები კი - ქატი. არ შეიძლება, პოეტის დაცემაზე თუნდაც ვიციერ ჩრდილი მიავყნოს მის პოეზიას.

- ყოურის იმ ნევრებს შორის, რომლებიც პაუნდის დაჯილდოებას დაუჭირებ მხარი, მხოლოდ ელიოტი მიიჩნევდა თავს მის შევირდად.

- მართალია, ელიოტი დღემდე გამოხატავს მაღლიერებას პაუნდისადმი, მაგრამ შეცდომა იქნება, თუ მას ეზრა პაუნდის შეცირება მივჩნევთ. ბევრს არასწორად ეს-მის "უნაყოფო მიწის" მიძღვნაში პაუნდის მიგლიორ fabbro-დ შერაცხვა. ეს სიტყვები პოემის ერთ-ერთი ეპიგრაფი და მისი ორგანული ნაწილი უფროა, ვიდრე ავტორის სულის ძახილი. ეს, ასე ვთქვათ, თამაშის ნაწილია, "უნა-

ყოფილი მინა“ ხომ თამაშია, ერთ-ერთი უსაშინლესი თამაში ჩვენი საუკუნის ლიტერატურაში.

- ელიოტთან თუ გისაუბრიათ ამის შესახებ? ისიც ასე თვლის?

- ის თვლის, რომ პაუნდი ისეთივე აუცილებელი მოვლენა იყო იმდროინდელ ლიტერატურაში, როგორც ზამთარში თოვლი. ამაში მეც ეთანხმები. სხვათაშორის, მან ერთხელ ჩემთან საუბარში აცხადა, რომ ერთადერთი მანერმოები, სადაც რეალურად იგრძნობა პაუნდის გავლენა, მისი “ქორთობა”. ხომ გასულიყო, ეს ელიოტის ერთ-ერთი უსუსტესი პოემაა, “ქორთობი კლიდენა”. სხვა ყველაფერი, “პრუფეროკიც”, “უნაყოფო მინაც”, კვარტეტებიც, არანაირად არ ამუშავებენ არაუთუ პაუნდის, საერთოდ, არავის გავლენას. იცით, რა მიზნით ელიოტმა კვარტეტების შესახებ? მან მიიხრა, რომ ეს მისი ყველაზე “ბრმა” ნაწარმოებია.

- რას გულისხმობდა?
- ნარმოადგენა არა მაქვს. ვცითხე და არაფერი მიპასუხა, მხოლოდ ჩაიცივნა. არ ვიცო, რას გულისხმობდა, მაგრამ გვრძნობა, რომ ამაში რაღაც ღრმა აზრი დევს. შესაძლოა, იმის თქმა სურდა, რომ “ოთხი კვარტეტის” წერისას მან ყველაზე მეტად მოუხუტა თავი თავის ლიტერატურულ პრინციპებს. როდესაც ელიოტს ფროსტი უფთხარი, ელიოტმა ასე და ასე თქვა-შეიქცა, მანაც ჩაიცივნა. უმაკმა დაღაბვრის, ამ ხალხმა რაღაც ისეთი რაღაცის, რაც მე არ მესმის. ზოგჯერ ძალიან მამწარებს ამის შეგნება.

- ანუ ელიოტი და ფროსტი თქვენთვის მართლაც migliori fabbro-ები არიან?

- ასეა.
- ელიოტი კიდევ წერს?

- არ ვიცო, არ მიკითხავს. ალბათ არა. რატომღაც დარწმუნებული ვარ, რომ აღარ წერს და აღარც აპირებს; ყოველ შემთხვევაში, პოეზიას. ეზრა პაუნდი ალბათ წერს, ფროსტიც დანერს, ელიოტი კი არა. ლონდონში ერთ ძველ ნაწილს შეხვდები, ქვეან ტრასს. მან ელიოტის რამდენიმე, სამი-ოთხი წლის ან მანერული ლექსი წაშკრიბა, რომლებიც არასად დაბეჭდილია. უნდა გიხსთარა, რომ ამ ლექსებმა უძიმესი შთაბეჭდილება დატოვეს ჩემზე. ამის შესახებ ელიოტსაც გამოვუტყუდი და მან დამამშვიდა, ამ ლექსების გამოქვეყნებას არ ვაპირებო.

- წითუ ასეთი ცუდი ლექსებია?
- საშინელი. ეს იყო ლექსები იმის შესახებ, თუ რა ვერაგია დილის ბურუსი, რომელიც მშვენიერ ლანდშაფტს შთანთქმებს და ასე შემდეგ...

- მერე რა არის აქ საშინელი?
- ალბათ ის, რომ ბურუსით მოვლულ მშვენიერებებზე მოთქმა ელიოტის საქმე არ არის. მთავარი საშინელება კი ის იყო, რომ ვიგრძენი, ასეთი ლექსების დანერა მეც შემიძლო, მეც და ნებისმიერ სხვასაც.

- თავის დროზე ელიოტმა საკუთარ გამომცემლობაში თქვენი ორი წიგნი გამოცხა. ეს უკვე მეტყველებს, რომ მას თქვენი შემოქმედება მინერნელოვნად მიაჩნია, მაგრამ პირად საუბრებში თუ გამოუთქვამს თავისი აზრი იმის შესახებ, რასაც თქვენ აუთებთ?

- ძალიან ძუნდად. არაერთხელ გამოუთქვამს ზოგადად კომპლიმენტები, ხანს ვუსხა - კომპლიმენტები, მაგრამ კონკრეტულად არასოდეს უთქვამს, თუ რა მოსწონდა ჩემს ლექსებში.

რეტულად არასოდეს უთქვამს, თუ რა მოსწონდა ჩემს ლექსებში.

- ასეთი კომპლიმენტი უკანასკნელი შეხვედრისასაც გითხრიათ?

- ძალიან ზოგადად და უსაგნოდ შემეპო, მაგრამ რატომღაც მგონია, რომ მას ჩემი მხოლოდ ადრეული ლექსები მოსწონს. უფრო სწორად, მხოლოდ ერთი წიგნი, “ლორდ უფრის ციხესიმაგრე”. თუ მხოლოდ ამ წიგნით ვიმსჯელებთ (სხვათაშორის, ამას ბევრი კრიტიკოსი აკეთებს), მართლაც შეიძლება იფიქრო, რომ ჩემი შემოქმედება მთლიანად ელიოტთან არის ამოზნდილი. კაცმა რომ თქვას, ამ აზრის საწინააღმდეგო არც კანფერი მაქვს, მაგრამ, მეორე მხრივ, არ მინდა, დანარჩენი ფესვები მთლიანად დაიკარგოს, არ მინდა დიკარგოს უილიამ კარლოს უილიამსის, ფროსტის და, ბოლოს და ბოლოს, უიტმენის გავლენები ჩემს პოეზიაზე.

- უიტმენიც? ეს რაღაც ახალია.

- როგორც წესი, უიტმენის პოეზია დამწყებ პოეტებზე ახდენს ხოლმე გავლენას. ჩემს შემთხვევაში ყველაფერი პირიქით მოხდა. ახალგაზრდობაში მე ვასწავროდა ვერ ვხედავდი, ერთხელ ნაეკიოთხე და დახვურე, სულ ეს იყო. და მხოლოდ უკანასკნელ წლებში, ჩემთვისვე მოულოდნელად, ისეც გაიჩინა გულმა მისკენ. ამის პროვოცირება, ნაწილობრივ, ჩემმა სტუდენტებმა მოახდინეს, რადგან ისინი ძველწყველივით მეკითხებოდნენ უიტმენის, პოსა და დიკინსონის შესახებ. შესაძლოა, ჩემს ლექსებში ნაკლებად თვალშისაცემია უიტმენის გავლენები, მაგრამ გარანტუებული, ისინი არსებობენ.

- ელიოტმაც ხომ არ შეიცვალა აზრი უიტმენის შესახებ? როგორც ვიცო, ის საკმაოდ კრიტიკულად იყო განწყობილი მის მიმართ.

- ელიოტს უიტმენი არ უყვარს, ვერანაირ შინაგან კავშირს ვერ პოულობს მასთან. იშვიათად და უშინდელივით გაემიანჯლის გარდა, მის არცერთ ნაწარმში უიტმენი არ ფიგურირებს. მისთვის უიტმენი ტრივიალური რომანტიკოსია, მეტი არაფერი.

- თუ არ ვცდები, დიკინსონის მიმართაც იგივე დამოკიდებულება აქვს.

- ვერაფერს გეტყვით, ამის შესახებ არასოდეს გვისაუბრია. წესით, არც დიკინსონი უნდა უყვარდეს. დავანებოთ ამას თავი. იცით, მან შემოშიყვალა, რომ ახალგაზრდა პოეტისთვის თავიანთ წიგნებს არასოდეს უგზავნიან. ხომ იცით, დამწყები მწერლები ყოველთვის ცდილობენ, თავიანთი ნაწარმი კერპის მიანვედინონ, მას კი, თვით ტომას სტერნს ელიოტს, თურმე არავინ არაფერს უგზავნი. მე ვუთხარი, რომ ამის მიზეზი უკიდურესი მონაწილეობა, მიზეზი ისაა, რომ მას, უბრალოდ, ვერავინ შეჰპყვადებს საკუთარი წიგნით მოცდენას. და ეს მართლაც ასეა, მაგრამ მან მანერ არადაამაჯერებლად მიიჩნია ჩემი არგუმენტი. მიიხრა, რომ ძალიან უხერხულად გრძნობს თავს, როცა მას, ცოცხალ ადამიანს, ისე უყურებენ და მოიხსენიებენ, თითქოს ვეცდარი იყოს, თანაც აღიიფიქრებოდა. ამ ყველაფერზე ღიმილით საუბრობდა, მაგრამ შევატყუე, რომ აღლუკვებულ იყო.

- ცოტა დაუჯერებელია, ელიოტს ასეთი ამბები აუღლებდეს. ბოლოს და ბოლოს, ის ხომ უკვე კლასიკაა.

- სწორედ ამაშია საქმე. მას, როგორც ადამიანს, სასტიკი კონკურენტი გამოუჩნდა, - საკუთარი ქრესტომათიული ორეული. ცხადია, ეს არც გუშინდელი

ქოროაზი “კლდიდან”

ფრაზმენტები

და არც გუმწინდელი ამბავია, რასანია ელიოტი მცნირული კვლევის საგნად განიხილება, მაგრამ ეს გაერმოება მასზე დამამიმბეზლად არ მოქმედებდა. დღეს კი, ერთი მხრივ ავადმყოფობის, მეორე მხრივ, სიბერის და შესაბამის პატიური ლიტერატურული საქმიანობის შეწყვეტის გამო, მისთვის მტკივნეული გახდა ის, რასაც ადრე ვერც კი ამწნედა. მან იგრძნო, რომ მრავალი პირდაპირი თუ ირიბი კოლეგა მიზანმიმართულად ცდილობს, მისი მნიშვნელობა სააუდიტორიო გლობუსის დონემდე დაიყვანოს, რასაც წარმატებით ახერხებენ, რადგან მკითხველი, ამ სიტყვის პირდაპირი გაგებით, ელიოტს თითქმის არ ყავს.

- ნება მომეცით, არ დაგეთანხმოდ. ელიოტი საკმაოდ პოპულარულია, ასე ვთქვათ, არაპროფესიონალ მკითხველებშიც.

- ვითომ? შესაძლოა, პოპულარულია ცალკეული ფრაგმენტები მისი პოემებიდან, მაგალითად "ისტ კოუკერის" პირველი პასაჟი ან ტროპიკული სიმღერები "სუინი აგონისტიდან", მაგრამ არამც და არამც მისი პოემები! რიგითი მკითხველებისთვის ახლობელია მისი ციტატები და არა ნაწარმოებები, არა იდეები, რომელთაც ეფუძნება ეს ნაწარმოებები, გესმით? იდეა ყოველთვის უცხო იყო და იქნება მათთვის. ერთია მკითხველის აღტაცება პოეტის ვირტუოზობით, მეორეა მისი გაგება. ჩვენ კი, ძირითადად, პირველ შემთხვევასთან გვაქვს საქმე ერთი მხრივ, ელიოტის პოეზია მკითხველისაგან სერიოზულ აკადემიურ განსავლულობას მოითხოვს, მეორე მხრივ კი, როგორც წესი, განსავლული მკითხველი საკუთარი მიხედვრილობით უფრო იხიბლება, ვიდრე ტექსტით, მას ხიბლავს არა იმდენად ნაწარმოების სიღრმე, რამდენადაც ის, რომ თვითონ მოახერხა ამ სიღრმის დაძლევა. პირადად ჩემთვის იმდენად ნამეკავია ელიოტის ენა, ამ ენის დიდაქტიკური ენერჯია, რომ ხშირად მიჭრის მის მიღმა საზრისი დავიანხო.

- ხომ არ გეკვიწებათ, რომ ელიოტის რელიგიურობამ კიდევ უფრო მიუწვდომელი გახადა მისი პოეზია მკითხველისათვის.

- იცით, ელიოტის რელიგიურობა ზედმიწევნით მხატვრული ღირებულებაა, რომელსაც ცოტა რამ აკავშირებს ჩვეულებრივ ღვთისმოსაობასთან. ძნელი სათქმელია, რომელი უფრო მკრებელური ნაწარმოებია, ანტი-ეკლესიური "პიპოპოტამი" თუ კათარზისული "ფერფლის ოთხშაბათი", სადაც მონაწილე მხატვრულ-კომპოზიციური მოდელი უფროა, ვიდრე სინანული. ასეა თუ ისე, ელიოტის მეტამორფოზა, ურწმუნობიდან რწმენისაკენ შემობრუნება, ლამის ერთადერთი თვალსაჩინო ნიშანია იმის, რომ პოემების უკან რეალური ადამიანი დგას. ამდენად, ელიოტის საველე-პავლეობა უნდა განვიხილოთ, როგორც შემოქმედებითი გზის ერთ-ერთი საკვანძო მონაკვეთი. საერთოდ, ელიოტის მთელი შემოქმედებითი მემკვიდრეობა, მისი დრამატული ნაწარმოებების ჩათვლით, ერთ გიგანტურ ნაწარმოებს წარმოადგენს. ყოველ შემთხვევაში, ჩემთვის ასეა.

- მისთვის თუ გითქვამთ ამის შესახებ?
- არაერთხელ. ბევრჯერ ვუთხარი და ვერაფრით შევატყვე, ესიაშენა თუ პირიქით, გააღიზიანა ჩემმა მოსაზრებამ. ალბათ ორივე ერთადა.

ქოროაზი "კლდიდან" 1934 წლით არის დათარიღებული, ანუ ამ დროისათვის უკვე შექმნილი იყო "ფერფლის ოთხშაბათი", ელიოტის ყველაზე რელიგიური პოემა; შექმნილი იყო "არეილის ლექსებად" სახელდებული სამოხაო ციკლიც - "შოკვა: მზავრობა", "სიმღერა სიმონისათვის", "ანიმულა" და "მარინა". მხოლოდ რელიგიურობის თვალსაზრისით, ქოროაზი მათზე გაცილებით დოგმატური და "ქადაგებითი" პოემაა, მაგრამ, როგორც მხატვრული ნაწარმოები, საკმაოდ სქოლასტური და, თავად ავტორის თქმით, მოსაწყენია. ამიტომაცაა, რომ ეს პოემა მხოლოდ ელიოტის სრულ პოეტურ კრებულგებშია შეტანილი, იმ წიგნებში კი, სადაც ნაწარმოებები რეტროსპექტულად არის შერჩეული, მას ვერ ვხაზავთ. არის კიდევ ერთი ნიშანდობლივი ფეტვალ: ქოროაზი "კლდიდან" ელიოტის ყველაზე ნაკლებად თარგმნილი პოემაა. ამასთან, სწორედ ეს ნაწარმოები იქცა ტომას ელიოტის აქილევსის ქუსლად: ფაქტობრივად, ეს არის მის მიერ კრებულგებში შეტანილი ტექსტი, რომლის გამოც თანამედროვე ლიტერატორებმა სერიოზული კრიტიკა შეჰხედეს პოეტს, რომელც თავად იყო იმდროინდელი კრიტიკული აზროვნების დომინატორი და, როგორც ხშირად უწოდებდნენ, "გემოვნების კანონმდებელი".

ქოროაზი, გარკვეული თვალსაზრისით, მოსაზრადებელი სამუშაოა ელიოტის ყველაზე ურცელი და, ბევრის აზრით, საუკეთესო პოემისათვის "ოთხი კვარტეტი", რომელზეც პოეტი თითქმის ათი წლის მანძილზე მუშაობდა და რომელშიც მართლაც ხელახლა არის გადამუშავებული

ქორეობის წამყვანი შინაარსობრივი და, თუ გნებავთ, ფორ-
მალურ-უნობრივი იდეები.

იმედია, "არლის" მკითხველებისთვის საინტერესო იქ-
ნება, გაეცნონ დიდი პოეტის ყველაზე "უინტერესო" პოე-
მის ფრაგმენტებს.

I

არწვი აიჭრა ზეცაში, ქვემოთ
მონადირე და მისი ძაღლები წრიულ კვალს ადგანან.
მარადიულია წრიული ბრუნვა ფიგურული ვარსკვლავების,
მარადიულია მონაცვლეობა გამსაზღვრელი წლის დროების,
მარადიულია

გაზაფხული და შემოდგომა, დაბადება და გარდაცვალება.
იდეების და ქმედებების უწყვეტ ნაკადებს,
უსასრულო მიგრებებს და ექსპერიმენტებს
მოაქვთ ცოდნა მოძრაობის, არა სიმშვიდის,
ცოდნა საუბრის, არა ღმუხლის,
ცოდნა წინადადებების და არა სიტყვის.
თითოეული ჩვენი ცოდნა გვაახლოვებს უმეცრებასთან
და მთელი ჩვენი უმეცრებით ვუახლოვდებით სიკვდილს,
ღმერთს. არ, სიკვდილს.

სად არის სივრცეზღუ, რომელიც გაავლენაგეთ ცხოვრებაში?
სად არის სიბრძნე, რომელიც მოიწინაა ცოდნამ?
სად არის ცოდნა, რომელიც წაღვეს ინფორმაციამ?

ოცი საუკუნის ციური ციკლით
დაუმორდით ღმერთს,
ვიტყით მტერად.

მე შემოვიარე ლონდონში, მარადიული ქალაქი,
რომლის მდინარეზე უამრავი უცხოური ნავი მცურავს.
იქ მოვისმინე, ითქვა: ჩვენ გვაქვს ძალიან ბევრი ტაძარი,
მაგრამ განვიხილეთ ლუდხანების ნაკლებობა. და მოვისმინე, ითქვა:
დაე, გადადგნენ ჩვენი მღვდლები. ან ტაძრები გაივტანათ იმ

ადგილიდან,

სადაც გმუშაობთ; გავიტანეთ ქალაქგარეთ, სადაც ვატარებთ
ჩვენს კვირადღეებს. აქ სამხრეთ რაში გეგმობდებ,
დაე, ზარებმა პროვინცია გამოლაოვიდონ.
შემოვიარე პროვინცია; იქ მოვისმინე, ითქვა:
ექვს დღეს გმუშაობთ, მეშვიდე დღეს უნდა წაივლიეთ
პანდემში ან მიმდინავედში,
ხოლო თუ ცუდი ამინდია, შინ ვრჩებით და გაზეთს კვითხულობთ.
მე მოვისმინე, ინდუსტრიულ რაიონში რაღაცა ითქვა
ეკონომიკური კანონის შესახებ.
ხოლო იქ, სადაც თვალწარმოტეხი ბუნებაა, მოგეჩვენება,
რომ ეს ქვეყანა მარტოოდენ ბანკიკების გასამართად არის ვარგისი.
და ჩანს, ტაძარი აღარავის ჭირდება უკვე
არც ქალაქგარეთ, არც სოფელში; მხოლოდ ქალაქში
მნიშვნელოვანი ქირაწილებისთვის.

კლდე:

სამყარო ბრუნავს და სამყარო იცვლება,
მაგრამ ერთი რამ რჩება უცვლელი.
რაც თავი მახსოვს, ერთი რამე რჩება უცვლელი.
როგორც არ უნდა წაუყრუო, ერთი რამე სამუდამოდ რჩება
უცვლელი:

სიკეთის და ბოროტების მარადიული ბრძოლა-ჭიდილი.
გულმარჯვებები, თქვენ უარყოფთ ტაძრებსა და სალოცავებს
და თქვენ, ადამიანები, დასცინით სიკეთის,
რადგან მას თქვენი პრაქტიკული, თქვენი ინფორმირებული
გონება ვერ ხსნის.

ამასთან, რატომღაც ვერ ამჩნევთ უღამონს.
უღამონ მხოლოდ სამხრეთული ტროპიკების მიღმა არ არის,
უღამონ მხოლოდ მოსახვედის მიღმა არ არის,
უღამონ სუფევს შენი ძმის გულში,
უღამონ სუფევს მეტროს ვაგონში, რომელსაც უცდი ბაქნზე
მდგომი,
კარგი კაცო კი ის კაცია, ვინც აშენებს, თუკი აშენებს იმას,
რაც კარგია.

მე თქვენ ვინეგნებთ, რა ზღება და როგორ და რატომ,
მე თქვენ ვინეგნებთ, რა მოზღა და როგორ და როდის,
სრულსაკაე შენი სურვილები, გახსენი გული.

III

უფლის სიტყვა გადმოვიდა ჩემზედ, ამბობდა:
ვაი, უბედურო ქალაქეო წარჩინებული ხალხის,
ვაი, უსუსურო თათბეო განათლებული ხალხის,
ჩაკარგულეო თქვენეიე მასვილგინიერობის ლაბირინთეში,
შესყადულეო ღივიდენდებოთ, რომლებეც მოაქვთ თქვენს
აღმონჩენებს,
მე თქვენ გიბოძეთ ხელები - თურმე პირვეკარის უარსაყოფად,
მე თქვენ გიბოძეთ მეტყველება - თურმე გათუთავებობისათვის,
მე თქვენ გიბოძეთ ჩემი კანონები - თურმე დასარდვეკად,
მე თქვენ გიბოძეთ გული - თურმე ერთმანეთის
უნდობლობისათვის,
მე თქვენ გიბოძეთ თავისუფალი ნება - თქვენი არჩევანი
მერყეობს ბრვეკულ აზრებსა და უფრო ბირვეკულ ქმედებებს
შორის.

მრავალნი დაკავდნენ წიგნების წერით და ბუკდევით,
მრავალნი ნატრობენ გაზეთში იხილონ თავისი სახელი,
უფრო მეტნი კი კითხულობენ მხოლოდ რაბორტებს.
მართლაც, ბევრი გაქვთ საკითხავი - ოღონდ არა სიტყვა უფლისა.
მართლაც, ბევრი გაქვთ საკითხავი - ოღონდ არა სახლი უფლისა.
ხოშ არ ამძევით კარის ქოხმას, დაბზარულ ჭერამდე
ამოცხებულს საკვირო გაზეთებით?

პირველი ხმა:
ყვირილი აღმოსავლეთიდან:
რად იქვეცა ეს ნაბირო, გახვეული გემების კვამლში?
ნუთუ მიატოვებს ჩემს ხალხს, დაიწყებულს,
ჩემს გათვინებულ ხალხს?
აჩრება გემის გაბზარული საკვამური,
გახლენილი კარკასი და დაგანგული ლითონის გროვა,
ხოლო ქუჩაში დახვებულეო აგურებზე აძებნებ თხა...
აი, რა მოხდება იქ, სადაც ჩემი სიტყვა სდუმს.

მეორე ხმა:
ყვირილი ჩრდილოეთიდან, დასავლეთიდან, სამხრეთიდან,
საიდანაც ყოველდღიურად ათასები აწყვდიან მარადიულ ქალაქს,
ჩემი სიტყვა კი სდუმს,
და ჩოგბურთის ბადეებით დაქსოვილი მიწაზე
კურდღელი ჩაძებრება ზეველში, აიპურძებლება ზღარბი,
ჭინჭარი იხარებს მარმარილოზე,
ქარი იტყვის: აქ ცხოვრობდა წესიერი უღმერთო ხალხი,
ეს ასფალტის გზა - მათი ძეგლია,
და უამრავი დახვებული გოლეგის ბურთი - მოსაგონარი მათი.

VI

ძნელია მისთვის, ვინც არასოდეს ყოფილა დევნილი
და არაფერი არ სძენია ქრისტიანებზე,
დაიჯეროს მონათხრობი ქრისტიანთა დენის შესახებ.
ძნელია მისთვის, ვინც ბანკის მახლობლად ცხოვრობს,

დაეჭვდეს იქ დაბანდებული ფულის ღირებულებაში.
ძნელაა მისთვის, ვინც ცხოვრობს პოლიციის სადგურის
მასხობილად,

წარმოიდგინოს ძალმომრეობის ტრიუმფი.
ნუთუ შენ ფიქრობ, რომ სამყარო დაჯანა რწმუნაშ
და აღარ ჭირდება მტკვლები ლომებს?
ნუთუ გჭირდება გაგამეორო, რომ ყველაფერი, რაც მოხზარა,
შეიძლება განმეორდეს?
ნუთუ გჭირდება გაგამეორო, რომ თვით ისეთი მოკრძალებული
ღირსებები,

რითაც შენც კი შეგიძლია თავი მოიწონო მაღალი
საზოგადოებისკენ მიმავალ გზაზე,
რწმუნას უმაღლიან თავ-თავიანთ მნიშვნელობებს?
მამაკაცო, იხევე კბილები დილით და დღის ბოლოს, ქალო,
იპრიალე ფრჩხილები.

აპრიალებ.
რად უნდა უყვარდეს ტაძარი ხალხს? რად უნდა უყვარდეს
მისი კანონები?

როდესაც ისინი სიმკაცრეს ითხოვენ, ტაძარი ნაზია;
და მაშინ მკაცრდება, როდესაც ითხოვენ სიღობს.
ის მათ ახსენებს სიცოცხლის და სიკვდილის ამბავს, რისი
გახსენებაც არ სურთ.
ის მათ უამბობს ბოროტების, ცოდვების ამბავს, ყველაფერ იმას,
რაც არ სიამოვნებთ.

ისინი ყოველთვის ცდილობენ თავდახსნას
სიბუნლისაგან, რომელიც სუფევს მათში და ირგვლივ,
ცდილობენ შექმნან სრულყოფილი სისტემები, რომ არავის
არ დაჭირდეს იყოს კეთილი.

მაგრამ რა არის ადამიანი? ის არის ჩრდილი.
ორჯერ ჩრდილია, როცა ცდილობს - არ იყოს ჩრდილი.

ინგლისურადან თარგმანა
ბრნიელ მამიძემ

ღარიღი

მან-მან პულა

გოლეშის
მინა

რახან ხანა, (გოლეში, აბშირ) სტელაშინა

საფუძვლიანი ნარკვევი ფანტასტიკური ადგილე-
ბის არჩევანზე ჯერაც დასაწერია. არადა, აშ-
კარაა, რომ ფანტომები ყველგან არ სახლდებიან
და ფანტასტიკოსთვის ხელსაყრელი მიდამო მხო-
ლოდ ადგილობრივი ელფერი არ არის. ეტყობა,
ფანტასტიკური სივრცე, სადაც არ უნდა იყოს
იგი, ყოველთვის ერთსა და იმავე კოდს ემორჩი-
ლება: ეს არის მშობლიური ადგილი - ნაცნობი
და სისხლბორცული ჩვენი კულტურისთვის -
ჩვეული პეიზაჟი, რომელიც მიუხედავად ამისა,
მკვრდქვეშ (მინისქვეშეთებში, სარდაფებსა და
ლარტაფებში) მივინყებულ, გარეგნული წესრი-
გით ფერფნაყრილ, შემზარავ მუქარას მალავს.
გოთური რომანის ციხე-დარბაზი, თეოდორ
შტორმის შიმფრეიტერის ღრუბლიანი ველი, უფ-
მური ტბორის პირს მდგარი, ედგარ პოს "ემე-
რის სახლი", ეს სულ ერთი და იმავე ადგილის
სხვადასხვა სახელია. გუსტავ მერიონევი პრაპას
ირჩევს და არ ავიწყდება გავახსენოს, რომ ჩე-
ხურ სიტყვას - "პრაპას", "ზღურბლის" მნიშვნე-
ლობა აქვს. ამ მიდამო-ზღურბლის ფანტასტიკო-
ბას, მწერლის წარმოსახვა ნაირ-ნაირ დონეზე აგ-
ებს: პრაპა არის სიმბოლური, ლეგენდარული ად-
გილი - ერთი სიტყვით, საბედისწერო სივრცე.

"გოლეში" პრაპული გეტოს რომანია. მერიონე-
ვი მას, მეტწილად, ანთროპომორფული მეტაფო-
რებით აღწერს და მხეცობის, ანარქიის, უკანონო-
ბის, გადაგვარებისა და მძვინვარების ადგილად
სახავს: გადაბრეცილი სახლები ვინრო, რკინის
გისონებიანი ფანჯრებითა და პირდაპირნილი,
ჩაბნელებული დერეფნებით, საიდანაც გვეგონებათ
"აი, ახლა, სახადაღრენილი სიძულვილი შემოგლ-
რიალებთ".

მაგრამ, გარდა იმისა, რომ გეტოს მიხვეულ-
მომხვეული ქუჩებსა და სარდაფებში მართლაც
შეიძლება დაიკარგო, იგი ჩაკეტილი ადგილიცაა,
რომელიც ქალაქის შემოსაზღვრულ სივრცეში
არსებობს. მოლდოს მეორე ნაპირზე მისი ანტი-
თეზა - პრაღინის უბანი იწონებს თავს "ამაყი",

“ზეატყორცილი”, “ჰეიროვანი” არქიტექტურით. ბაროკოს სტილის სასახლეების წევტიანი სახურავები ჩიტებით სავსე ზეცას ფხრუნენ, მოქანდაკულ პორტალებზე ლომის თავები ბრინჯაოს რგოლებიდან იღრინებიან. აქ სწორედ გეტოს საბირსპირო ატმოსფეროა. ამგვარად, პრაპის პეიზაჟი გვთავაზობს ორ განსხვავებულ სამყაროს, რომელიც ერთმანეთს უპირისპირდება წესრიგისა და ქაოსის სახით - ხალისისა და ტანჯვის არქიტექტურით. მეირინკის გმირები სწორედ ისინი არიან, ვინც აქედან იქით გადადიან, ვინც “ზღურბლს” აბიჯებენ. ჰერნათი მდინარეზე გადაებული ხიდივე შედგება, “აქაფველ ტალღებს” ჩასცქერის და უცხადად მიხვდება, რომ იგი არც ერთ და არც მეორე ნაპირზე შინ არ არის.

როდესაც მწერალი მეირინკი 1917 წელს, კვლავ მიაკითხავს პრაპის “ვალპურგის ღამით”, ქარგა იცვლება, თუმცა, რომანის თავშივე, ქალაქური პეიზაჟის სიმბოლიკა ისევ ორი უბნის ანტითეზად არის განაწილებული: მოლდოს ერთ მხარეს შრადწინია, რომლის არისტოკრატია, თითქოს, დროის სრბოლას არ ემორჩილება, მეორე მხარეს კი, “ქვემოთ”, “ხალხი”, “სამყარო”, სადაც მეფობის სიღატაკე, სადაც “ომის მსახვრალმა ხელმა გაჰანადგურებული რისხვის კვალი დატოვა”, რასაც შრადწინის ბინადარი - ისე უნდად მისვან თავი დაიცვან - მხოლოდ ტელევიკობით თუ უყურებენ. მათი წადილი თავის გარიდებისა სასაცილოა, რადგან “გოლემისგან” განსხვავებით, სადაც შრადწინი წესრიგის სიმბოლიკა, აქ იგი უკვე თავის გულში მალავს მჭენეობებისა და სიგვიტის მუქარას: “შეაჩქიე, რომ პრაპაში, იქ, ქვემოთრები, სულ გიყები არანან... როდესაც ქუჩაში ერთმანეთს ხვდებიან, მაშინვე ყველა პირველ გამჭირდავ ელობს იფარებს - რომ იცოდე, მე შენზე რა ვიცო... აუ, შრადწინის მაღლობზე, ეტყობა, სხვა სახის სიგვიტე სჭირთ - გაქვივების სიგვიტითითქის აქ, წინათ, ყველა საგანი ქვად ქცეულია... მაგრამ თუკი ოდესღაც, ერთ მჭენეირ დღეს, იგი იფიქტებს, იცოდე, გამოღვიძებული ქვის კოლონები მივე ქალაქს მოსრავენ...” შრადწინის არქიტექტურას დაუკარგავს ის, ძველბურთი “საიამყე”, რაც “გოლემში” ჰქონდა. იგი აღარ არის მედიდური ავტოლო, რომელიც ძალადობის სკნელს გადმოჰყურებს - არამედ თვალთმაქცური დუმილი მიწერაღური ხალხისა, რომლის ყოველი ქვა “შემბარავ და შემბარწუნებულ წარსულზე ღაღადებს”, რომლის ყოველ გოჯს სისხლის სუნი სდის.

თუ მეირინკის წარმოსახვის მიერ შეთხზულ ფანტასტიკაში ქალაქური პეიზაჟი, მართლაც, სიმბოლიკის სახეა კავშირისა წესრიგსა და ქაოსს, გონიერებას და სიგვიტე შორის, მაშინ თვალნათლივ დავიანახებთ ევოლუციას, რაც აქ ორ რამდენ შორის მოხდა. “გოლემში” ქალაქი გათიშვის, მიჯნის ხატია და სწორედ ეს აღარ ჩანს “ვალპურგის ღამეში” - თითქოს რომანის ერთ-ერთი გმირის ზომი გამართლებული და ამიერიდან, პრაპაში ხიდი აღარ არის ის, გასაღები ყველა იმ ამბისა, რომელიც აქ არის მოხორბობილი: “ქვევით”, “ქალაქში”, ჯანჯი იფიქტებს; შრადწინის ბინადარი თავს იმჭვიდებენ და ამბობენ: “ჯერ არ მომხდება, რომ იმ ხალხის უმცავისი აყაბლყადი მოლდოს გადმოსცდენდა”, მაგრამ ამგვარად, მჭენეობა მდინარის გაღმიდან გადმოსწვდება. შრადწინის არისტოკრატის მსახურებს აჯანყებულებთან შეერთება სწადით და თავად პრაპულ ვეითლმობილთა უყვეტისა საგვარეულოს შთამომავალი აპირებს სათავეში ჩაუდგეს ამბოს.

“გოლემიდან” “ვალპურგის ღამემდე” ქალაქური პეიზაჟის სიმბოლიკა გვეუბნება, როგორ ანგრეს ძირფესვიანად ქვეყნად წესრიგს მჭენეობა და სიგვიტე, რომელიც თავიდან შემოზღუდული იყო. მეირინკს გონის ზომის იმედი გაუარუდა მას შემდეგ, რაც 1915 წლიდან მოყოლებული 1917 წლამდე, დაიანახა, რომ ომი არა და არ

ცხრებოდა.

“ქვეყნად სხვა ქალაქი არ მეგულება, გვიმხელს იგი, რომელიც რალაც აუხსნელი ხიბლის წყალობით, პრაპისავით ხშირად გინგედეს მისი წარსულის კვლის მოსაძიებლად. ერთი მჭედვით, თითქოს, ფანტასტიკური აღარაფერია იმაში, რომ ამა თუ იმ ადგილს თავისი ლეგენდა ახლავს, მაგრამ გაანია, რას მოგვითხრობს იგი და რა უწყვეტია ავირებს თავის მონაყოლს.

ლეგენდები, რომელიც ამ ორ პრაპულ რომანში შემოაქვთ ტრადიციების დამცველი, მეირინკიან მოქმედებს - მირჩა ელიავს სიტყვით რომ ვთქვათ - როგორც “მითითური აზროვნების გამოხახილი”, ანუ კოლექტიური მესსიერებისა აღბეჭდილი და შემონახული “ცოცხალი” თქმულება, რომელიც სამყაროს აღიქმას ქრონოლოგიური დროისგან მონგველით, უფლებებელყოფის ფაშთა სვლისგან გამიწვეულ ცვლილებებს და პავის ქმედების წარსულის მოდელის გამეორებად აქცევს. ორივე ლეგენდა, რომელიც ორ რომანშია ცალკე-ცალკე ჩატყვილი, ერთსა და იმავეს ყვება: საზოგადოებას ძალადობისა და წგრევის მუქარა აწევს. იგივე პრობლემტიკაა ასახული ქალაქურ სიმბოლიკაში და იმავე ევოლუციას ვხვდებით ერთი რომანიდან მეორემდე.

ფანტომი, რომელსაც გოლემს ეძახიან - თიხის ქნისი ლელების მოსაგონებლად, ოდესაც რომ გამოუქრნება მაცვან კაბალისტ რაბინს, რომელსაც ერთ დღეს, გეტოს ქუჩებში გამოქცევიო იგი და მანამ ანგრევა თურმე, რაც კი გზად დახვდა, სანამ პატრონმა არ შეიპყრო და მუხლზე დაწერილი ფორმულა არ ნაუშალა, რითაც ისევ არაიარაბიში დააბრუნა - სწორედ ამის ფანტომია, რომელიც მატერიალურს ხდის “კოლექტიური სულის” (sic) გეტოს დამხარეველი სიმპლის ფანტაზმებს. მუქარა, რომელიც უფხოელის სახეს იღებს, სხვა არაფერია, თუ არა იმ პირველი “შეცდომის” აღორძინება - დემიურგი რაბინის ამპარტანება.

“ვალპურგის ღამე” დაფუძნებულია იან ფიქვას ლეგენდაზე - შუსტიტა ომების გმირზე, ტაბორიტების ცალთვალად ბელადზე, რომელმაც ის ერთადერთი თვალციბროლიაში დაკარგა და რომელმაც სიკვდილის წინ ბრძანა, მისი ტყავი დოღზე გადაეჭობათ, რათა სიკვდილის შედეგად გაძლიერდა თავის რაზმებს ბრძოლაში. ბოჰემიელი ქალი - ლეხელი, კოლექტიური მესსიერების ზეპირმესტყვეა: “ყველა ომის კერა ყოველთვის ბოჰემიაში ჩაღვდობა... იგი ახლაც აქ არის და მუდამ იქნება... იან ფიქვა, ჩვენი ბელადი იან ფიქვა... იცი, მოლდომი რატომ არის ამდენი წურებლად? სათავიდან მოყოლებული ელბამდე, ნაპირზე ერთ კენჭს ვერ გადააბრუნებ,

საქართველო

რომ ქვეშ უთვალავი პატარ-პატარა წურბელა არ დაგებდეს. ეს იმიტომ, რომ წინათ მდინარე სისხლისა იყო წურბელები ელიან - იციან, ისევ გაუწმენდებიან სარჩოს." ეს არის პარტიული ლეგენდა (ისტორიულად ტაბორიტები ჰუსიტების ყველაზე "რევოლუციური" ფრთა იყო და ისინი, თავიანთი ახალი წმინტის თანახმად, ქურების ერთიანობასა და ხალხის მშარველობას ქადაგებდნენ - ეს იდეოლოგიური ასპექტი რომანში ნაშუალილია), რომელიც გოლენდისდარ წერეფზე ყვება და მასვე დაუთვალის; ოლინდ იან ფიჯას მარადიული დაბრუნებით გამბოხული გიჟური ღვრილა სისხლისღვრისა, გოლენდის ციკლურ გამორჩენას განსხვავებით, დაკავშირებული არ არის ოდესღაც ჩადენილ სიამაღეს ცოდვასთან და არც დროის შუალედს ემორჩილება. ჩვენ აქ საქმე გვაქვს დაუტყობელ დენდერში სისხლის წყურვილთან: მოლდოს წურბელები მუდამ მოითხოვენ თავიანთ სარჩოს... "როდესაც ომმა იფეთქა, წერს მეირინკი, ძალაუნებურად იან ფიჯას დოლი გამასხენდა".

"სხვა ქალაქები, რაგინდ ძველიც არ უნდა იყოს, თითქოს თავის ბინადართ ემორჩილება... პრპაპა მორქოთაა - მაიორიტეტებით თვითონ ამორჩავენს და მართავს თავის ხალხს, მათი გამჩნის დიდდან, უკანასკნელ ამოსუნთქვამდე", ამბობს მეირინკი.

ლენგნდა, რა სახითაც მს მეირინკი იყენებს თავის რომანში (შუბაირესად ფანტასტიკური სახით), ცარიელი სიტყვა არ არის. გარდა მითიური ფუნქციისა - სამყაროს განმარტება საზოგადოებაში დატუბებული, დამანგრეველი ორსხვის ამოჯრქვევის მეშვეობით - იგი ბედისწერის სიტყვადაც გვევლინება. ლენგნდის რეალიზაცია, მისი გამართლება - ასეთია ორივე რომანის ფაბულის სქემა, რომელიც საშუალებას გვაძლევს თვალს გავადვინოთ, როგორ იქცევა ლენგნდა რეალობად; პრპაპა არის ადგილი, სადაც - როგორც მეირინკი წერს - "მივინა საქათის და საიტიოს შორის უფრო ვინრია, ვიდრე სამეშ სხვაგან".

ლენგნდა, რომელმაც სორცი შეისხა, ამკვიდრებს ბედისწერას, რაც პიროვნებას ისტორიის მაიორინტად აქცევს. "გოლემის" ეპოქაში მეირინკის სურს სჯეროდეს, რომ ვერც ისტორიული ბედისწერა და ვერც კოლექტივი, ხელს ვერ შეუშლის ინდივიდს თავისთავადოა შეინარჩუნოს. ინიციატივის გზა - აი, ეს არის დედაპარულს ათანასეს პერნათის მთელი თვფავდასვლისა. ხილველია და ესტატაში ჩაძირული - პერნათი გოლემის ფანტომს თანდათანობით აიგივებს თავის ორეულთან - მის გულში უქმართი მიმალულ დემონთან, რომლის გამოცნობისა და მუფლენისა და ხიბლისგან თავის დაღწევის ხტელოვნებას, იგი სულ უფრო და უფრო ეუფლება. ლენგნდისთან მისი ბოლო შეყრა, დემისტოვიკაციით მთავრდება: ერთ ღამეს პერნათი, გეტოს ქვეშ დაკლავილი ურცხვ ვიორამ-თავან ერთ-ერთში ჩავა და მოხვდება ოთახში, რომელიც აღარსად გადაის. ამ ოთახში მას ვიდრე ერთხელ გამოეცხადება ლენგნდარული ფანტომი. გარიჟრაჟზე, სიცივისგან ავანკალებული პერნათი, იქვე, კუხებში მიგდებულ, ვილაცის ქურთუკს შემოიკვამს და სუფთა შაერზე ამოვა. მალე მის უკან, ქუაში, ხალხი შეიყრება: "გაფითრებული, მიზისგან მოქცეული სახეების მთელი ლაშქარი". პერნათი ბრბოს შეძწწნების მიზეზს მიხვდება და "შავ ღონის, რომელიც შემოიკვამს..." გაიხდის. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ლენგნდის განმორცილებამ, ყოველ შემთხვევაში, პერნათს, საშუალება მისცა უდიდესი სინათლე მოეპოვეინა. მისი პიროვნების დათრგუნვის მაგერად, მან პერნათს შინაგანი თავისუფლებისკენ მიმავალი კარი გაუხსნა.

"ვალბურგის ღამეში" ბედისწერას სურს, რომ ამბოხებულინი შეინიროს - გაითამაშონ, გაიმეორონ იან ფიჯას ლენგნდა. ძველ ტაბორიტთა მსგავსად, ისინი "მონ ობერის მძებს" დაირქმევენ და დემორჩილებიან მსახიობს, რომელიც ვიდრე დანას გულში დაიცემდეს, ბრძანებას

გასცემს, მისი ტყავისგან დოლი გააკვირონ და ამ დოლის შემზარავი ბავყვით დაიპყრონ შრადნირო... ლენგნდის აქტუალიზაციის მექანიზმი აქ უკვე სხვანაირია. თუ "გოლემში" ხილვებით გამოცდას ვისრულობს ამისკენ მიდრეკილი ან ბედისგან რჩეული პერსონაჟი, "ვალბურგის ღამეში" ამოქმედებულია ჩაგონების მთელი კომპლექსი: ამბოხებულინი ყურს უდგებენ მსახიობის შეგონებას, თავად მას კი, ლუთარგიულ-მედიუმურ მდგომარეობაში მყოფს, მართავს ვინმე კონტესა პოლესენა, იგი კი თავის მხრივ, ემორჩილება მავან შორეულ წინაპარს, რომელიც ისტორიაში ცნობილია "სისხლისა და ავკაცობის სიყვარული". ერთი სიტყვით, აქ ვერავის ნახათ, ვინც ინსტრუმენტი არ არის, ვისაც "არავის მათავს". ერთადერთი ფიგურა, ვისაც რომანში, ფანტატიკური მრისხანების უწყვეტ ჯაჭვში, პიროვნების გამარჯვების, თვითყოფადობის მოპოვების იმედი შეიძლება ჰქონდეს - ექვმი ფლუგბეილია; იგი ერთადერთია, ვინც მსახიობს ხორცშესხნულ უიყვად კი არ მიღებს, არამედ, პირიქით, "გოლემში" პერნათის დარად, მასში თავის ორეულს ხედავს. გადარჩება კი ისიც, პერნათითვ? "სიგივე, რომელმაც პრპაპას ქუჩენი დაიპყრო..." ექვმსაც ვუთქვამდა. უნდა რომ გავხილავ, ხელიდან დაუხსნულტვს "ამ მომზობეულ და თანაც შემზარავ ქალაქს", მაგრამ ადგილის მიზრულება შეუძლებელია. ექვმი ქანანის ღერძი გაუტყვდება; იგი ფეხით აგრძობებს გზას - ისევ იქნ მიაბიჯებს, რკინიგზის ლიანდაგის შხალებზე. "ის იქ უნდა იყოს, გზაჯვარიდინთან..." ამბობს გულში; შორიზონტზე შავი მასა გამოჩნდება: ერთი წუთიც და "მანქანამ ჩაითრია და გადასრია..." საბუდისწერო ქალაქს ვერ გაეცქვი.

მეირინკს თუ დაუფუკერებთ, პრპაპა "შემზარავი" ადგილია: "პირველად, როდესაც სტივენ ბრუკს გადავაბიჯე, საზარეულა შიშმა დამრია ხელი, რომლის ახსნაც შეუძლებელი იყო... ეს გრძობდა, იმ დღეს, ერთი წუთითაც ვერ მოვიცილო..." დავაზუსტოთ, რა იგულისხმება ამ "შიშში". პრპაპა არ არის ექსპრესიონისტების ბერლინი, იგი არც ინდუსტრიული ქალაქია, ურჩხულოვით რომ გაუწვდია საცეკვრო; პრპაპა იმიტომ კი არ გზარავს, რომ მეტსმეტად მოედინისტულია, არამედ იმიტომ, რომ მოწონებულა იყოს ადგილი - ზღვარი - სივრცე, "სადაც ყველაზე მყარია საზღვარი ხილულსა და უხილავ შორის". ეს, კაცმა რომ თქვას, რომაული "mundus"-ს არქეტუპული ხატის სახესხვაობაა - ხწულია, გავლებული იმ ადგილას, სადაც აიგებოდა ქალაქი, რომელიც ზღვარს გაავლდას კულტურულ წესრიგსა და ჩამორჩენილ რეგიონებს შორის... პრპაპა ფანტასტიკის მინაწყალია.

გერანუელდის თარეშნა
თბილისი პრპაპაშიშქალაქი

საბლი

ფილიპ შარაღანი

მილან კუნდერა "შინ"

სოველა, "გამოსათხოვარი ვალსი" პროვინციული ქალაქების "უშო" ჩარჩოშია ჩასმული და ამ ქალაქების სოფლებზე კუნდერა ისევე იოლად ლაპარაკობს, როგორც სხვა ადვოკატს პრაპის სილაბაზე. გულბერველი ყოფა წარმართავს შეყვარებული არჩევანს, ანდა კიცხავს მას - ასეთია ამ ქალაქების ცხოვრების მთავარი ნირი, რაც ბევრ გმირში ერთგვარ "ბოგარობს" ბადებს.

ამ რომანებში პრაპის მონაცემები მოზარდებს უკვე აქვთ გრძნობა, რასაც შეიძლება ნამდვილი "ექსორის" განცდა ვუწოდოთ, თუმცა, იმავე რომანებში, "პრაპი ამოსულების" უდიდეს ბუნებრივებზე მტყვევდება.

"სიცილის და დავენეების წიგნსა" და "ყოფიერების აუტანელი-სიმბუტეში", რომელიც უფრო სერიოზული კლიოთა შეფერილი, გადამწყვეტილების მიღებას პრაპის დატოვებაზე თუ პრაპში დაბრუნებაზე ("სივრება სხვაგან არის" და "გამოსათხოვარი ვალსის" გმირებს მხოლოდ "ქვეყნის დატოვება" და "ემიგრაცია" აკერძოთ პირზე) ყოველთვის თან სდევს ფიქრი ერთგულებასა და დილატზე. ცხადია, ამ სიტყვებს, კუნდერას გმირებისთვის, მხოლოდ პოლიტიკური, შეროკული ან სამარცხვინო მნიშვნელობა არა აქვს. იგი გულისხმობს ერთგულებას სახეებისადმი, რომელიც ზოგჯერ გაქრება ხოლმე, როგორც ამას ტამინას "მაგალითი" გვიჩვენებს - ერთგულება იმისადმი, რაც გაიყვაროს, რაც სისხლბორცვეული და მშობლიურია.

"ყოფიერების აუტანელი სიმბუტე" დიალექტიკური კომპლექსია, სადაც იმას, რაც სტირიადა და იმასაც, რაც მას ერთვის - თუცა ეს ისტორიისთვის უმნიშვნელოა - ხან უპილოვდება და ხან შორდება პრაპული ტერზე.

ჩემოსლოვაკიაში საბჭოთა ჯარის შეჭრის პირველი დღიდანვე ტერებმა მონაწილეობა მიიღო ოკუპანტების წინააღმდეგ მიმართულ თითქმის ყველა "სიძულელი დღესასწაულში". ტერებსა ფორცების მიხედვით, მილან კუნდერა ცხადვე გვიჩვენებს, რომ საბჭოთა ტანკების გამოჩენა პრაპის ქუჩებში მხოლოდ ტრაგედია - იგი მრავალჯერ იმეორებს ამ სიტყვას - და ერთი მილიანი კულტურის განადგურების ცდა არ იყო, არამედ ეს იყო შემზარადი შესაბამისობა, რასაც სხვა ფაქტებთან ერთად, ამხელდა ტერებსა ფორცებში, რომელიც მინიკაბიან ქალიშვილებით გარემორტყმულ ტანკებს ასახავდა. რო-

დესაც მოსკოვიდან დაბრუნებულმა დღებზეცა დიდი დუმილი დაარღვია და დისკუსია წამოიწყო, ტერებამ ისე დამკვირვებლად იგრძნო თავი, რომ საზღვარგარეთ წავიდა. ტომაშის, საბინასა და ტერებს "ტრიო" ერთხანს შევიცარაში შეიყარა (მერე საბინამ გზა გააგრძელა უფრო იქით - დასავლეთისკენ, რაც შეიძლება შორს ბოჰემიანს).

ციურისში ტერებს მაინც შეუნდობს იმით, ვინც ჩემოსლოვაკია "შედლურთა ქვეყანა" აქცია - ნაწილობრივ, იმიტომ რომ უცხოეთში თვითონაც "დებნეკით უძლურად გრძნობს თავს". ტერებს პრაპში ბრუნდება. ქალისადმი პარადოქსალური ერთგულების გამო, თავისუფლად მოაზროვნე ტომაშიც ბრუნდება "გალაში", რომელსაც მისი ქვეყანა შეჭრა, სადაც ბოლოს და ბოლოს, იძულებული გახდება ხელი აიღოს მედიცინაზე, რათა ყოველ ფეხის ნაბიჯზე თავს არ უღალატოს ("ახლა იგი ვიტრინების სარეცხი ჭოკით უგრძნებს მთელ პრაპს"). რომანის ბოლოს, იმიტომ, რომ შემოსევის შემდეგ პრაპა "ძალიან შეიცვალა" და "დაუშწავდა", კიდევ იმიტომ, რომ ტომაში უარი განცხადდა "მოსყიდულიყო", ტერებს და ტომაში საცხოვრებლად სოფელში გადადინა.

როდესაც მილან კუნდერა ქალაქს იხსენებს, იგი არ იყენებს XX საუკუნეში ერთგვარად დაკანონებულ თსრობის მოდერნულ ფორმას: მრავალპლანინობას, "კამერის თვალს", უპირივნობასა და ქალაქის დეკორის გამითიურებას. პირველ ყოვლისა, ალბათ, იმიტომ, რომ ძირფესვიანად ეწინააღმდეგება რომანის ისტორიას (ამის დასტური მისი კრიტიკული წერილებია) და თავიდან არ აკეთებს იმას, რასაც უკვე ჩინებულად გააჩინებს თავი ჯიოსმა, დოს პასოსმა თუ დიოლინმა; ამ იქნენ, იმიტომ რომ წერის ასეთი ტექნიკა, რეალენარიად, მაინც დიდ და მძლავრ ქალაქებთან - მრავალპლანინობასთან არის დაკავშირებული, ხოლო პრაპა არასდროს გარეულა მათ მარჯავთ. კუნდერას რომანებში, პრაპა იყო ქალაქი, რომელსაც ფეხით შემოირბენ და სადაც ცოტას "ცირკულირებენ" (მეტწილად, ტრამვაით); პრაპის სახელი დაკავშირებულია შეყვარებულების სეირნობასთან, პოლიტიკურ დისკუსიონთან და მარტოდმარტო სექსუალთან.

კუნდერას რომანებში მთავარი ადგილი "შინსტაის" ორ ფორმას უჭირავს და იგი მჭიდროდ ებმის ბოჰემიის ბუდკერულ ისტორიას.

მილან კუნდერა იშვიათად აღწერს, საბაგიეროდ ხშირად ასახვლებს ადგილს, სადაც მისი გმირების ცხოვრების რომელიმე "ეკზისტენციალურად" მნიშვნელოვანი ეპიზოდი ვითარდება - მით უმეტეს, თუ მოქმედება ხდება პრაპის "მაგიურ ადგილთან", ძველი ქალაქის მოედანზე, კარლოს ხიდზე ან წმინდა ვაცლავის მოედანზე. ზოგჯერ მილან კუნდერას ფრაზა ისე ძარღვიანია, რომ მას, მართლაც, არ სჭირდება "აღწეროს", რათა პრდა თვალწინ დაგვიდგინოს "მისი ფეხებით მოჩანდა ურცხვენი ხიდი და კოჟი. მუქართი მუშტ-შემართულ წმინდანებს გაქცავეული თვამოცილი ცისთვის მიეხდინათ. ეს ქვეყანად ყველაზე ლამაზი ქალაქი იყო" ("ყოფიერების აუტანელი სიმბუტე").

მანძილი კუნდერასთან ხშირად იზომება პრაპიდან და პრაპის წარმოდგენიდან: ის მანძილია, რომელიც მიჯნავს შორეულ საზრუნავს, შეუთავსებელ წარმოდგენებსა და ურთიერთგამაქარწყლებელ თვალსაზრისს, რომელსაც მონაცვლეობით მიადგება ხოლმე ერთი და იგივე გმირი. საერთოდ, კუნდერას შემოქმედების პირველ ნაწილში, დიდ როლს თამაშობს "პატარა ქალაქიდან" დანახული პრაპის მითი ("უშურბა", "სასაცილო სიყვარული" ზოგიერთი

“მონტაჟის” პირველი ფორმა გულისხმობს პრაქსის ერთი და იმავე ადგილზე ორი, სხვადასხვა ეპოქის სუპერპოზიციის - ოღონდ აქ საქმე გვაქვს არა მარტო ადგილის, არამედ დავიწყების ერთიანობასთანაც, რადგან უკვე დიდი ხანია, რაც ამ ქალაქში, პოლიტიკოსთა და რელიგიის თავკაცთა თავიარი საზრუნავი კვალის ნაშალა გახდარა. პრაქსა, როგორც კუნდერა წერს, “დამხოზბილი ძველები”, “სახელწართმეული ქუჩებისა” (1968 წლის აპგუსტის რუსებისთვის გზის ასარევაად, ხოლო შემდეგ მათი მურერეობის განსადიდებლად) და “ნაშოლი” ისტორიული ფოტოების ქალაქია.

მონტაჟის მეორე ფორმა - ეს არის ქალაქების სუპერპოზიციაც: პრაქსის ხატი მილან კუნდერას რომანებში ხშირად უპირისპირდება დასავლეთ ევროპის სხვა ქალაქებს. პერიფრაზეში, რომლებსაც კუნდერა ამ, იყენებ, ზედმეტად მშვიდი ქალაქების დასახლსათებლად იყენებს, უკვე დევს შეფარული შედარება პრაქსასთან. მაგალითად, ჟენევის იგი ასე მოიხსენიებს: “წყლის ძვლების და შადრეგნების ქვევან” (ხოლო პრაქსას რომანში - “ცხოვრება სხვაგან არის”, იგი “კარიბლეების ქვევანს” უწოდებს).

მილან კუნდერას დათინებამ, რომ კავკას უმოქმედება ჩეხური და პრაქსული ლიტერატურის განუყოფელი ნაწილი იყო, საგრძნობლად შეცვალა საფრანგეთში მისი ნაწარმოებების ხედვა და ახლებურად გააშუქა იგი. ისიც უნდა ითქვას, რომ სწორედ კავკას რომანების დაწვრილებით განხილვამ დიდად შეუწყო ხელი მილან კუნდერას, უკეთ მიზევედრებინა დასავლეთელი მკითხველი, როგორ შეიცვალა ცხოვრება პრაქსაში... სადაც ერთად მოუყრა თავი სიმძიმოლისა და ფუქსავატობის პოლარობისა და პარადოქსების... თუ პრაქსაში ეპოქებს გადავანაცვლებთ, კავკას ცხოვრება და შემოქმედება ნაკლებად პირქუში, უფრო “უდარდელი” მოგეჭყვენება.

იმის გამო, რომ კავკას ხსენება ყოველთვის ახლავს ხოლმე რალადნაირი სიბრალულის ელფერი, კუნდერას უყვარს გაიხსენოს ყველაფერი, რაც პრაქსაში კავკას ცხოვრებას დაატკბობდა და შეამსუბუქებდა: ლამაზი უბნები და სახლები, სადაც იგი ცხოვრობდა, ლიტერატურული ვადებები, რომელთა ხშირი სტუმარიც იყო, გულითადი მეგობრობა პრაქსის ახალგაზრდა ინტელიქტუალებთან, მათ შორის, ცხადია, მაქს ბროდთან. კუნდერას შეუდარებელი ალლი აქვს კავკას “ახირებული” ისტორიების სათავეთა მიგნებაში, რომლის ყველაზე აშკარა და ყველაზე უღწობი წყარო, მისი სიტყვით, ჩეხური “ოხუნჯობა” - ცნობილია, როგორ ხარხარებდნენ კავკას მეგობრები, როცა იგი მათ თავის “ისტორიებს” უკითხავდა. კავკას ზოგიერთი ისტორიისთვის ჩვეული თემა ძალზე მოგვაგონებს სამყაროს, რომელსაც გვიხატავს შაშუკი, ვისი დაბადებისა და გარდაცვალების თარიღიც ზუსტად ემთხვევა კავკასას.

მიუღო ერთი ლიტერატურული ტრადიცია, რომელიც “გოლემით” გვირგვინდება, არაქას სახვას ქალაქად, რო-

მილიც გსრესს, გნუსხავს და გზაზრავს. თუ მილან კუნდერასთან შეგავს ვერაფერს ნახათ, იმიტომ რომ ყოველგვარი მისტიკობა, ფანტასტიკა, ბაროკო... მისთვის მართლა უცხოა. “ზუმრობის” ფრანგულ თარგმანს იგი ყველაზე მეტად სწორედ მისი სტილის “გაბაროკობებს” საყვედურებს. მილან კუნდერას რომანების პუბლიკაციის მოლოდინს სუსხმარია ან პოლიტიკური, ანდა ორივე ერთად, როგორც ეს არის რომანში “ცხოვრება სხვაგან არის”.

შეიძლება კუნდერას პრაქსაში იმიტომ არ გიპყრობოს “უცნაური შიში”, რომ ეს ქალაქი - თუმცა თავად მწერალი ჩეხოსლავაკის სხვა ქალაქში, ბრნოში დაიბადა - ყველაზე “შინაური” ადგილია მისი შემოქმედებისთვის.

ალსანიშნავია, რომ ცენტრალური ევროპის საყვარელი მწერლისგან განსხვავებით, მილან კუნდერას მწერალი ქალაქის მიმართ აშკარად არა აქვს არც “ორჭოლოდი” გრძნობა და არც უცნაური დამოკიდებულება (როგორც ამას ამბობენ მუხილებზე ვენის მიმართ, ბერნჰარდტზე ზალცბურგისა და კავკასზე პრაქსის მიმართ).

ამ შხრიც, მილან კუნდერა მამილიბებელია, როდესაც წერს მუსკატლური ანალიზის პაროდისა, სადაც წარამარა ისმის ფრაზა: “როგორც მე ეს ჩემს ნიგნში ვთქვი”; ამ ფრაზის კონტრ-მაგალითი, რომელსაც კუნდერა ირჩევს და ხშირ-ხშირად იმეორებს რაიმე განსაკუთრებული ინტონაციის გარეშე, არის: “როგორც ეს ჩემს ქალაქში იციან”. მის რომანებში მიდგება თუ არა საქმე “როგორც ეს მის ქალაქში იციან”, ლირიული ემოცია და დიდაქტიკური გზნება ხელისივს სჭიდებს და “ინტონაცია” იცვლება. მილან კუნდერას რომანებში არც მისი ძვევანა, არც ქალაქი, არც ენა და არც მშობლიური სურათები დავისა და თავდასხმის საგანი არასდროს გამხდარა და ეს გასაგებია, რადგან ბოლო ათწლეულის მოვლენებმა ჩეხის თავისთავადობა და თვით პრაქსის კულტურული ისტორიის არეალი მივივე “შეგლად” აქცია.

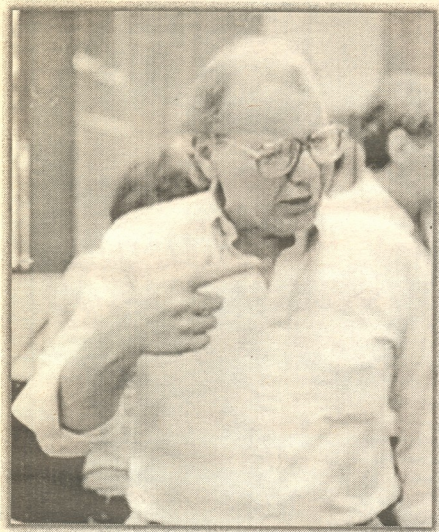
მილან კუნდერას შემოქმედებაში ექსორია და დავინცება აშკარად არ არის შემოფარგლული მხოლოდ და მხოლოდ პოლიტიკური განზოზობებით - პირიქით, მის რომანებში სიფრცისგან (სტორიისგან, განდევნისგან) და ფაშთა სვლისგან მოგვირეო ტანჯვა (სიბერით, ბედისწერით, ან უბრალოდ, ცხოვრებით) ერთ მთლიანობას ქმნის. ამის თაობაზე მილან კუნდერამ შესანიშნავად თქვა უკვე თავის “ზუმრობაში”: არავინა ისე “შინ”, რომ საფრთხე არ ემუქმებოდეს; არავინა ისე “შინ”, რომ მართლა “შინ” იყოს.

ერანგულადან თარგმანს
მისხმალ პრაქსაში

სტილი

გაზი სპარაკიანოვი

მსაზოგადოებრივი მედიის ცენტრი

პოსტმოდერნი - ხელოვნების დეკონსტრუქცია თუ რეკონსტრუქცია

ჯეიმსონი მხოლოდ იწყებდა იმ კულტურული ველის რუკის შედგენას, რომელსაც ფიგურალურად პოსტმოდერნს ეძახიან, მისი ინტერესის საგანს წარმოადგენდა არა მხატვრული და სტილური თავისებურებები, არამედ ამ პერიოდის სოციალური და ხშირად პოლიტიკური კლიმატის შესწავლა. შესაძლოა, ამის მიზეზი მისი მარქსისტული მსოფლმხედველობაა, რომელიც უპირველესად საზოგადოებაში მიმდინარე სოციალურ მოვლენებსა და კლასობრივ დაპირისპირებებზე უფრო ამახვილებს ყურადღებას, ვიდრე მხატვრულ-ესთეტიკურ პრობლემებზე. გაიგვსენით თუნდაც ჯეიმსონის სამეცნიერო ბიოგრაფია. გაიატრი სპივაკთან, ფრენკ ლენტრიკასთან, ჯონ ბრენკმანთან და მაიკლ რინთან ერთად იგი ერთ-ერთი ინიციატორი იყო მოძრაობისა, რომელიც მიმართული იყო იელის სკოლის აპოლიტიკური და ნონისტორიული მოდუსის წინააღმდეგ. ეს შემარცხენე კრიტიკოსების ის ჯგუფია, რომელთაც სცადეს ნეომარქსისტული იდეებმა პოსტსტრუქტურალისტური კონცეფციების საკმაოდ საეჭო კოქტილი დაეზაადინებინა და მცირე დოზის ვულგარიზმს თუ მივუტყვიებთ - მნიშვნელოვან შედეგსაც მიანიჭეს. მათ მნიშვნელოვნად გააფართოვეს იელის სკოლაში დამუშავებული ინტერტექსტულობის თვალსაწიერი, რადგან ლიტერატურულ, საერთო მხატვრული ტექსტის განხილვის ანარმობებდნენ რელიგიის, პოლიტიკის, ეკონომიკის მომცველ ზოგადკულტურული დისკურსის კონტექსტში.

ფრედერიკ ჯეიმსონისათვის პოსტმოდერნიზმი უმთავრესად გვიანი კაპიტალიზმის კულტურულ ლოკავს წარმოადგენს. ხოლო ესთეტიკურ პრობლემებს და მასთან დაკავშირებულ „დასასრულს“ თემას, ისიც აპოკალისფური სულსკვეთებით განიხილავს და ხშირად ამკლავებს ნოსტალგიას წარსულის, კერძოდ მოდერნიზმის მაგალით მიღწევებისადმი.

რატომ მოხდა რომ ისტორიის, თუნდაც გარკვეული სოციალური ფორმაციის „დასასრული“ ასე მჭიდროდ დაუკავშირდა ხელოვნებას. ალბათ ამის მიზეზი ის მრიცხვანია, რომელიც თანმიმდევრულად განხორციელდა პოლიტიკურ მთვლელებს შორის. მანძილზე და რომელიც ხელოვნების მიერ ფილოსოფიის, იდეოლოგიის ფუნქციების აგებას და მის საზოგადოებრივ-კულტურული ცხოვრების ყველა სფეროსთან ინტეგრაციაში მდგომარეობს: თუ ტრადიციულად ფილოსოფია და ხელოვნება ერთგვარი პარალელური გზებით ვითარდებოდა, აქ უკვე სპარად გამოიკვეთა მათი საბოლოო მიზნების ერთიანობა: ფილოსოფია ისევე ისწავებს ყოველგვარ არსის აბსოლუტულ, როგორც ხელოვნება. უფრო მეტიც, ხელოვნება სამაგალითოდაც ფილოსოფიისათვის, რადგან თუ ფილოსოფია ეძებს ქეშმარიტებას, ხელოვნება თავისთავად უკვე გულისხმობს მას საკუთარ თავში. თუნდაც ქეშმარიტება აქ მხოლოდ ილუზია იყოს, იგი მაინც „გაფორმებულია“, კონსტრუირებულია ხელოვნების ნაწარმოებში. ამასთან, ხელოვნების ნაწარმოები ყოველთვის საიდუმლოდ უფრო კონსტრუქცია ან სიმბოლო კი არა, ფილოსოფიური რეფლექსიის უშუალო საგანია, როგორც ქეშმარიტების სივრცის ყველაზე ნათელი მაგალიტი.

ამ სიტუაციის საუკეთესო განმარტებას თავად

გრემინ პოსტმოდერნის დღევანდელი პოპულარობა, მე ვიტყვი - მოდურობა, სულაც არ ნიშნავს, რომ მისი მნიშვნელობა, ლოკავია და ფუნქციები სრულად არის შესწავლილი და გააზრებული. პირიქით, პულრალობის დიქტატურა, რომლის პრესის ქვეშაც გვიწევს არსებობა, სულ უფრო ბუნდოვანს ხდის მის სახეობებსა და კავშირებს და გვაიძულებს ვაღიაროთ, რომ სწორედ ეს ბუნდოვანება, დისკურსული სისტემების პოლიფონია, „მბინობა“ (ცნდრიუ რენტიონის ტერმინი) მისი არსებობის პირობაა.

ამ სტატუსის სტიმული ფრედერიკ ჯეიმსონის ესკემ „ხელოვნების დასასრული თუ ისტორიის ფინალი“ მომცა, რომელიც შესულია 1994 წელს გამოსულ წიგნში „პოსტმოდერნიზმი და მომხმარებელი საზოგადოება“. თავის დროზე თავად ჯეიმსონი ფან-ფრანსუა ლიოტარის წიგნის, „პოსტმოდერნული ვითარება“, ინგლისურენოვანი გამოცემის წინასიტყვაობაში წერდა: „იგი პოსტმოდერნიზმის მოდერნი თემით, პროვოკაციული სიხვადით ააშკარავენს ამ საგნის არსს, მას შემდეგ რაც პოსტმოდერნიზმმა სრულად შთანთქა დომინანტურ კულტურასა და ესთეტიკასთან განუთქილება. იგი ხაზს უსვამს საცებით განსხვავებულ სოციალ-კულტურულ მომენტს, რომლის წინააღმდეგაც მიმართულია მისი სიხვადეები და ინოვაციები: ეს ახალი სოციალური და ეკონომიკური მომენტია (თუნდაც სიტყვა) რომელსაც ხან მედია-საზოგადოებას, ხან კი საზოგადოება-საქეტიკოსებს (გი დებორდი), მომხმარებლებს ანდა პოსტინდუსტრიულ საზოგადოებას უწოდებენ“.

იგივე სიტყვები, დიდი წარმატებით თავად ფრედერიკ ჯეიმსონის წიგნისთვისაც შეგვეძლო წაგვემდღარებინა. ისევე როგორც ლიოტარის, ჯეიმსონის მოცემული წიგნიც უპირველესად არსებული საზოგადოების, მიმდინარე სოციალ-ეკონომიკური პროცესების აღწერისა და მიმართულებების დაფიქსირების თვალსაზრისით არის საინტერესო.

ჯერ კიდევ თავის ადრეულ ნაწარმოებებში, როდესაც

ჯეიმსონი გვაძლევს, როდესაც იგი სამოციანი წლების ხელოვნებაზე, კერძოდ კი - თეატრზე საუბრობს და ხელოვნებისა და ისტორიის, ესთეტიკისა და პოლიტიკის მტკიცე კავშირს ასახულებს ვიეტნამის ომის მაგალითით, სადაც კულტურული ინსტიტუციებისა და სისტემების - მთლიანად მაღალი ხელოვნების სახელმწიფოებრივი პრესტიჟის სრული თანამონაწილეობა დასავლური ღირებულებების დაცვას გულისხმობდა :

“ეს უპოქა მეტად ცვალებადი პოლიტიკური პერიოდია და ინოვაციები ხელოვნებაში, თეატრში, თუნდაც ყველაზე ესთეტიზირებული და მინიმალურად პოლიტიზებული დადგმები და რეჟისორები, ყოველთვის ერთი უტილობელი ქეშმარიტებიდან ამოდიოდნენ, კერძოდ: თეატრალური წარმოდგენა, ამავე დროს, პრაქსისის ფორმაცა და ცვლილებები თეატრში, თუნდაც უმცირესი, წვილის შეტანას თავად ცხოვრების, მსოფლიოს, იმ საზოგადოების შეცვლაში, რომლის შემადგენელი ნაწილი და სარკვევ თავად თეატრია. მართლაც, 60-იანების პოლიტიკამ, განსაკუთრებით ეროვნულ-განმანთავისუფრებელმა ომებმა ვიეტნამის ომის წინააღმდეგ ერთგვარი მსოფლიო მასშტაბის პროტესტის ფორმა მიიღო. თეატრალური ინოვაციები კი, თავისმხრივ, ესთეტიკური პროტესტის სიმბოლური ფესტის სახით ჩამოყალიბდა, რადგან მათ ვინორ ესთეტიკური და თეატრალური ენის მიღმა პოლიტიკური პროტესტის ენაც მოიცავს.”

ამრიგად, ჯეიმსონი ხატავს სურათს, სადაც ხელოვნება ისეთ სრულ დიფუზიასა და ექსპანსიას განიცდის სოციალური ცხოვრების ყველა დარგში, რომ „აღარ არსებობს განცალკევებული დისციპლინა, არამედ არსებობს მხოლოდ ერთიანი ატმოსფერო - საზოგადოებრივი სფერო და კოლექტივიზმის სუბსტანცია, რომლითაც ესაზღვრებით და ვსუთსავთ.“ ასე აყალიბებს იგი პოსტამოდერნიზმის პირველ მნიშვნელოვან თავისებურებას, რომელიც ხელოვნების, ფილოსოფიის, ზოგადად მეცნიერების და სოციალური სფეროს აღრევასა და ერთიანი კულტურული ველის შექმნაში მეგობრადობს. ასე რომ, ყაბაღღებულ „ისტორიის დასასრულთან“ „ხელოვნების დასასრული“ კავშირს საკმაოდ სერიოზული საფუძველი გაუწინდა.

თუმცა, დაფურუნდეთ კვლავ ჯეიმსონს, რომელიც თვლის რომ „ისტორიის დასასრულის“ თუკა „ხელოვნების დასასრულიდან“ იღებს სათავეს. ეს უკანასკნელი პოპულარობით 60-იან წლებში სარგებლობდა (ასეთი მემკვიდრეობითობა საკმაოდ საკამათოა და, ვფიქრობ, ორივე „დასასრული“ იმინენტური ცნებებია და ორივე თითქმის თანაბარი კოეფიციენტით გამომდინარეობს ერთიმეორისაგან, თუნდაც ქრონოლოგიური თვალსაზრისით). ჯეიმსონი „ხელოვნების დასასრულისაში“ მავალ გზას შევნიშნებთ წარმოშობაში შედგას, რაც იმ პერიოდში ყველა ინსტანციაში ყველაზე აქტუალურ საკამათო თემს წარმოადგენდა: „მარკუზედან დაწყებული ტრუ შტედენის საკვირო ამპატებებით დამთავრებული“. მართალია, ჯეიმსონი არ მიაღებს, რომ შევნიშნებს დიდად არ აუბანავს და ზოგადად თეატრული ინოვაციების ნაწილად განიხილავს, მაგრამ იმასაც აღნიშნავს, რომ „ამ პერიოდში თეატრალური პრაქტიკა ყველაზე ახლის დგას განახორციელებულ ტექსტთან, როგორც მისი საბაზი (პრეტექტი), ან შესაძლებლობის პირობა. შევნიშნავს კი უკიდურესობამდე მიყვანა ეს სიტუაცია: მას სასეტილი უკუადგომ ტექსტის მიზნის (პრეტექსტის) ძიება, შემოიფარგლა სექტაკულით - როგორც წინადა წარმოდგენით და ამით შეეცადა მოესხნა ზღვარი და წინააღმდეგობა ფიქციასა და ფაქტს, ხელოვნებასა და ცხოვრებას შორის.“

ამ შემთხვევაში ჯეიმსონი ორიგინალური ნამდვილად არ არის. 90-იანი წლებიდან დასავლელ თეორეტიკოსებს შორის დღეირ პოპულარულია მოსაზრება ზოგადად საზოგადოებრივი ცხოვრების კარნავალურ, მსაკარდულ ხასიათზე, სადაც ყველაფერი ყოვლისმომცველ შუებიზ-

ალექსანდრე კოტეი

ნესად იქცა: პოლიტიკასა და ეკონომიკიდან - გომერციკალიზებულ ხელოვნებამდე გაიხიხნებ ჯეიმსონის ამ მოსაზრების რადენიმე „თანამომხე“.

საზოგადოებრივი ცხოვრების, როგორც საყოველთაო წარმოდგენის თეორია მჭიდროდ უკავშირდება ჟან ბოდრიარის მიერ დამუშავებულ იდეას თანამედროვე სამყაროს, როგორც „სიმულაკრების“, ცნობიერი დეკონტრეების, მოწყვენიბობის შესახებ. სიმულაკრები და მოდელეები ქმნიან მუდმივ შეცვლადობის სიტუაციას, სადაც ცხოვრებისა და შემოქმედების ყველა სფერო სხვა არაფერია, თუ არა გათამაშება, სიმულაცია, ტყვეობა. საყოველთაო სიმულაცია არის სიკვიდის განაპირობებს, სოციალური კონტექსტში კი სამყარო-სიმულაკრი ყოველივეს ერთ დიდ სოციალურ ფაზრიკად აქცევს.

ამ მოსაზრებას ემხრობება ჟან ფრანსუა ლიოტარიც, რომელიც აყალიბებს თანამედროვე კამბოლისტური საზოგადოების, როგორც გარკვეული გაერთიანების ფორმის თეორიას. ეს საზოგადოება ხასიათდება დლით-დღე მზარდი „არასანდობოით“, ლეგეტიმირებადი „მეტანატრეტივების“ (მგ. ის, რომ ყოველი საზოგადოება მისი წევრების კეთილდღეობისათვის არსებობს) მიმართ. ლიოტარიც იმეორებს ვიტგენშტაინის იდეას ენობრივი თამაშების შესახებ. ენობრივი თამაში თავის შრივ ენის, როგორც ტრანსლური მთლიანობის მოაზრების შეუძლებლობას განაპირობებს. იგი ხაზს უსვამს მეცნიერების, ხელოვნების და სხვა ინსტიტუციების წარმოდგენითობას, პერფორმაციულობას, რომელიც ყველა ქეშმარიტებას საკუთარ, მომხმარებელი საზოგადოების უმთავრეს პრინციპსა და წესს უმორილავს: „მასქიმალური პროდუქცია - მინიმალური დანასარგებო!“

ამრიგად, სიმულაციის, როგორც სამყაროს არსებობის თანამედროვე ფორმისა და პოსტმოდერნისტული საზოგადოების ცნობიერების თეორია პერფორმანსისა და შევნიშნის თეორიასთან იდენტეფიცირდება. შესაბამისად, ხელოვნებისა და გარესმყაროს პრობლემა განიხილება,

როგორც განუყოფელი ქალაქის ეკონომიკის მრავალფეროვნებასთან: ფულით გაცვლისა და ცირკულაციის, მოდის, ტექნოლოგიის, ინფორმაციის, მასმედიის მიერ რეკლამირებული და სტიმულირებული კულტურული ფანტაზიებისგან, რაც საბოლოოდ ჩამოყალიბდა ერთიან დისკურსულ სისტემად, პოდრიარისტული ცდუნებამ, რომელიც განუწყვეტლივ წარმოქმნავს ითრებს საზოგადოებრივი და ინდივიდუალური ცრურების ყველა სფეროს.

დავებრუნდეთ ჯეიმსონს, რომელიც "ხელოვნების და ისტორიის დასასრულს" ცნებებს შვედს უკავშირებს და "ამალტელუსს" და "შვენიერს" შორის ცნობილ დაპირისპირებზე რეფლექსირებს. აქ ჯეიმსონი საოცარ ოპტიმიზმს აძლავნებს და კარგად თუ დავუკვირდებით, საერთოდვე უარყოფს "ხელოვნების დასასრულს" იმის მტკიცებით, რომ ეს "დასასრული" მხოლოდ "ამალტელუსს" ენება, "შვენიერება" კი - რომელიც დეკორატიულ ხელოვნების (მაგალითად შოლანდიური ნატურალიზმი) აბოლუტიზმად შეგვიძლია წარმოვიფიქროთ, დასასრულს ეს არა, ერთგვარ აყვავებამაც განიცდის და კიდევ დიდხანს "დამაშვენებს ისტორიის კვარცხლბეკს" (საერთოდ ჯეიმსონისათვის დამახასიათებელია "დასასრულზე" მოაღვლითი რიტუები საუბარი. ეს კი მათეორეზიბებს, რომ იგი ხელოვნების დასასრულიმ გარკვეული სტილური მიმართულების დასასრულს ხედავს, ხოლო ისტორიის დასასრულს - არსებული სოციალ-ეკონომიური ნატიონის ეს შემდეგი განვითარების შეუძლებლობას გულისხმობს.) ეს გარკვეულწილად აკონებს და ცრება არ იყოს, ბუნდოვანსაც ხდის საგნის მნიშვნელობას). სწორედ აქ იჩენს თავს ფაქტორი, რომელიც მე იხილავდა მნიშვნელოვან ძაფთაღზე, რომ სათაურშიც კი გამოვიტანე. ეს ხელოვნების თანამედვერულ დეკონსტრუქციამთ დავიჭირებული უნდაური რეკონსტრუქციამა, რომელსაც ჯეიმსონი უკვდავ ისევ ამალტელუსისა და შვენიერის ოპოზიციას სევადვირებს. მისი აზრით "ხელოვნების დასასრული" ამალტელუსის (მოდერნიზმის ხელოვნების) შვენიერებით (პოსტმოდერნისტული ხელოვნებით) ჩანაცვლებაში გამოიხატება.

ერთი ნუთით გადავუხვიოთ თემას და მოდერნ-პოსტმოდერნის დაპირისპირების ჯეიმსონისული ვერსია გავხსენოთ. საერთოდ, პოსტმოდერნული ხელოვნების დახასიათებისას ჯეიმსონი იმ პოზიციიდან გამოდის, რომ პოსტმოდერნული ხელოვნების თითქმის ყოველი ნიმუში მაშალთ მოდერნიზმის მიღწევისაგან საპროტესტო რეაქციას წარმოადგენს და პირდაპირ აღხადებს, რომ მოდერნიზმის მარცხი და სერიოზული ცვლილებები კულტურასა და საზოგადოებრივ სფეროში დაკნინების ტენდენციას აძლავნებს: "ამ ცვლილებას არ ახასიათებს და შეესაბამება უნებ გადაადგილება და მხოლოდ კრიტიკული და შემოქმედებით შორის რამბი-ინტელექტუალური დაპირისპირება აჩვენებს, რომ მთავაკიდან იაკობსონზე, ბრესტიდან ბარტზე, პრუსტიდან დელვუზე, ან ჯოისიდან ეკვრე გადასვლა დამრეცი დიაგრამით წარმართა." ჯეიმსონს თუ დავუფერებთ, პოსტმოდერნი საკუთარ კულტურულ ინესტიციებს სწორედ მოდერნის პროდუქციის თანდათანობითი ამოწურვის პროცესში ახადებს: "ეს პოსტმოდერნის მთავარ სახეა და შვენიერისა და დეკორის დაბრუნება მოდერნისტული ამალტელუსის ავიაგლას, ხელოვნების მიერ აბსოლუტსა და ტესმარიტებაზე პრეტენზიების უარყოფა, მისი - როგორც აშკარა სიამოვნებისა და კმაყოფილების სათავის რედეფინიცია (განსაკავებით მოდერნული ტკობისაგან - ქსეშთითუტუტუ).

საბოლოო ვაშში, ჯეიმსონი 90-იანების ეპოქის მცვერალა, თვალსაშიწრეულ თვითმნიშვნელობისა და კონზუმეციის მომენტად გვიხატავს, ხოლო პოსტმოდერნის ეპოქაში ხელოვნების მდგომარეობას კულნარიულ სტატუსს ადარებს, თუმცა, არ იფიქრებს პოსტმოდერნის მნიშვნელოვან თავისებურებებსაც: განათლებას, საზო-

გად-უბერეც სვეროსა და ინფორმაციული ეპოქის ეპიბრენტისა. ამით იგი ხაზს უსვამს ჩვენი დროის მნიშვნელოვან ისტორიულ დავითარებას, კულტურის მასიურ ექსპანსიასა და კომოდიფიკაციას ყველა დარგში - პოლიტიკას თუ ეკონომიკაში, რომელთაგანაც იგი სრულად განცალკევებული იყო მოდერნის პერიოდში: "პოსტმოდერნის ეპოქის დედიფერენციაციის გრანდიოზულმა მოძრაობამ კიდევ ერთხელ წაშალა ეს ზღვარი. აი, რატომ არის ასე ხელსაყველი ჩვეს პოსტმოდერნისტულ მომენტში გრანდიდური ცხოვრებისა და საერთოდ სოციუმის ყინადიზებული კულტურისზაციის ხაზგასმა... შვენიერის დაბრუნება პოსტმოდერნში სისტემური დომინანტის სახით უნდა განხაზვდეთ, როგორც ზოგად რეალობის კოლიზიზაცია სივრცული და ვიზუალური ფორმების მიერ, რომელიც, ამავდროულად, იმავე სრულად კოლიზებული რეალობის მსოფლიო მასშტაბის კომოდიფიკაციასაც გულისხმობს."

ამრიგად, "ხელოვნების დასასრულიმ" ერთგვარი რეკონსტრუქცია ილანდება, რომელსაც პირობითად "შალ დეკორატივიზმს" დავარქმევ. ისევე, როგორც ჩვენი ბინების კედლებზე დაკიდული შოლანდიური ნატურორჩეხაზრებს თვალს და ჩვენსაც კომფორტის სრულყოფის ენსახებრება (რასაც ძნელად თუ ვიტყვით მოდერნიზმის ნომუშებზე, რომელიც მტკივნეულად გვახსენებს ჩვენი საზოგადოების აბსურდსა და ტრავმატიკურ ყოფას), პოსტმოდერნიზმიც ხელოვნებას მოთხოვნილებს სვერის დაუქვემდებარებას და პროდუქციის ფუნქციის ანჭქებს, რომელიც ასევე საზოგადოების მსუყე კეთილდობისა და მაშალარი თვითკმაყოფილების დასაკმაყოფილებლად არის მოწოდებული.

ვიდრე "ისტორიის დასასრულის" თემის განხილვას შეუდგებოდ, ერთი ნუთით უნდა დავიხვე ჯეიმსონის უფრო აგრეული ნაწარმოებისაკენ, "წარმოსახული და სიმბოლური ლანთანა: მარქსიზმი, ფსიქოანალიტიკური კრიტიკა და სუბიექტის პრობლემა" (1973), რათა უკეთ გავერკვეთ ისტორიის ჯეიმსონისეულ გაგებაში. აქ ისტორიის იგი შემდგენარად განხაზვრავს: "ისტორია... ჩვენი თვის მიხედვით ტექსტის ფორმით არის მისაწვდომი. ხოლო, ისტორიისა და რეალობისთან ტექნი მდგომარეობა უტყებლობლად გულისხმობს მის ნინასწარ ჩვენიტუალიზაციას, ნარატივიზაციას ისტორიულ არაცნობიერში" რაც შეეება ნარატივის ჯეიმსონისეულ გაგებას, აღსანიშნავია, რომ იგი ნარატივს საცივიფერე ეპისტემოლოგიური ფორმის სახით განიხილავს. ადამიანის გრენება აღსაქმელ ობიექტს მხოლოდ თხრობითი ფორმით ხედავს - ადამიანისთვის საშვარი მხოლოდ ისტორიის, მასზე ნაამბობის სახით არის გასაკებო. რაც შეეება გეგმისონის ერთ-ერთ ყველაზე პოპულარულ კონცეფციას პოლიტიკური ან ისტორიული არაცნობიერის უსწევება: ფაქტორი აქ ორ მთავარი პრინციპიდან გამოდის.

1. ყოველი ცალკეული ინდივიდის ცნობიერება სასქეპით განპირობებულია ისტორიული, სოციალური, კლასობრივი, ანუ დივოლოგიური თვალსაზრისით.

2. ყოველი ცალკეული პიროვნება ამალტელუსის საკუთარი მდგომარეობის, საკუთარი დივოლოგიური განპირობებულობის სრულ ფატალურ გაუცნობიერებლობას.

აქედან გამოდინარე, ვრედვიკო ჯეიმსონი მთელს ისტორიას განიხილავს, როგორც ერთიან კოლექტიურ თხრობას, რომელიც წარსულს აწმყოსთან აკავშირებს. ეს თხრობა კი ძირითადად ერთ თემაზეა აგებული - "კოლექტიური ბრძოლა, რომლის მიზანაც საჭიროების სამეფოს ბორკილებიდან გათავისუფლებაა". მე გმირი, მიმდინარე ისტორიის დასასრულზე სწორედ ამ მომენტთან არის დაკავშირებული: საზოგადოების ცნობიერების სრული განპირობებულობა, მისი უმაღლესი ღირებულების ანგატირებულობა საუკეთესო წინადადება კლასობრივ ბრძოლას, როგორც ისტორიის მამოძრავებელი ძალის დასაოკებად.

„ისტორიის დასასრულის“ თემა მჭიდროდ უკავშირდება რუსი ემიგრანტის, სტალინის თავყვანის (ცემელის, ალექსანდრე კოვეცის სახელს, იგივე აზრი იქცა სათავედ „იდეისა, რომლითაც ფუჟუიამამ 1999 წლის ზაფხულში შეძრა მსოფლიოს ყურნალისტები“. ეს არის შეხედულება, რომ ცივი ომის დასასრულის კამბიტალიზმი და ბაზარი შეიძლება დეკლარირებულ იქნას, როგორც ვაცხოვრობის ისტორიის ფინალური ფორმა. აქ ჯეიმსონი, როგორც მონივე მარქსისტი თეორეტიკოსი, მარქსის მიერ ჩამოყალიბებულ „ისტორიის დასასრულის“ ვერსიას მიმართავს და უკანასკნელის ორ თავისებურებაზე ახსვავს ყურადღებას:

1. იგი „ისტორიის დასასრულზე“ კი არა, პრეისტორიის დასასრულზე საუბრობს, კერძოდ იმ პერიოდის დადგომებზე, სადაც ადამიანთა კოლექტივი საკუთარ ბედ-იღბალს აკონტროლებს და ისტორიაც კოლექტიური პრაქსისის ფორმა და არა ბუნებისა თუ ფიციტის, ბაზრისა თუ ფულის არაშეზღუდვი დეტერმინიზმის საგანი.
2. ეს პრეისტორიის დასასრული მას წარმოუდგენია არა მოვლენებსა და კონკრეტული ქმედებების სახით, არამედ სისტემის, ან უკეთ, პროდუქციის თავისებურების თვალსაზრისით.

მარქსისაგან განსხვავებით არც ფუჟუიამა და არც კოვეცი არ განიხილავენ საკუთარ „ისტორიის დასასრულს“ ამგვარი ისტორიულ-მატერიალისტური, თუ სისტემატური კუთხით და შეეცადნენ არსებითად იდეალიზტურ მხარეზე აკეთებენ აქცენტს. კერძოდ იმაზე, რომ ბაზრისა და მონას შორის პრაქტიკაზე მსჯელობით იგი ისტორიის მამოძრავებელ ძალაზე - აღიარებისათვის ბრძოლაზე მიგვიბრუნებს. ამ ტენდენციის გამო ჯეიმსონი კოვეცს სოციალურ ფსიქოლოგიასა და ეკონომიკური ცივილიზმთან დაბრუნებაში ადვანსაულებს: „მოვინებთ, თეორეტიკოსები შეაჯერებენ „ორ მოტივს, რომლებიც კოვეცმა პლეტონატის სახით დაუპირისპირა ერთმანეთს: არა მომხმარებლობის ან სტლის ცივილიზაცია, არამედ მათი ინტერცვალებადობა - მომხმარებლობის ფერხული, როგორც ლიბიდოზური ინტენსივობის ბალ-მასკარადი.“ ფუჟუიამასეულ დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ბაზრის ოდნავ უფრო ორიგინალური ინტენტივაციაც სოციალურ ფსიქოლოგიასთან გააბრუნებს: „მომხმარებლობა და ეთნიკური სამოქალაქო ომები - აი, რა არის ჩვენი ეპოქის მთავარი ნი-შანივებისებ.“

ზანც რას წარმოადგენს ჯეიმსონისეული „ისტორიის დასასრული“ როგორც თავად ავტორი განამარტავს, „ეს არ არის არცნობიერი შიში მომავლისა და დროის ნი-შანზე. იგი გამოხატავს ახალ მსოფლიო სისტემაში სიგრძის შეკუმშვის გრძობას და გლობალიზაციისა და ტრანსციონანალური კორპორაციების ახალი მსოფლიო ბაზრის სება, უფრო ფუნდამენტური საზღვრის დახურვას ნინანსარმატეკულს.“

ჯეიმსონისათვის ამისავალ წერტილს ფუჟუიამას „ისტორიის დასასრული“ ზოგიერთი თავისებურება წარმოადგენს. მაგალითად, მომავლის წარმოსახვის შეუძლებლობა - ისტორიული წარმოსახვის ბლოკირება, რომელიც სწორედ სიგრძის ფუნდამენტური შეზღუდულობის შედეგია. ამ სიტუაცია ინსტიტუტორად, გვიანი კამპიტალიზმის კულტურული ლოგიკის მდროშე ჯეიმსონი, სწორედ კამპიტალიზმის მესამე საფეხურზე გადასვლასა და მის თანამედ შორსმჭვრეტელურ დამოკიდებულებას ასახელებს მსოფლიოს ჯერ კიდევ არაკომოდოტიცირებულ ნაწილების მიმართ. მაგრამ აქ ჯეიმსონი კვლავ მარქსს დაესხება ოპტიმიზმს: „ვიდრე თუ მსოფლიო ბაზარი თავის მიჯნას არ მიადევს და საგნებისა და შრომის დახარფვება უნივერსალურ პროდუქტად არ იქცევა, დასასრულზე ფიქრი ჯერ კიდევ ადრია.“

ეს თეზისი ისე არ უნდა გავიგოთ, თითქმის ჯეიმსონი აქცენტს მხოლოდ ისტორიის გარდუვალ დინამიკაზე, დროით ფაქტორზე აკეთებდეს. ჯეიმსონი ყოველთვის

ფ. მ. ლოსტოვი

ხაზს უსვამდა, რომ პოსტმოდერნს არა დროითი, არამედ სივრცული კატეგორიის მნიშვნელობით იყენებს. პოსტმოდერნის დროითი და სივრცული თავისებურებების დახასიათებისას კი, მათ „ფუნდამენტურ პარადოქსულობას“ აღნიშნავს და აცლინებს მთელ სისტემას, სადაც დროითი კატეგორია ინტეგრულად გარდაიქმნება. იგი მსჯელობს სოციალურ-კულტურულ ცხოვრებაში მიმდინარე სწრაფ ცვლილებებზე და ამ უკანასკნელთა თავისებურებაზე - მოახდინონ ცხოვრების მაქსიმალური სტანდარტიზაცია: პოსტმოდერნი ისეა მონყობილი, რომ მისი დინამიკა და გლობალური ცვლილებები უშველელ სტატისტკას გულისხმობს. როგორც ფუჟუიამა აღნიშნავდა: „ჩვენ აბსოლუტური დისპარსისა და განსხვავების მონორტორობის ნინაშე ვდგავართ.“

რა თვალსაზრისით შეიძლება ჩვენთვის მნიშვნელოვანი იყოს ეს მოვლენები? ჯეიმსონი ხაზს იმ მომენტს უსვამს, რომ ჩვენ „მიმდინარე მომენტისა და საუკუნის ისტორიული შინაარსისა და მნიშვნელობის დაცვა“ გვევალებს. „კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია გაკვეთილი, რომელსაც მოდერნის ნინა პერიოდი გვაძლევს, და რომლის ნინაღმდგავს ასე გვიჭირს თავის დაცვა, მიუხედავად იმისა, რომ სრული ისტორიული ანეზიზისა და თავად ისტორიულობის გერმანების ჩანშობით შევეცადეთ ეპიკონონის უსიზოვნო შერჩობა დაკვირვება დაკონკრეტოთ მოდერნის მიმართ ჩვენი დამოკიდებულება. იგი არც მასთან დაბრუნების ნოსტალგიური ძახილის ტოლფასია და არც მისი რეპრესიული ნაკლოვანებების ოიდიპალური კომპლექსისა - ეს არის დიდი მონოდება ჩვენი ისტორიულობის მიმართ, და თუ აქ წარმატებას მივაღწევთ, ეს დაგვებმარება ავადდგინოთ მომავლის აზრი და ტქმპარიტი ცვლილებების შესაძლებლობა.“

შესაძლოა, მიმდინარე „ისტორიის დასასრულის“ ფონზე ყველაზე მნიშვნელოვანი არსებული სიტუაციის გაანალიზება და თავის დაქრენის გზების ძიება. სწორედ ამ საქმიანობით არის დაკავებული მაგალითად, იულია კრისტევა, რომელიც თავის ერთ-ერთ საპროგრამო გამოსვლაში ვენციუს ბიენალეზე, მსატრენებს და კრიტიკოსებს „დაკარგული საფუძვლების“ ძიებისაკენ მოუწოდებს. თუმცა ჯეიმსონისათვის ეს, ალბათ მხოლოდ დროის ფუჭი კარგავა, რადგან „სივრცე უკვე იმდენად შეკუმშულია, რომ სარქველის ძიებას აზრი აღარ აქვს.“

ჟურნალის შუამკობა

დემოკრატის მომავალში უფროდ გამოუჩნდება მოცი-
ლე. რა იქნება მისი მთავარი იდეოლოგიური და პო-
ლიტიკური მეტოქე? ჩემი აზრით, თანამედროვე ვითარება-
ში, დემოკრატის ყველაზე სერიოზული მოქიშპე აზიაში
გამოვლინდება. ამასთან, მიმაჩნია, რომ იდეოლოგიური
დონის მოვლენები სამოქალაქო საზოგადოებისა და კულ-
ტურის დონის მოვლენებზე იქნება დამოკიდებული. ნათქ-
ვამის არსის ასახსნელად საჭიროდ მიმაჩნია მოკლე მეთო-
დოლოგიური ეტიკურსი.

არსებობს ოთხი დონე, რომელთა საფუძველზეც უნდა
მოხდეს დემოკრატის კონსოლიდაცია. ყოველი ცალკეული
დონე მითითვს შესაბამის ანალიზს.

I დონე: იდეოლოგია არის ნორმატიული მრწამსი იმ-
ის შესახებ, რამდენად წესიერია დემოკრატიული ინსტიტუ-
ტები და მათი მხარდამჭერი საბაზრო სტრუქტურები. ცხა-
დია, დემოკრატიული საზოგადოება ხანგრძლივად ვერ
იარსებებს, თუ ხალხს არ ექნა იმის რწმენა, რომ დემოკ-
რატია მმართველობის ლეგიტიმური ფორმაა. მეორე
მხრივ, დემოკრატის ლეგიტიმურობის შესახებ ფართოდ
გავრცელებულ რწმენას დემოკრატიული ინსტიტუტების
ჩამოყალიბების ან კონსოლიდაციის უზარბოხთან უზდე-
ბა თანაარსებობა. პირველ დონეს მიეკუთვნება რაციონა-
ლური თვითშეგნების სფერო, სადაც ლეგიტიმურობის
აღქმა მოულოდნელ ცვლილებებს განიცდის. დემოკრატი-
ა და ბაზრისთვის ხელსაყრელი ამგვარი ცვლილებები
ბოლო 15 წლის განმავლობაში მთელ მსოფლიოში განხორ-
ცილდა.

II დონე: ინსტიტუტები. ეს სფერო მოიცავს კონსტიტუ-
ციებს, სასამართლო და პარტიულ სისტემებს, საბაზრო
სტრუქტურებს და ა.შ. ინსტიტუტები იდეებით სწრაფად
არ განიცდის ცვლილებებს, მაგრამ მათზე მანიპულირება
მაინც არის შესაძლებელი სახელმწიფო პოლიტიკის მეშვე-
ობით. ეს ის დონეა, რომელსაც მოიცავდა პილო წლებში
მიმდინარე პოლიტიკური ბრძოლა - ახალი დემოკრატიუ-
ლი სახელმწიფოები, უფრო ასაკოვანი დემოკრატიების
ხელშეწყობით, ცდილობდნენ სახელმწიფო სანარმოების
პრივატიზებას, ახალი კონსტიტუციების შექმნას, პარტიე-
რის კონსოლიდებას და ა.შ. ნეოკლასიკური ეკონომიკის
წარმოადგენელთა უმრავლესობა მეორე მსოფლიო ომის
შემდგომი პოლიტიკოსების მსგავსად, ამ დონის ანალიზს
იყენებს საყრდენად.

III დონე: სამოქალაქო საზოგადოება სახელმწიფოსგან
გამოკლავებული და დემოკრატიულ პოლიტიკურ ინსტი-
ტუტებზე დაფუძნებული, სპონტანურად წარმოქმნილი სო-
ციალური სტრუქტურების საწყაროა. ამ სტრუქტურების
ფორმირება გაცილებით ნელა მიმდინარეობს, ვიდრე პო-
ლიტიკური ინსტიტუტებისა. იგი სახელმწიფო პოლიტიკის
მხრიდან მანიპულირებასაც ნაკლებად ექვემდებარება. ახ-
ლი წარსულმდე სამოქალაქო საზოგადოების ანალიზი
იშვიათად ხდება. დასავლეთში სამოქალაქო საზოგადო-
ება მოდერნიზაციის უცილობელ თანამგზავრად მიჩნე-
დნენ მაშინ, როდესაც აღმოსავლეთში მარქსისტები მას
უფრავდნენ, როგორც სიცრუეს, მცდარობას. კომუნისტების
წერეთის შემდეგ კვლავ მოდერნი შემოვიდა სამოქალაქო სა-
ზოგადოება, ვინაიდან პოსტ-ტოტალიტარული საზოგადოე-
ბა სოციალური სტრუქტურების განსაკუთრებული დეცე-
ნტალიზით ხასიათდება. ეს სტრუქტურები სტაბილური დემოკ-
რატიული პრაქტიკური ინსტიტუტების აღმოცენების აუც-
ილებელი წინაპირობებია. სამოქალაქო საზოგადოების ან-
ალიზის თვალსაზრისით, ბოლო ოც წლის განმავლობაში
დიდი და საინტერესო სამუშაო ჩატარდა პოლიტიკოლოგია-
ში. თანამედროვე სამოქალაქო საზოგადოებისა და დემოკ-
რატიული ინსტიტუტებთან მისი ურთიერთობის აღსაწერად
შემუშავდა სადაგებო ენა და მდიდარი ტერმინოლოგია.

IV დონე: კულტურა. ეს უღრმესი დონე მოიცავს ისეთ
მოვლენებს, როგორცაა ოჯახის სტრუქტურა, რელიგია,

“კულტურული ომები” და სამოქალაქო საზოგადოება

მორალური ღირებულებები, ეთნიკური ცნობიერება, “მო-
ქალაქეობრიობა” და პარტიკულარული ისტორიული ტრა-
დიციები. დემოკრატიული ინსტიტუტებისთვის საყრდენი
ჯანსაღი სამოქალაქო საზოგადოება, ხოლო თავად სამო-
ქალაქო საზოგადოების წინამძღვარ და წინამორბედი არ-
ის კულტურა. კულტურა შეიძლება განისაზღვროს რო-
გორც მრავალფეროვანი მიღებული ირაციონალური ეთიკური
ჩვევა. ტრადიციად იმისა, რომ კულტურა წინა სამ დონე-
ზე მომხდარ მოვლენებს თავადაც ექვემდებარება, იგი მა-
ინც ყველაზე გვიან განიცდის ცვლილებებს. ანალიზის
თვალსაზრისით, კულტურა სოციოლოგიისა და ანთროპო-
ლოგიის სფეროა. პოლიტიკოლოგის სფეროს მკვლევარმა
უფრავდების არეალში ბევრად უფრო იშვიათად ექცევა
კულტურის დონე და მისი გავლენა სამოქალაქო საზოგა-
დოებაზე, მაშინ, როცა ცალკე სამოქალაქო საზოგადოებას
აქტიურად იკვლევენ.

ის, რასაც სამეულ პ.ჰანტინგტონმა დემოკრატისკენ
გარდამავალი “შესამე ტალა” უწოდა, მრავალი წიშ-
ნით პირველ დონეს - იდეოლოგიას უკავშირდება. 70-
იანი წლების ბოლოს და 80-იან წლებში ლეგიტიმუ-

რობის აღქმამ, სხვადასხვა მიზეზთა გამო, ძალიან სწრაფი და სერიოზული ცვლილებები განიცადა. ამან განაპირობა ლათინური ამერიკის ქვეყნებში ხელისუფლებაში საბაზრო ორიენტაციის ფინანსთა მინისტრების მოსვლა, ყოფილ კომუნისტურ სამყაროში პროდემოკრატიული მოძრაობების წარმოქმნა და ავტორიტარიზმის მემარცხენე თუ მემარჯვენე მიდევარია საერთო დემონალიზაცია. იდეოლოგიაში მომდარმა აზვარმა ცვლილებებმა ძალიან მნიშვნელოვანი ძვრები გამოიწვია მეორე დონეზე - ინსტიტუტების დონეზე. ამან, თავის შირვთა სათავე დაუდო დაუსრულებელ დებატებს ისეთ სერიოზულ საკითხებზე, როგორიცაა, ვთქვათ, ზელსაყრელი სტრატეგიის ჩამოყალიბება, რომელიც სწორი არჩევანის გარანტი იქნება გრადუალიზმსა და მოკურ თერაპიას, ასევე ცნობილ თეზისებს შორის - "ჯერ ეკონომიკური რეფორმები" თუ "ჯერ დემოკრატია". მიუხედავად იმისა, რომ ინსტიტუციონალური კონსოლიდაციის პროცესი გარკვეულწილად დასრულდება, ამ დონეზე მნიშვნელოვანი წარმატებებია მიღწეული იმ რეგიონებში, სადაც იდეოლოგიური რევოლუციები მოხდა 80-იან წლებში.

შესაბამებ დონეზე, ანუ სამოქალაქო საზოგადოებაში ცვლილებები შეუდარებლად ნელი ტემპით ხორციელდება. აი, აქ ცვლილებათა ტემპი დიდწილად არის დამოკიდებული სწორედ კულტურის დონის მახასიათებლებზე. სამოქალაქო საზოგადოება შედარებით სწრაფად აღორძინდა პოლონეთში, ჩეხეთში, უნგრეთსა და ბალტიისპირეთის ქვეყნებში, სადაც მძლავრი ალტერნატიული ელიტები არსებობდა და როგორც კი შესაძლებლობა განჩნდა, სწრაფად ჩაანაცვლეს იგი უკვე ყოფილს - კომუნისტურს. ამ ქვეყნებში არც ეკონომიკური კრიზისი გაღრმავდა, იგი აიცივდა ჯანსაღი კერძო სექტორის ასპარეზზე გამოსვლისთანავე, რაც შეეხება პოლიტიკურ ცხოვრებას, მან მიზანმიმართულად იწყო განვირგობა დასავლურ ყიადაზე. სამოქალაქო საზოგადოების აღმოცენება უცნაურად უფრო თოვლად მიმდინარეობდა ბულარეში, ბერკინსა და რუსეთში. ამ ქვეყნებში ძველი კომუნისტური ელიტები მყარად იყო შესწორებული და მტკბად უმნიშვნელო მოცულობით შეივსო ვაკანსიები ახალი (არცთუ ისე ახალი) ინსტიტუტებით. დასახელებულ მაგალითებს შორის არსებული სხვაობის თავისი გადგენება შეიძლება კულტურულ (მეთოთ) დონეზე. იმ საპოტენციური შექანებების ასსნა, რითაც ურთიერთგაგენის ახდენენ მესამე და მეოთხე დონეები, უნდა იყოს დემოკრატიის პროცესის მკვეცვართა ძირითადი ამოცანა.

ბოლო 4-5 წელნიადში მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში შეინიშნებოდა "შესამე ტალიოს" ვარდნა, რაც, დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ ამ ოთხ დონეზე განხორციელებული ცვლილების განსხვავებული ტემპებით იყო განპირობებული. ზოგან ძალიან სწრაფად მოხდა ცვლილებები იდეოლოგიაში, რაც დიდი იმედის მომცემი იყო სამომავლად, მაგრამ სხვა დონეებზე გარკვეული ურჩობა გამოაივლინეს და ეს იმედები გაქარწყლდა. სხვაგან ინსტიტუტების კონსოლიდაციით მიღწეულ ჭკუმარტ პროგრესს საბრთზე შეუქმნა მოლოდინსა და რეალობას შორის არსებულმა უფარკულმა, ვინაიდან მან ზემოქმედება იწყო ნორმატიულ მრმამსზე - იდეოლოგიაზე, რასაც ეფუძნებოდა დემოკრატიული რევოლუციები.

ლიბერალურ დემოკრატის მომავალში მთავარი დაბრკოლება მესამე განსაკუთრებით კი მეოთხე დონეზე შეხედება დღეს დემოკრატიზმით, პირველ და მეორე დონეებს შორის მნიშვნელოვანი სხვაობა არ არსებობს: ძნელია შესაძლო იდეოლოგიური მოქიშპის დასახელება, რადგან ძალიან ცოტაა ისეთი ალტერნატიული ინსტიტუტი, რომელსაც ერთეულ ენთუზიაზმის გამოწვევა შეეძლება. მათ შორის კამათი მხოლოდ მარგინალური ხასიათისაა, სადაც განიხილება: ქვეყნის კეთილდღეობისთვის საჭიროა თუ არა სახელმწიფოს უფლებების გაზრდა ან შემცირება; საპრეზიდენტო მმართველობას მიენიჭოს უპირატესობა თუ

საპარლამენტოს და ა.შ.

მე კი გავკავდნორედები და ვიტყვი, რომ ინსტიტუტების დონეზე სოციალური ინჟინერია ყრუ კედელს შესაკვა: გასული დასავლეთის გამოცდილებამ ბევრ დემოკრატიულ ქვეყანას აწინასა, რომ ინსტიტუტების ამიტივიტი გარდაქმნა უფრო მეტად პრობლემების წარმოქმნას უწყობს ხელს, ვიდრე მათ გადაჭრას. ის რეალური სირთულეები კი, რომლებიც თანამედროვე შეფერვატილი სახელმწიფოების ცხოვრების დონეზე ახდენს გავლენას, გამოწვეულია სოციალური და კულტურული ნორმებიდან გადასვევით. მათი მოგვარება ინსტიტუციონალური გადანაცვლებით შესაძლებლობება აღემატება. შესაბამისად, აღემატება სახელმწიფო პოლიტიკის შესაძლებლობებსაც.

კულტურის საკითხი სწრაფად მიიწევა წინა პლანზე. დემოკრატის მეტოქეში

დემოკრატის აღიარებულ მეტოქეთა შორის მხოლოდ ერთია, რომელიც სწრაფად ივრებს ძალას და მოსალოდნელია, მისხვად მოედნებზე შეეპოძლოს დემოკრატის. ეს ერთადერთი სერიოზული მეტოქე არის პატერნალისტური აზიური ავტორიტარიზმი. სხვა საფარაულო და შესაძლო მოქიშებებდ მიიწევა: 1. უკიდურესი ნაციონალიზმი თანე ფაშიზმი; 2. ისლამი; 3. აღორძინებული ნეოზოლმევიზმი. ყოველ მათგანს დიდი წინააღმდეგობის დავლა შეეწეეს, თუ მსოფლიო იდეოლოგიურ მოძრაობად გადაქცევა განიზრახა. თვალში საცნებია ისიც, რომ სამივე მათგანს მეტად განსაზღვრული შესაძლებლობები მიეპოვება თანამედროვე საზოგნებისმეტყველო მეცნიერების მოთხოვნებთან ადაპტაციისთვის. ეს იმას ნიშნავს, რომ ისინი იძლევილი იქნებიან, უარი თქვან ტექნოლოგიურად სრულყოფილ გლობალიზურ ეკონომიკაში ინტეგრაციაზე.

განვიხილოთ ფაშიზმი. ბოლო წლებში ეთნიკურმა კონფლიქტებმა და მიგრაციებმა ტრადიციული ლიბერალური პოლიტიკის თეორიის მნიშვნელოვანი ხარვეზები გამოაგვივლია. ლიბერალური სახელმწიფო მოქალაქებს განიხილავდა მხოლოდ როგორც ინდივიდებს და ანგარიშს არ

უნვედა რეალური სამყაროს ხალხთა ჯგუფურ ორიენტაციას. ხალხი კი, რატომღაც, ყოველთვის ცდილობს, თავი ისე, საერთო წარმომავლობის საფუძველზე, სხვა ხალხთან გაიაგივოს. ლიბერალურ სახელმწიფოს შეუძლია ამ მოუძღვლებს მივარებაზე. ბერძენ ქვეყანამ საჭირო ადგილი დაუთმო იმ ინსტიტუტებს, რომლებიც ეფუძნებოდნენ ჯგუფურ პლურალიზმსა და ინდივიდის უფლებათა პრინციპებზე ორიენტირებულ წრეებს. ხოლო იმ ქვეყნებს, რომლებიც უკიდურესი ნაციონალიზმის გამოვლინებისკენ არიან მიდრეკილი (მაგსკრებილი), ფუნდამენტური ლიბერალური პრინციპი - შეწყნარებლობა - დარღვევის და წაგვას კიდევ. იმის გამო, რომ ამ ქვეყნებს მოსახლეობა არაერთი ეთნოგრაფიანია, იქ მიზანმიმართულად განხორციელებული ინტეგრირი წმენდის ფაქტი იწვევს კონფლიქტებს, იმებს და სახელმწიფოს ეკონომიკის დაქვევას. ამიტომ არავინაა გასაკვირი იმაში, რომ სერბეთი ვერ ჩამოყალიბდა სანიშნულ საზოგადოებად ვერც დასავლეთი და ვერც აღმოსავლეთი ევროპისათვის, თუ არ ჩავთვლით უკრაინული ინდივიდითა რამდენიმე მარცხნაღურ ჯგუფს რუსეთში, მოლდოვასა და უნგრეთში. მიუხედავად იმისა, რომ დროის უახლესი მონაცემები თინჯური კონფლიქტების სერიოზულ საფრთხის წარმოადგენენ დემოკრატიისთვის, მთელი რიგი არგუმენტები გვაპარაუდებინებს, რომ რამდენიმე ხანში ეს საერთო ჩაივლის. ასევე შეიძლება ითქვას ისლამური ფუნდამენტალიზმის შესახებაც. მაართალია, ამ მართლმადიდებლის ტალღა კვლავ მოიძრაოს ახლი აღმოსავლეთის მოსახლეობის მარცხნაღურ ჯგუფებში, მაგრამ ვერც ერთი ფუნდამენტალური სახელმწიფო ვერ აღუდგა წინ ინდუსტრიალიზაციის პროცესს. ბუნებრივი რესურსებით მდიდარმა ქვეყნებმა კი ვერ მოახერხეს იმ სოციალური პრობლემების ეფექტურად გადაჭრა, რაც მათ ხელისუფლების მოპოვებაში მოეხმარებოდა უკიდურესად დაბალთა სიტუაცია დღევანდელ ირანშიც. მართკი ეს მაგალითები ააღებინებს ხელს ისლამურ ფუნდამენტალიზმზე მათ, თვის კულტურული ტრადიციებით არ არის დაკავშირებული ისლამთან.

ლიბერალური დემოკრატიის იდეოლოგიურ მეტოქეთაგან კვლავზე ნაკლებსრიაობული კომუნისტის განახლებული ფორმა ჩანს. ფაქტია, რომ ლტვანში, პოლონეთში, უნგრეთსა და აღმოსავლეთ გერმანიაში ხელისუფლებაში კვლავ ყოველი კომუნისტები დაბრუნდნენ, ხოლო დანარჩენ პოსტკომუნისტურ სიერებში, შეიძლება ითქვას, ძალაუფლება არც გაუმჯობესა მათ ხელიდან. მაგრამ ეს ჯგუფები ძირითადად სოციალური დაზღვევის ფართო ქსელის შექმნისთვის იღვწოდნენ და იცნავთ თუ ახერხებდნენ კაპიტალიზმისკენ სვლის ტემპის შეჩვენებას. საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვის შედეგები აჩვენებს, რომ ნეოკომუნისტების ძირითადი პუნქციონერები, ყოველი კომუნისტური ელიტის წევრები და ძველი სისტემის ერთგული სხვა უმნიშვნელო ჯგუფები უჭერენ მხარს. ნეოპოსტსოციალ კონომიკური პროგრამაც არ იძლევა ეფონიმიკური ალიონების ხანგრძლივ პერსპექტივას.

ის ფაქტი, რომ ფაშიზმი, ისლამი და ნეობოლშევიზმი არ განიათა გლობალურ იდეოლოგიად გადაქცევისთვის საჭირო საფუძვლები, სულაც არ ნიშნავს იმის, რომ ისინი ხელს აღიუბენ რეგიონულ სფეროში გავრცელებაზე. ამ სიერებში იმითი დიდ ზიანს მიაყენებენ ადგილობრივ მოსახლეობას ისინი, რომ შრომისუნარიანი დემოკრატიული პოლიტიკური სისტემის კონსოლიდირებას შეუფერხებენ, ან სულაც შეშუძულებენ გახიანად. მაგრამ ნაკლებად სავარაუდოა, რომ ამ რეგიონების მიღმა მოიპოვონ ხელისუფლება, ან თუნდაც მხარდაჭერა.

ერთი სიტყვით, ლიბერალური დემოკრატიის ერთადერთ ახალ, სერიოზულ მოქმედებ მატერიალური აზიური ავტორიტარიზმი გვეცხვინება. ცხადია, აზიური ავტორიტარიზმიც ისეთივე რეგიონული მოვლენაა, როგორც ისლამი ან ფაშიზმი. ევროპასა თუ ჩრდილოეთ ამერიკაში სერიოზულად არაფერ იფერებს, კონფუციანიზმი ერთგულ

იდეოლოგიად გაიხადოს. მაგრამ აზიურმა გამოცდილებამ დასავლეთს შეავიოდა დაანახა დასავლური საზოგადოების ნაკლი. ამას ზემოთ ნახსენები დანარჩენი სამი იდეოლოგიიდან ვერც ერთი ვერ შეუძლებდა. მხოლოდ აზიულების აღმოჩენით თანამედროვე ტექნიკურ სამყაროსთან ადაპტირებისა და ისეთი კაპიტალიზმური საზოგადოებების შექმნის უნარი, რომლებიც არა თუ კონკურენტისა უწევს, სწორ შემთხვევაში, აღმეტყუბოს კიდევ დასავლეთს გვიკავარალებდნენ, რომ გლობალურ ხელისუფლებაში აზიის ნილი დაეზრდებოდა იზრდებოდა. ამასთან, აზია იდეოლოგიურ ბრძოლაში იწვევს დასავლეთს.

დასავლელი პოლიტიკოსებისგან სწორად გაიგონებთ, რომ აზიური "რბილი" ავტორიტარიზმი შედარებით თავისუფალი ბარისა და ძლიერი პოლიტიკური ხელისუფლება (რომლებიც ინდივიდის უფლებათა ხარჯზე მხარს უჭერენ ჯგუფურ კონსენსუსს) ნახავთ. ასეთი ანალიზი რაღაც თვალსაზრისით სწორია, მაგრამ მსგავსების მიღმა დარჩენილი აზიური საზოგადოების მნიშვნელოვანი თავისებურება. ტრადიციულ აზიურ კულტურებში პოლიტიკური ძალაუფლების საყრდენი არის ფართო მასების მორალური აღზრდა და არა ინსტიტუტები, თუნდაც სწორად აგებული. ეს განაპირობებს ფუნდამენტური სოციალური სტრუქტურების შეთანხმებულობას (ამ თვალსაზრისით, კონფუციანული ორიენტაცია დასავლეთის კლასიკური პოლიტიკური ფილოსოფიის ორიენტაციას მოვავლენებს). სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, თანამედროვე დასავლური პოლიტიკური აზროვნება სამართლიანი სოციალური მოთხოვნების ცდილობს ზემოდას ქვევით, ამოსაღვად იყენებს პირველ და მეორე დონეებს. ტრადიციული აზიური კულტურები მეოთხე და მესამე დონეებზე იწვევენ და მიემართებიან ქვევიდან ზევით. კონფუციანული ინდივიდის სოციალიზმის ახდენს იმისთვის, რომ ინდივიდუალიზმი დაუქვემდებაროს ოჯახს. ოჯახი ჩინური საზოგადოებისთვის ფუნდამენტური სამშენებლო ბლოკია. უფრო მსხვილი პოლიტიკური სტრუქტურები დაბალი დონის მსგავსივე ელემენტებისგან შედგება: გავარი წარმოადგენს ოჯახთა ოჯახს, ხოლო ჩინეთის იმპერიული სისტემა მთელი ჩინელი ხალხის საერთო ოჯახია. ამასთან, ინსტიტუტის მმართველობა ჩინურ ოჯახში მამის ძალაუფლების პრინციპზეა აგებული.

იმის გამო, რომ აზიური საზოგადოება მეოთხე დონეზე იწვევს და მიემართება ზევით, გარკვეული თვალსაზრისით, ძირს პოლიტიკური სტრუქტურის იმ ტიპის განსახლება, რომელსაც იგი შექმნის. ამიტომაც მეოცე ანსლუების ბოლოს მოდერნიზებულ აზიური საზოგადოებებისთვის შესაძლებელი გახდა "ყოველდღიური ცხოვრების" კონფუციანული განახლებას იმისგან, რასაც კონფუციანული სწავლება და ევინიანი "პოლიტიკურ კონფუციანულობას" უწოდებდა. ტრადიციული პოლიტიკური კონფუციანულობა გულისხმობდა იმპერიული სისტემის არსებობას მანდარინებისა და ევითომბოლი სწავლების მიერ მწყობრად ჩამოყალიბებულ იერარქიით. მისი უკუგდება და პოლიტიკური ინსტიტუტების სხვადასხვა ფორმით ჩანაცვლება შედარებით იოლად იყო შესაძლებელი ისე, რომ საზოგადოებაში თანხმობა არ დარღვეულიყო. ამიტომაც აზიური ალტერნატივების რომელიმე კონკრეტული ინსტიტუტთან იდენტიფიცირება არასწორია, ვთქვათ, როგორცაა პარლამენტის არსებობა, ან ინდივიდის ცალკეულ უფლებათა დაუცველობა. აზიური ალტერნატივის არსი ასეთია: ეს საზოგადოება დაფუძნებულია არა ინდივიდის უფლებებზე, არამედ ღრმად დამკვიდრებულ მორალურ კოდექსზე, რომელიც მყარ საძირკვეს უქმნის ძლიერ სოციალურ სტრუქტურებსა და საზოგადოებრივ ცხოვრებას. ასეთ საზოგადოებას არსებობა შეუძლია როგორც დემოკრატიულ სახელმწიფოში (იაპონია), ისე ნახევრადავტორიტარულ ქვეყანაში (სინგაპური). თუმცა, როგორც ჩანს, ზოგი ინსტიტუტი შეუთავსებელია სოციალური წყობის ასეთ ტიპთან (მაგკომუნისტური). მისთვის ნიშანდობლივია

არა ინსტიტუტები, არამედ სოციალური სტრუქტურები და მათი კულტურული შეთანხმებულობა. სამოქალაქო საზოგადოება აზახსა და ამერიკაში თუ ვალარიუმებში აზიური ალტერნატივის არაინსტიტუციონალური ფორმით არსებობს, გასაგებია ვასდება, რომ მასთან არის დაკავშირებული მომავალი მსოფლიო დემოკრატიისთვის სანტიტუტო შედეგები.

ჯერ კრიტიკა, სავფეოა, რომ კონფუციანელობა თუ ტრადიციული აზიური კულტურის რომელიმე სხვა ელემენტი სერიოზულ საფრთხეს წარმოადგენდა აზიაში ლიბერალური დემოკრატიის დამკვიდრებისთვის. ამ საფრთხის არსებობას ადასტურებენ ისეთი აზიელები, როგორცაა სინგაპურის ყოფილი პრემიერ-მინისტრი ლი კვანგუ და დასავლეთის ისეთი წარმომადგენლები, როგორცაა სამუელ პანტიგატორი. ლი კვანგუ თვალსაზრისით, ეს არის მიზანმიმართული ანგარიებიანი დამახინჯება კონფუციანელობისა, რომელსაც იგი ათივეგან ისეთ პოლიტიკურ წყობასთან, როგორც უნდაო და დემყარება სინგაპურში ხელი-სუფლებს სათავეში ყოფნის დროს. სხვა აზიური საზოგადოებები - ტაივანი, კორეა - ბოლო ათწლეულის განმავლობაში ისე დაადგინეს დასავლური დემოკრატიის გზას, რომ საკუთარი კონფუციანური ხასიათი შეინარჩუნეს. იაპონიის ნაშევრადკონფუციური კულტურა საცემბით შეთავსებულად აღმოჩნდა დემოკრატიულ ინსტიტუტებთან. 1993 წლის ივლისში იაპონიაში დაიწყო პოლიტიკური ამბოხი, როცა ლიბერალურ-დემოკრატიულმა პარტიამ ძალაუფლება დაკარგა. მაგრამ ამაზე სათავე დაუდო ამ პროცესს, რომელიც დროთა განმავლობაში იაპონიის უფრო ამერიკული ყაიღის დემოკრატიულ სახელმწიფოდ გარდაქმნის, ვიდრე მანამდე იყო.

ბოლო წლებში სინგაპურისა და მალაიზიის ოციკონალურმა პირებმა თუ ინტელექტუალებმა აგრესიული ანტი-დასავლური და აშკარა ანტიდემოკრატიული რიტორიკით გამოიხრეს თავი. ამაში დიდი დამახასიათებელი მუდღვეთი ლის და მალაიზიის პრემიერ-მინისტრ დატუჯ სერი მახატრს. მომავალი, როცა ეს სათლიერთა ახალი თაობა შეცვლის, ექვავარეშა, რომ ეს საზოგადოებებიც დემოკრატიის იაპონია-ტაივან-კორეის ვერსიის მიმართულებით დაინჭებენ მიმართებას.

პანტიგატორის შეცდომა უფრო კონცეპტუალურია. მან არასწორად განსაზღვრა კონფუციანობის არსი, როცა მას პოლიტიკური კონფუციანობა უწერდა. სინამდვილეში კონფუციანელობიდან შენარჩუნებულია მხოლოდ მოძღვრება იჯახისა და სხვა უფრო დაბალი დონის სოციალური ურთიერთობების შესახებ. თეორიულად არ არსებობს რაიმე მიზეზი, რაც კონფუციანური სოციალური სტრუქტურებისა და დემოკრატიული პოლიტიკური ინსტიტუტების წორმალურ თანარსებობას შეუშლიდა ხელს. პირიქით, შეიძლება ვამტკიცოთ, რომ დემოკრატიული ინსტიტუტები გაძლიერდნენ კიდევ კონფუციანელობისთან ერთობლიობით.

მეორე მხრივ, იმ ფაქტებს აღივარება, რომ კონფუციანელობა შეთავსებდა თანამედროვე დემოკრატიასთან, სულაც არ არის აზიაში დემოკრატიის აუცილებლად დამკვიდრების გარანტი. სამომავლოდ აზიაში დემოკრატიული ინსტიტუტების პრესტიჟის განმსაზღვრელი იქნება არა იმდენად დასავლური ინსტიტუტების ეფექტურობა, რამდენადაც ის, თუ როგორ მიიღებენ დასავლური საზოგადოებისა და კულტურის პრობლემებს აზიელები. სხვათა შორის, დემოკრატიის პრესტიჟის საგრძნობლად გაფერმკრთალდა ბოლო ოცი წლის განმავლობაში. ამის პირველი მიზეზი შეიძლება იყოს თანამედროვე კომუნიკაციის საშუალებები, რომელთა დახმარებითაც აზიის მოსახლეობა საფუძვლიანად გაეცნო ამერიკაში მიმდინარე მოვლენებს. მეორე და უფრო მთავარი მიზეზი კი ის გახლავთ, რომ თვით ამერიკაში გაღრმავდა სოციალური პრობლემები (პრობლე-

მათა ტრადიციული ჩამონათვალი ასეთია: ძალადობრივი დანაშაული, ნარკოტიკები, რასობრივი დაძაბულობა, სიღარიბე, არასწორი ოჯახები და ა.შ.) სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ამერიკელები ერთგვარი ქედმაღლობით უყუქრიან აზიელებს, როცა პირველ და მეორე დონეების მისიველი აკუებზე შედარებას. სამაგიეროდ, აზიელები სულ უფრო ხშირად მიდიან იმ დასკვნამდე, რომ მესამედ და მეოთხედ დონეზე მათ საზოგადოებას გარკვეული სკავებში უპირატესობა აქვს ამერიკასთან შედარებით. ამერიკის აზიელი კრიტიკოსები, კერძოდ ლი კვანგუ მიჩნევენ, რომ პირველი და მეორე დონე მჭიდრო კავშირშია მესამედ და მეოთხედ დონესთან, ანუ უფლებებზე დაფუძნებული ლიბერალური ინსტიტუტები გამანადგურებლად იმოქმედებს სამოქალაქო საზოგადოებასა და კულტურასზე, ხოლო დემოკრატიცა გარდევალად გამოიწვევს სოციალური სტრუქტურების რღვევას. აქედან გამომდინარე, აზიაში ლიბერალური დემოკრატიის ბედი, ძირითადად, იმაზე იქნება დამოკიდებული, როგორი წარმატებით გართობენ თავს ამერიკა ურჩი სოციალურ-კულტურული პრობლემების გადაჭრას. რაც შეეხება შედარებით წერილ ინსტიტუციონალურ პრობლემებს, მათ გადაწყვეტი მიწინებლობა არ მიეწიება.

ერთგვარი ვაგვირი მართლაც არსებობს, ერთი მხრივ პირველ და მეორე დონეებს შორის, მეორე მხრივ კი, მესამედ და მეოთხედ დონეებს შორის. ეს ვაგვირი, სინამდვილეში, ბევრად უფრო დახლართულია, ვიდრე ლის და მის თანამოზარევეს ქვებნებთ. უფლებებზე დაფუძნებული ლიბერალობა სასებით შეთავსებდა მლიერ საზოგადოებრივ სოციალურ სტრუქტურებსა და დისციპლინიერულ კულტურულ ჩვეულებას. დაბეჯითებით შეიძლება ერთი რამის თქმა: თანამედროვე დემოკრატიულ სახელმწიფოში სამოქალაქო საზოგადოებისა და კულტურის ჭეშმარიტი მნიშვნელობა სწორად იმ არის, რომ მას აქვს უნარი, ტრადიციული ლიბერალური დოქტრინისთვის (როგორც პოლიტიკური, ისე ეკონომიკური) დამახასიათებელი გამოიწვევით ინდივიდუალობი გაანონსსწორის და შეანელოს. ამერიკული საზოგადოების ცნობილი მკვლევრები ტოკუიკი, ევბერი და სხვები აღნიშნავენ, რომ ამერიკა არასოდეს ყოფილა დატაცკევებულ ინდივიდთა "ქეშის გორა", ვინაიდან სხვა ფაქტორები (მაგამერიკის პროტესტანტიზმის სექტანტური ხასიათი) თამაშობდნენ გამანონსსწორებელ როლს მათი ჯგუფებში დაარსების საქმეში. მხოლოდ ბოლო 50 წლის განმავლობაში დაირღვა ეს წარმართობა ინდივიდუალისთვის სასარგებლოდ. ამერიკული სისტემის ამ შედეგამდე მისვლა არ არის შეუძლებელი, მაგრამ იგი არც გარდუვალაია. ის ნამდვილად უნერჩათვლება "დემოკრატიის", როგორც ასეთის, აუცილებელი შედეგად. კონსტიტუციის მკვლევარი მერი ენ გუნდონი ეწინააღმდეგება, რომ ამერიკას აქვს საკუთარი "უფლებების შენი", რომელიც მკვეთრად განსხვავდება ევროპული დემოკრატიებისაგან. დასანაინა, რამ ეს ამერიკული ლიბერალური დასაქმებუნი ბევრი აზიელის აზრებებში ასოცირდა დემოკრატიასთან per se.

ამგვარად, ლიბერალური დემოკრატიის ბუენი განსაზღვრისთვის ინსტიტუტების დონეზე არ შეიქმნება ნინადასკვლავა, აქ, გარკვეული თვალსაზრისით, მთელ მსოფლიოში მიღებული კონსენსუსი. ჭეშმარიტი ბრძოლა გაიმართება სამოქალაქო საზოგადოებისა და კულტურის დონეებზე. საკუთარი ავტორიტარული წარსულიდან აღმოცენებული ახალი დემოკრატიული სახელმწიფოებისთვის განსაკუთრებით კრიტიკული მნიშვნელობა აქვს ამ სფეროებს. თანამედროვე ამერიკაში მიმდინარე "კულტურული ომები" იმის მანიშნებელია, რომ აზახსალი და დინამიური სამოქალაქო საზოგადოების შენარჩუნება პრობლემად რჩება თვით დეველესი და ერთი შეხედვით, სტაბილური, დემოკრატიული ქვეყნებისთვისაც.

ი ანთაქა

“წარმოუდგენლად ძნელი, უძძძძძძძ ნაბიჯები უნდა გადადგას ქვეყანამ, რომ კატასტროფის მდგომარეობიდან კრიზისის მდგომარეობაში გადავიდეს.”

ბასს მარბაბაძე

სამთავრობო ცვლილებები პრეზიდენტის და პარლამენტის კეტილი ნებით არ ჩატარებულა, - ახალი მთავრობის შექმნა კონსტიტუციური აუცილებლობა იყო.

ორი აზრი არ არსებობს იმასთან დაკავშირებით, თუ რას მოელოდა საზოგადოება ამ იძულებითი სამთავრობო ცვლილებებისგან: მოელოდა ერთადერთს - მთავრობის ძირფესვიან შეცვლას.

ამ მოლოდინს ჰქონდა სერიოზული საფუძველი, რაც რამდენიმე პუნქტად შეიძლება ჩამოყალიბდეს:

1. გასული წელი საქართველოს მთავრობამ 300 მილიონიანი საბიუჯეტო გარღვევით დაასრულა. ხარჯებმა გადაჭარბა შემოსავლებს.

წლებანდემოა ოთხმა თვემ კიდევ ერთხელ დაადასტურა, რომ ქვეყანას არ შეუძლია დატვირთი შემოსავლების მიღება და ბიუჯეტით გათვალისწინებული ხარჯის განევა. ამიტომ, მოიძებნა გამოსავალი: ბიუჯეტის ხარჯების ნაწილის შეკვეცა. წლის მთავრე ნახევრისთვის შეიქმნება ახალი ბიუჯეტი, რომელიც ხარჯებს 150-200 მილიონ ლარით შეამცირებს. ეს ნიშნავს კორუფციის წინაშე მთავრობის კაბიტულაციას: შემოსავლები ბიუჯეტში არ გაიზრდება, ესე იგი, უნდა შეტვირდეს ხარჯები.

2. 17 მაისს პარლამენტმა მოისმინა კონტროლის პალატის ანგარიში 1999 წლის ბიუჯეტის შესრულების შესახებ. რევაზ შავიშვილის ვრცელი მოხსენება დასრულდა შემდეგი სიტყვებით: “1999 წელს მთავრობის საქმიანობა არადამაკმაყოფილებელია და ქმედითი ღონისძიებების გატარებას საჭიროებს”.

იმავ დღეს პარლამენტმა მოუსმინა ყოფილ ფინანსთა მინისტრს, დავით ონოფრიშვილს, რომელმაც საჯაროდ დაადასტურა: “არსებულ პრობლებში მე ჩემი შესაძლებლობები ამოწურე”, შემდეგ კი განმარტა, რას გულისხმობდა “არსებულ პრობლებში”: მთავრობაში არ არის თანამართლება ერთიანობა; სამაგეროდ, არის კორუფციის დამბლი დონე და ზედმეტი ბიუროკრატია, რომელიც ყველა ინიციატივას ასამარებს.

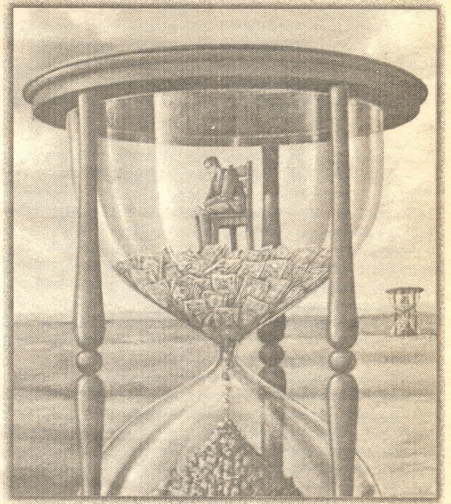
3. საბიუჯეტოს მოსახლეობა, უკვე კარგა ხანია, განდევნილია ბიუჯეტის სივრციდან - საზოგადოების რიგითი წევრი საბიუჯეტო ხასრებით არ ცხოვრობს; არც ხელდასი და არც პენსია საარსებოდ საკმარისი არ არის, მით უმეტეს, როდესაც თვეობით და, ზოგჯერ, წლიობით არ გაიცემა.

4. საბიუჯეტო კრიზისი უკვე უშუალოდ ემუქრება არა ადამიანებს, არამედ - სახელმწიფო ინსტიტუტების ყოფნა-არყოფნას. რეალურია ზოგიერთი საელმის დახურვის საფრისხე, აუცილებელია წელს გადასახდელი საგარეო ვალების რესტრუქტურზაცია, სულ უფრო ცუდად მუშაობს სკოლები და თითქმის დაცარიედა აკადემიის სისტემის ბევრი ინსტიტუტი. ყველა დაწესებულება, რომლის ფუნქციონირება საბიუჯეტო ხასრებს უკავშირდება, მხოლოდ წარსულის ინერციით არსებობს.

5. ბოლო წლების საბიუჯეტო ჩატენციების ფონზე, სრულიად კარგავს აზრს როგორც ზღვარებულო, ასევე ჩასატარებელი რეფორმები. ქვეყანაში, რომლის ბიუჯეტი უკვე 300 მილიონამდე “გაიზარდა” და ამის შემდეგ კიდევ უფრო ეწერგულად ირღვევა, რეფორმის შესაძლებლობა პირმინდად გამოირიცხა. ცნებები “რეფორმა” და “რეფორმატორი”, უკეთეს შემთხვევაში, საზოგადოების ირონიას, უარეს შემთხვევაში კი - აგრესიას იწვევს.

ასეთ ვითარებაში მოუსწრო ქვეყანას მთავრობის შეცვლის კონსტიტუციურმა აუცილებლობამ. ამიტომ, არ არის გასაკვირი, რომ ბრლოხანს საზოგადოებაც ცხოვრობდა კო-

შევიარდნაძის სამთავრობო საიდუმლოებაები

რუფციის წინაშე კაბიტულანტური, არაერთიანი, არაკორდინირებული, ბიუროკრატული და გაკორტრებული მთავრობის ძირფესვიანად შეცვლის იმედით.

ამ მიხედვით და საფუძველი, მაგრამ არ ჰქონდა მომავალი...

* * *

ადამიანებისთვის, საზოგადოების რიგითი წევრებისთვის ნამდვილ გამოცანად იქცა ედუარდ შევარდნაძის გადანყეტილება, რომ თითქმის უცვლელად შეინარჩუნოს სამთავრობო ბირთვი.

პირველი და უმთავრესი, რაც თავიდანვე უნდა გამოირიცხოს, ის არის, რომ ხელახალი დამტკიცების შემდეგ ძველი მინისტრები თვისებრივად შეიცვლებიან და ხელოდინ ახალ ცხოვრებას დაიწყებენ. ამის ილუზია პრეზიდენტს არ შეიძლება და ჰქონოდა. ნებისმიერი ჩვენგანი არათუ ძველი მინისტრებისაგან არ მოვლის თვისებრივად გარდაქმნას, არამედ ყველაზე ერთგულ მეგობარსაც კი ვერ მოსთხოვს ხელოდინ იმის კეთებას, რაც მას უნდა არასდგის უკეთობა. ყოველ შემთხვევაში, ასეთი მოთხოვნა ჭკვიანური არ იქნება.

ესე იგი, პრეზიდენტმა ძველი მინისტრები თანამდებობებზე დატოვა არა მათი გარდაქმნის იმედით, არამედ მათივე არსის გამო, ანუ ისევე იმ საქმის საკეთხლად, რასაც აქამდე აკეთებდნენ. როგორც ჩანს, პრეზიდენტის ხედვით, ძველ მთავრობას თავისი ფუნქცია არც იმდენად ამოწურავს, რამდენადაც ხალხის თვალში ჩანდა.

რასტომ არ შეცვალა მთავრობა შევარდნაძემ? ამ კითხვებზე ასაბუთი არ არსებობს. შეიძლება არსებობდეს მხოლოდ ვერსიები.

პრეზიდენტის ეს გადანყეტილება მოულოდნელი არ მოგვეჩვენება, თუ ვიფიქრებთ, რომ შევარდნაძემ არც ამჯერად უღალატა ბალახის პოლიტიკას და ძველი,

ნომინალტურული მთავრობით ახალი, ხალხოსანი სახელმწიფო მინისტრის დაბალანსებს ცდილობს. მეორე მხრივ იგი, შესაძლოა, ცდილობდეს, ვაჟა ლორთქიფანიძის გარეშე დარჩენილი, მაგრამ არსებითად ძველი მთავრობით დაბალანსოს ზურაბ ჟვანის განახლებული სახელისუფლო ამბიცია.

ამ ვერსიის დამაჯერებელია აკლია. პრეზიდენტის სიერობიდან უფრო გასაგები იქნებოდა, რომ არსებობდა რეალური ოპოზიცია და იმის შიში, რომ თანამედროვედკარგული მინისტრები, თავისი რესურსებიანად, სხვა პოლიტიკური ბანაკში გადაბარდებიან და ხელისუფლების შეცვლის მომდებრები.

მაგრამ ასეთი ოპოზიცია ამჟამად საქართველოში აღარ არსებობს. ამის გათვალისწინებით და, განსაკუთრებით, იმის გათვალისწინებით, თუ სადამდეა ქვეყანა მისული, უნდა ვაღიაროთ, რომ პრეზიდენტის მხრიდან ძველი მთავრობისთვის ახალი ნდობის გამოცხადება მინც უფრო მოულოდნელი იყო, ვიდრე მოსალოდნელია.

დღეს წელია იმ სამასი მილიონ ლარის ზუსტი მისამართის მიგნება, რომელიც ბიუჯეტის ნაცვლად სხვა კალაპოტში აღმოჩნდა.

მაგრამ ეს პრეზიდენტის უშუალო პასუხისმგებლობაა. დაუშვებელიცაა და წარმოუდგენელიც, ქვეყნის პრეზიდენტმა არ იცოდეს ის არსები, რომელშიც წლიად წლიამდე ბიუჯეტის უთვლილი თანხები მიედინება. ცხადია, ამ არსების დაგმანება გარეშე სახელმწიფოში მოიძარა ფული მიმართულადგანების არ შეიცვლის. რაკი ვახუსლენებში მთავრობამ ფულის დინება სწორ კალაპოტში არ და ვერ მოაქცია, არავითარი ილუზია არ არსებობს, რომ ამ პრობლემას იგივე მთავრობა სამომავლოდ მოაგვარებს.

მატიციე ლოგიკით, მინისტრების შეცვლა უნდა დამწყებულიყო იმ მიზეზებიდან, რომელთა ვიზები სამასი მილიონიდან ყველაზე სოლიდური თანხა დაიღებ და ასე, თანმიმდევრებით. მაგრამ ამ არ მოხდა. არც არავინ ბეჭტავდა და არც არავინ დაიჯერებდა, რომ ქვეყანა თამარ ბერტუაშვილმა, ლადო პაპავამ, დავით ანჯორიშვილმა, ბადრი შოშიტიშვილმა, სერგო ესაკიან და ვალერი ასათიანმა დააქციეს.

ცვლილებები მოხდა, მაგრამ იმის გამო, რომ ამ ცვლილებებს არაპრინციპული მასაით აქვს, სამომავლოდ ბიუჯეტში შემოსავლები ისევ ისე შემოვა, უფრო ზუსტად, ისევ ისე არ შემოვა, როგორც აქამდე.

უნდა ვიფიქროთ, რომ პრეზიდენტისთვის ეს მეგობარეობა ცნობილია და, რაღაც მოსაზრებით, მისაღებია; ყოველ შემთხვევაში, უფრო მეტად მისაღებია, ვიდრე ძველი მთავრობისგან ქვეყნის ერთხელ და სამუდამოდ გათავისუფლება.

პარადოქსი ისაა, რომ მთავრობას, როგორც წესი, არაგუნდური, გათითოკაცებული საქმიანობის გამო ამუშაობენ. მთავრობა მართლაც არ არის ერთიანი გუნდი იმ მომენტისთვის, როდესაც მინისტრები ინიშნებიან. მაგრამ იმ მომენტისთვის, როდესაც საბიუჯეტო გარღვევა 300 მილიონს აღწევს, მთავრობა უფე ერთიანი ორგანიზაცია, 150 ლარიანი მინისტრების იძულებით გადაჯაჭვული გუნდია, - იმის მიუხედავად, თუ ვის ოჯახში არ დროულათ შევიდა.

გამხორციელებული სამთავრობო ცვლილებები აბსოლუტურად ვერ ცვლის ზოგად სურათს. ცოტა უკეთესი-ცოტა უარესი არაფერს ნიშნავს, როდესაც ქვეყანა კატასტროფის მეგობარეობაშია და კრიზისის მეგობარეობაზე ოცნებობს.

ამ შემთხვევაში, მოსახლეობას თავის მიერ არჩეული პარლამენტის იმედი უნდა შეინდეს, რომელიც, ბოლოს და ბოლოს, იმისთვის არსებობს, რომ ამოირჩევდეს ინტერესები დივიცის.

როდესაც ელენე თევდორაშვილ განაცხადა, რომ საპარლამენტო უმრავლესობა ვალს უხდის წინაგან საქმეთა მინისტრს, ამით მან აღიარა, რომ დღევანდელი პარლამენტი არცთუ მთლად ხალხის არჩეულია. შესაძლოა, ესაა მთავარი მიზეზი იმისა, რომ პარლამენტმა უკრიტიკოდ გაიზიარა პრეზიდენტის პოზიცია და, დაპირებების მიუხედავად, არსე-

ბოთი განხილვის გარეშე დაუჭირა მხარი ძველ მთავრობას.

შესაძლოა, ესეც ლოგიკურია, რადგან პარლამენტმა იგრანო პასუხისმგებლობა არა ზოგადად ხალხის წინაშე, არამედ იმის წინაშე, ვისგანაც კონკრეტულად იყო დავალებული.

იმ დროს, როდესაც რეზო შავიშვილი და დავით ონოფრიშვილი პარლამენტის პლენარულ სხდომაზე მთავრობის არადამაკმაყოფილებელ საქმიანობაზე, მთავრობის წევრებს შორის კომუნიკაციის დაბალ ხარისხსა და ზედმეტ ბიუჯეტურატიაზე საუბრობდნენ, საპარლამენტო კომიტეტები ისევე ძველი მინისტრების კანდიდატურებს განიხილავდნენ და მათ საქმიანობას დაედებთ დაქსნას აძლევდნენ.

ისინი, ვინც გასულ წლებში არადამაკმაყოფილებელი იმედა, ვისი საქმიანობაც არაერთიანი და არაუდრეკელი იყო, კომიტეტების წინაშე რეფორმატორული პროგრამებით და განადიებული სამომავლო გეგმებით წარსდგნენ.

საპარლამენტო კომიტეტებმა მოიწონეს ეს გეგმები და მინისტრებს მხარი თითქმის ერთხმად დაუჭირეს. იგივე განმეორდა პლენარულ სხდომაზე, სადაც ძველ, მაგრამ ამჯერად რეფორმატორული გეგმებით აღჭურვილ ძალიანებს ორიოდვე მონააღმდეგე თუ აღმოჩნდა.

საკომიტეტო და საპარლამენტო კენჭისყრების შედეგებით არანაირად არ გამომდინარებდა, რომ პარლამენტი უკმაყოფილო მთავრობის საქმიანობით ბოლო წლების განმავლობაში და შემოთვლილი ქვეყანაში არსებულ ვითარებით. უფრო მეტიც: საპარლამენტო უმრავლესობამ მინისტრების კანდიდატურები დახურულ სხდომაზე განიხილა. რატომ დახურულ სხდომა, გაუცხარია, რადგან დარბაზიდან ფოიეში თავისუფლად ადწვდა მთავარი მხაური - ტაშის ხმა, რომლითაც ყოველ და მომავალ მინისტრებს აჯილდოებდნენ.

რაც შეეხება რეფორმებს, რომლებიც ძალიანების მიმართ კეთილგანზრდილად ტაშს ადევნა საფუძვლად წარმოუდგენლობას, რომ პარლამენტს აქვს იოლად "გადაკლავა" ძალიანების რეფორმატორი და არავის გახსენებოდა ბრეჟნევისდროინდელი სიბრძნე "სამი კონვერტში" შესახებ.

იმ ცნობილ სამ კონვერტში სამი რჩევა იდო ახლად დაინშნული ხელმძღვანელებისთვის. მიგველო კონვერტში პირველი კრიტიკისთანავე უნდა გახსნილიყო. რჩევა აშკარად ჭკვიანური იყო: დაბარულ ყველაფერი წინამორბედს. რაცაც ის აღარ გაჭირდა და პრობლემების მეორე ტალღა მოვიდოდა, მეორე კონვერტს გახსნის ჯერი დგებოდა. მეორე რჩევა სიბრძნით გათიარჩეოდა: ამით უფრო რეფორმები, დაარქვი ექსპერიმენტი, რეორგანიზაცია, დანი ბევრ დროს მოიციე. როცა ესეც ჩაიკლავდა და საშველი აღარ ჩანდა, მხოლოდ მაშინ უნდა გახსნილიყო მესამე კონვერტი, უსამიოვნო, მაგრამ საქმიანი რჩევეთ: ჯობს, საკუთარი ინიციატივით დაწერიო განცხადება წასვლაზე.

მთავარი, რაც პარლამენტში საკომიტეტო მოსმენების გამოჩნდა, ის იყო, რომ ძალიანები და ეკონომიკური ბლოკის მინისტრები ორ ნაბიჯზე არ ენდობიან ერთმანეთს. ძალიანების მიანჩინა, რომ ეკონომიკური გუნდი, მათგან განსხვავებით, არამოწესილად შემოაბეს; ხოლო ეკონომიკური თავიჯლის მინისტრებს მიანჩინათ, რომ ვიდრე ძალიანები ორის ქვეყანაზე ზრუნებს და თავისი საქმის პატროსნად კეთებას არ დაინწყენ, ქვეყანაში შემოსავლები, პრაქტიკულად, არ იქნება.

ისინიც და ესენიც ერთ მთავრობაში არიან და, ფორმალურად მაინც, მათ იმედაც ქვეყანა. მომავალი მინისტრები დამტკიცებამდეც კი ვერ მალავენ ერთმანეთის მიმართ უნდობლობას. ეს ნაწილობრივ მაინც ხსნის, რატომ არის საქმე უკლად. მაგრამ კიდევ უარესია ისაა, რომ ორად ორი ადამიანი, ვინც მხამალა შეაფასა მთავრობის საქმიანობა "ორიანზე" - რეზო შავიშვილი და დავით ონოფრიშვილი - საკუთარი წინათ გადადგნენ თანამდებობიდან და დღეს ხელიუსუფლებაში აღარ არიან.

თუმცა, შავიშვილის გადადგომა დროული და კანონზო-

მერი იყო: საგანგებოდ გამოიკვლიეს ზედაპირზე წყლულ-
და გამოიკვინა - ჭირმა თავი არ დამალა. მოლოდინების გაქ-
არნულებს ატმოსფეროში რაღაც უსათუოდ უნდა მომზად-
რყო და რაღაც მოდა.

მაგრამ, გამოიცილებული არ არის, სინამდვილეში უფრო
მეტკვ კი დდება, ვიდრე მაკვივრის გადადგომა.

"არილს" წინა ნომერში ვრცელი წერილი გამოქვეყნდა
იმის შესახებ, რომ ვაჟა ლორთქიფანიძის სამთავრობო კა-
რიერა შედეგებს ძალაუფლებამ გადაიყოლა. წერილში ნათ-
ქვამი იყო, რომ სახელმწიფო მინისტრის მოვალეობებით
დაბნეულად და მისი ძალაუფლების გაზრდა, ფაქტობრივად,
წინადად მის წინაწარმადგენებს განრევას, რამაც ლოკა-
კურ დასასრულს 300 მილიონიანი საბიუჯეტო გარღვევისას
მიადნა.

იმავე წერილში შედარებით ოპტიმისტურად იყო შეფა-
სებული ზურაბ ჟვანიას სამომავლო კარიერა, ყოველ შემთხ-
ვევაში, იმ დრომდე, ვიდრე პოლიტიკური პროცესის განვითარება
თავისა და ჟვანიას, თავის გუნდთანად, აღმასრულებელ ხელი-
სუფლებებში არ მიიყვანდა და ჯერ გადაულახავი დაბრკო-
ლებების პირისპირ არ მოექცევა.

მაგრამ როდესაც ის წერილი იწერებოდა, ახალი მთავ-
რობებმა ცნობილი იყო მოზოლად სახელმწიფო მინისტრის
ფინანსა, რომელიც ენერჯიტივად საუბრობდა არსებით საკ-
ვინო ცვლილებებზე. საგარეოდ იყო, რომ მას დაახლოე-
ბით მიიჭრ ეკვილიბრუმად, ვითარც მოუხდებოდა მუშაობა.
ტყობა, არ იცოდა.

დღეს, როდესაც უკვე ცნობილია ის, რაც უტყობი იყო
ორი კვირის წინ, ჩნდება ახალი ვერსია: სამთავრობო ცვლი-
ლებებმა ჩინებულად ხომ არ შეასრულა სწორედ ის ამ-
ოცანა, რაც მას პრეზიდენტმა დაუსახა - არა ლორთქიფა-
ნიძის მოცილება ჟვანიას გასაძლიერებლად, არამედ საერ-
ზიდენტო პერსონალების მქონე ორივე პოლიტიკური საერ-
რის - ჟვანიას და ლორთქიფანიძის - ერთმანადა დასუსტე-
ბა.

თუ ეს ასეა, ზურაბ ჟვანიას მიმართ აშკარად უფრო
რთული და მრავალსაბუთი "ჩაძირვის ოპერაცია" მიმდინა-
რეობს, ვიდრე ვაჟა ლორთქიფანიძის წინააღმდეგ განხორ-
ცილდა. საყვედურთაოდ ცნობილია, რომ საქართველოს ხელ-
ისუფლებებში ზურაბ ჟვანია ერთადერთი გუნდური ამბი-
ციის მქონე პოლიტიკური ფიგურაა. მისი ძალა მისი გუნ-
და. მაგრამ ეს გუნდი წლიდან წლიმდე მქონდებოდა.

ბოლო ოთხი წლის განმავლობაში ეკონომიკური ბლოკის
წამყვან თანადამებებზე სწორედ ჟვანიას გუნდის წევრები
ინიშნებინა: ჭკუასული, ონოფრიშვილი, მაჭავარიანი, ნოღაი-
დელი. თავიდან მათ მივსვას მთავრობაში დიდი იმედები
უკავშირდებოდა, მაგრამ თანდათან ეს ამბავი დაემსგავსა მე-
ლი და მწყერჩიტას ცნობილი ზღაპარი: "ჩიტო, ჩიტო, ჩი-
რორაო!" "რაო, ბატონო მელო?" "ერთი ბატონი გადმო-
მიგდე, თორემ შავ დღეს დაგაყენებ! ცურს მოგიჭრი,
ცურსეულასა, ხელეწოს და წაღდუნასა, ხესაც მოგიჭრი,
ხის ძირსაცა, შენც შეგჭამ და შენს შვილსაცა!" ჩიტო
იძულებულია, ერთი შვილი განიროს დანარჩენების გადა-
სარჩენად, მაგრამ, ადრე თუ გვიან, მათი ჯერიც დგება.

შესაძლოა, ეს ზღაპარი თავისი სტრუქტურებით უფრო
ტრაგიკულია, ვიდრე ჟვანიას პოლიტიკური გუნდის ბედი.
მაგრამ ფაქტია, რომ ეს გუნდი ყოველ წელიწადს მთავრო-
ბაში ავზანის თითო-თითო წევრს, თანაც, ისეთ თანამე-
ბობებზე, საიდანაც პოლიტიკაში ველარავინ ბრუნდება.

ამ ლოგიკით, მომავალი სამთავრობო ცვლილებებისას
ყველაზე საპასუხისმგებლო მინისტრებად, შესაძლოა, ედ-
ვარდ ლურსაბიძე და ხათუნა გოგორიშვილი მიინვიოს.

ყოველი შემთხვევაში, ერთადერთი პოლიტიკური გუნდი-
დან თითო-თითო ადამიანის გაშვება ეკონომიკური ბლოკში,
ხოლო დანარჩენი სამთავრობო შირის უაღვრელად შენარ-
ჩუნება ძალიან შავს უძირო ქვეყნში სასიცოცხლო რესურ-
სის ჩაშვებას.

თუ ზურაბ ჟვანიას მაინც მოუხდება აღმასრულებელ ხე-
ლისუფლებებში გადანაცვლება, აღარავინ იცის, იმ დროისათ-
ვის ვინ დაარჩება მის გვერდით მისივე გუნდიდან.

ერთმა ჭკუის საკითხებმა დამიანმა მომანდა იცოდა, რომ
ედუარდ შევარდნაძის ამჟამინდელი არჩევანი, რომელიც მან
ძველი მთავრობის სასარგებლოდ გააკეთა, გამოძახილია ძვე-
ლი ტერაქტების; უფრო სწორად, იმ ტერაქტების გვიანი ზე-
მოქმედების. ტერაქტების დროს იყო საფრთხე და არ იყო
შიში. რაც დრო გადის, პრეზიდენტს სულ უფრო მეტად
იპყრობს ძალაუფლების დაკარგვის შიში. ამჯერად ყველა-
ფერი პირიქითაა: შიში გაჩნდა მაშინ, როდესაც საფრთხე არ
არსებობს. ამიტომ, პრეზიდენტის სიფრთხილე ვითარების
შეუსაბამო და საზოგადოებისთვის გაფხვარია.

ეს საინტერესო ვერსიაა. თუმცა, არსებობს უფლება
აქვს სხვა ვერსიისაც.

შევარდნაძეს ბევრჯერ გადაუფიქრებია არაპოპულარული
ნაბიჯები, რომელთა არსი მოქალაქეთა დიდი უმრავლესო-
ბისთვის გაუგებარი ყოფილა, თუნდაც, გარკვეულ უტანადმე-
შესაძლოა, მისი ამჟამინდელი გადაწყვეტილების მიზანშეწო-
ნილებაც ოდესმე გაეცხადეს.

ფაქტია, რომ როდესაც 1994 წელს ჩქარობდა გია ჭან-
ტურია და ამბობდა, რომ თუ ენერჯიტივად არ ვიმოქმედებ,
ბალანსის პოლიტიკასთან ერთად დავიმარტებითო, შე-
ვარდნაძეს მიანდა, რომ ჯერ ადრე იყო.

როდესაც 1998 წელს ჩქარობდა ზურაბ ჟვანია და ამ-
ბობდა, რომ საგანგებო ნაბიჯებია ზუგასადგმელი უფსკრუ-
ლის პირას მისული ქვეყნის გადასარჩენად, შევარდნაძე ის-
ვე არ ჩქარობდა და რადიკალურ ცვლილებებს ერიდებოდა.

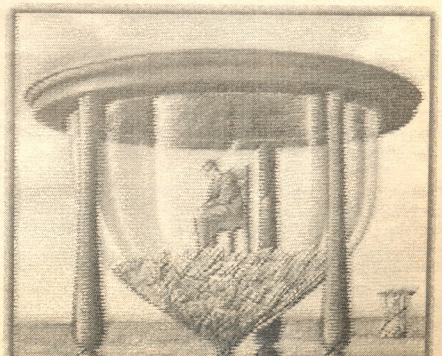
2000 წელს, ნებისთუ უნებმიეთ, კატასტროფის საერ-
თხებზე და წინაშეგდგენილ მძიმე ნაბიჯების აუცილებელ-
ბაზე კახა თარგამაძე აღაპარაკდა. პრეზიდენტი ისევ არ ჩქა-
რობს და არ ცვლის მთავრობას.

თუ მოვლენების ლოკაცა არ გვიანტერესებს და პრეზი-
დენტის მიმართ ნელიბის ამოუწურავი მარაგი გვაქვს, შეგ-
ვიძლია, მის ყველა გადაწყვეტილებას პირდაპირ დავეთანხ-
მოთ და ტექმარტების ძიებით თავი არ დავივალთო. მაგ-
რამ თუ მაინც გადავწყვეტთ, მოვხებთო მასში კითხვებ-
რატიმ არ შევვალა პრეზიდენტმა ბიუჯეტის გამაპოტბე-
ლი მთავრობა? - დავაფხვრებო მასთვის მოქმენ ამჯერად
გატირდება, როგორც არსდებო.

ყოველ შემთხვევაში, ბოლო დღეების განმავლობაში ჩემ-
თან მოსაუბრე ადამიანების ასპოლუტური უმრავლესობისთ-
ვის პრეზიდენტის ბოლო გადაწყვეტილება გაუგებარი და
მიუღებელია. ხალხი ამ მთავრობისგან კარგს არაფერს ექ-
სი. რადგან როგორცაა მთავრობა, ისეთივეა ბიუჯეტი. უ-
საბამისად, როგორც იყო გასული წლების ბიუჯეტი, ისე-
თვით იყო მთავრობა - განრევული, რაც ძველ ქართულად
"ავადმყოფს", "კუტს" ნიშნავს.

რა მომავალი ედუარდ შევარდნაძის ძველ ბიუჯეტსა და
ძველ მთავრობაზე - ეს, ჯერჯერობით, მის პირად სადღემ-
ლოდ ჩნება.

პრილი

საქართველოს ყოფილ ტერიტორიაზე 22-ე საუკუნის მასწავლებელი ატარებს ისტორიის გაკვეთის საქართველოს ყოფილ ტერიტორიის შესახებ.

ჩვენ ვიმყოფებით საქართველოს ისტორიულ ტერიტორიაზე, სადაც 21-ე საუკუნის დასაწყისში განვითარდა მრავალეროვნული ქვეყანა თავისი ძირითადი მოსახლეობით, ქართველებით.

საქართველოს სახელმწიფოებრიობის დასასრული უკავშირდება ცივილიზებულ ქვეყნებს შორის ურთიერთგაგების საერთაშორისო მეორანდუმის გაფორმებას, რომლის თანახმად, ცივილური ფორმებით უნდა მომხდარიყო სამშუბარო კერებისგან პლანეტის გასუფთავება.

მცირე ევროპული ექსპერიმენტის ჩასატარებლად სწორედ საქართველოში აღმოჩნდა ნოყიერი ნიდაგა. აქ არ ცხვრობდა ველური ხალხი, რომელსაც არ ეჩვენოდა ცივილიზაციის მოთხოვნილება; იყო სხვადასხვა ეროვნების შემსწარმებლობის მრავალსაუკუნოვანი გამოცდილება და ბოლოს, ეს იყო ევრაზიის დერეფანი, რომელიც, სასურველი იქნებოდა, თუ პირველ რიგში გახდებოდა საერთო კონტინენტის ტერიტორია.

ექსპერიმენტის არსი მდგომარეობდა რეგიონული თვითმმართველობის ხელშეწყობაში, განუხორციელებინა ეროვნული თავისუფლების იდეა, თანხმდროვე ექსპერტთა რეკომენდაციების შესაბამისად. თვითმმართველობის მოთხოვნები და მათივე სრული განკარგვის უფლებები ქვეყანაში შეიტანეს პუბლიცისტური დახმარებები, გრძელვადიანი კრედიტები, ინვესტიციები, ეკონომიკური პროექტები.

ეს ნიშნავდა განვითარებადი ქვეყნის მექანიკურ დაქოქვას და მიუზღავს საერთაშორისო სტანდარტებით შემოიბოძო თავის ნებაზე. 14 წელი ტრადიციულად საქართველოს სახელმწიფო მანქანა პერსპექტიულ ჩარჩოებში და ქვეყნის მესაჭენივც დაუზოგავდა ახეთქებდნენ საზოგადოებას ხან ერთ, ხან მეორე მხარეს, მაგრამ მოსახლეობის გამოლაყების მეტს ვერაფერს მიაღწიეს და საერთაშორისო სტანდარტებზე შორეულ ოცნებად; მიუღწევად დარჩა. ქვეყანას საკუთარი სახე უკვე დაკარგული ჰქონდა ყოველ შემთხვევაში, მსოფლიო თანამედროვეობასთან გაფორმებული ხელშეკრულებით რეკომენდირებული არ იყო პროცესის უკან დაბრუნება. დიდიან-პატარაინად ყველამ მიზუს დაუნყო ძებნა, მაგრამ კონკრეტულ შედეგადვე ვერაინ მივიდა. სამაგიეროდ, საქმე მივიდა იქამდე, რომ ქვეყანამ 14-ლარიანი სტანდარტიც კი ვერ შეასრულა. ხელისუფლება წლების განმავლობაში ვერ ახერხებდა თავისი უმწიკო მოქალაქეთათვის 14-ლარიანი დამხმარების სისტემატრად გაკაცებას და გათავისუფლებს ამ პრობლემის მოგვარებაზე ღალატარაკობდა. 14-ლარიანი პრობლემა ქვეყნის ორიენტირი გახდა. შესაბამისად, ქვეყანაში 14-ლარიანი იყო ყველაფერი: პოლიტიკა, ეკონომიკა, სამართალი, კულტურა, განათლება, სპორტი. ვინც მოახერხა, თავიდანვე განაწილდა ცივილიზებულ მსოფლიოში, დარჩენილები უკმაყოფილებით შეიარაღდნენ და დანყო ქვეყნის განვითარება.

ეს პერიოდი ისტორიაში შევიდა 14-ლარიანი ომის სახელწოდებით. მთელი ამ ხნის განმავლობაში საქართველოს ეროვნული ვალუტა - ლარი - დოლარის ქვეშაგები იყო და თანდათან ცვედებოდა, ხოლო ომი მიმდინარეობდა ძალადხელისუფლებასა და ნახშირ მოსახლეობას შორის. ბრძოლა დაიწყო საქართველოში მომხდარ "დემოკრატიული რევოლუციის" შემდეგ, რომელსაც მსოფლიოში ანალოგი დღემდე არ მოეძებნება. ეს იყო სახელმწიფო გადატრიალება, რომელიც მსოფლიოს პროგრესულ მოვლენათა რიცხვში მხოლოდ იმითურ შევიდა, რომ

მომავლის გაკვეთილი

მას ერთადერთი სიტყვა - დემოკრატია - დამუხატეს და ძალიან ორიგინალური შემოქმედებითი შესაბამე მიიღეს.

ისტორიაში არ არსებობს ამ ფაქტის ლოგიკური ახსნა, თუმცა ცნობილია, რომ ამ უცნაური "დემოკრატიული რევოლუციის" ნათლია იყო საქართველოს მამნიშობილი და უკანასკნელი პრეზიდენტი ედუარდ შევარდნაძე. გაგრძელებული ვერისით მას, როგორც მსოფლიოში აღიარებულ პოლიტიკოსს, კოლეგებისგან მინიჭებული ჰქონდა მანდატი, ზედმეტ განსჯის გარეშე დაემკვიდრებინა ისტორიაში ეს მთავალსიტყვიერი ინიციატივა. ამით მას ღირსეული ადგილი დიკავა შექსპირის ("ყონდა, არყოფნა, საკითხავი აი, ეს არის"), ნაპოლეონის ("არასრულწლოვანებისთვის ადრეა იმი") და გიორგი სააკაძის ("ბედნიერია ის, ვისაც სამშობლოსათვის უძგერს გული") გვერდით.

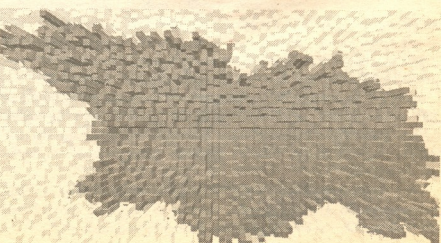
როგორც მოსალოდნელი იყო, "დემოკრატიულმა რევოლუციამ" წარმოშვა დემოკრატიის მუქარბული სახე - კაბინეტური დემოკრატია, რომელიც ინყვობდა და მთავრდებოდა თანამდებობის პირთა მისაღებებში, სადაც ყველას შეეძლო რიგში დგომა. ასევე ყველას შეეძლო დემოკრატიის თეორიული ქდაგება, მაგრამ დემოკრატიული აზროვნება და ქმედება რეკომენდებული არ იყო და ჯანმრთელობისთვის სერიოზულ საფრთხეს წარმოადგენდა.

ამრიგად, 14-ლარიან ომს სულ უფრო და უფრო მეტი ხალხი ეწირებოდა. ხელისუფლება საქეს ხელს არ უშეკებდა და დრო და დრო მკვეთრად აზიზზავებდა. სუსტები სახელმწიფო პლატფორმიდან ცვიოდნენ. ექსპერიმენტი ლოგიკურ დასასრულამდე მივიდა - როცა სახელმწიფო მანქანამ ავარია განიცადა, პლატფორმიდან მესაჭენიც გადავიკრდნენ. საქართველოს სახელმწიფოებრიობა დასრულდა.

მას შემდეგ ექსპერიმენტი მთელ მსოფლიოში დაიწერა და ცივილიზაცია ერთხელ და სამუდამოდ უმტკივნეულოდ გათავისუფლდა ზედმეტი ქვეყნებისგან.

მსოფლიო ცივილიზაციის წინაშე განსაკუთრებული დამსახურებისათვის საქართველოს განვითარების შემდეგ მისი ყოფილი ტერიტორიის ყველაზე უხვებისავალიან ადგილზე გაკეთდა მექანიკური ვახის მუზეუმი, სადაც ყოველ შემოდგომაზე გადმოედინება საუკეთესო ევროპული ღვინო.

ბავშვები, ახლა შეგიძლიათ დაიხსენოთ. არ დაგავიწყდეთ, რომ 15 წუთში გეოგრაფიის გაკვეთილი დაიწყება გრენლანდიაში. გასობო, არ დაგავიანოთ.

<http://www.opentext.org.ge/arili>

